SOCIAL SCIENCE	
ORIN ALLAHABAD	
o ALLAHADAD	ğ
LIBRARY	Ñ
Ů n	
Class No. 294.5926	Ň
Class No. 294.5926 Book No. Hay Accession No. 13366) 0
Accession No. 13266	Đ M
Ů Cost	Ď
	Ď

Manav ⊙harma Shastra

Manav Sharma Shastra

OR

The Institutes of Manu

Code of Hindu Raws

Edited by

Graves Chamney Haughton

Vol. I Sanskrit Text

COSMO PUBLICATIONS

296:5926 Hay

FIRST PUBLISHED 1825 FIRST REPRINT 1982

Published by
COSMO PUBLICATIONS
24 B, ANSARI ROAD, NEW DELHI-110002

Printed by
MEHRA OFFSET PRESS NEW DELHI

PREFACE

HAVING been for some time engaged in preparing the Institutes of Menu for publication in the Sanscrit language, it appeared to me, that as Sir William Jones's translation had been long out of print, a new edition would not only be acceptable to the publick at large, but more especially to those engaged in the study of the Sanscrit language, as the great difficulty of the original text made some help of the kind indispensable. In consequence the version of the learned translator has been carefully revised and compared; and as variations, though of trifling importance, have been discovered, they have been carefully recorded at the end of the work. The discrepancies in question may have arisen from some variety in the readings of the manuscripts consulted by Sir William Jones. It appeared, however, advisable to take some notice of those which seemed of most importance to the Sanscrit student. The learned translator intended, as he has stated in his Preface, to mark by Italick letters all that he had a 2

had borrowed from the Commentators on Menu, and to print the text of his author in Roman letters; an arrangement that was intended to afford the reader a precise idea of the original work. It will easily be understood by persons accustomed to the preparation of works for the press, that a rule like this would be occasionally And indeed it has sometimes, though rarely, occurred, that passages have been printed in Italick that should have been put in Roman letters. attention has therefore been paid to fulfil the translator's intentions, and the reader may be certain that this singularly interesting record of antiquity is now submitted to him with an exactness and fidelity not attained in the former editions. But it is fair to state, that the first and twelfth books are those which are least literal: this is more particularly the case with the latter. peculiarity of the doctrines contained in these books will account for the fact, and at the same time explain the difficulty the learned translator laboured under in conveying ideas so novel in their nature to the English reader. When, however, the probable antiquity of the original work, and the occasional obscurity of some of its texts, are considered, it must be conceded, that the translator has been generally happy in his interpretation. The great celebrity which has attended the work

since its first appearance in England, encourages a hope that its republication will meet the approbation of those, who, though unacquainted with Oriental literature, take an interest in whatever regards the history of the human mind, and the progress of civilization, to which European nations are under so many obligations.

G. C. HAUGHTON.

East India College, Herts, 6th Jan. 1825. मानवधम्भेशास्त्रम्

भृगुप्रोक्तम्

श्रोयुद्येवस्हौटनेन

<u> शु</u>द्धकृतम्

लण्डन्राजधान्याम्

मुद्रितम्

संवत् १৮৮१

१ ओं ११ १ नमोगणेशाय ११ १ मानवेधर्मशास्त्रेभृगुप्रोक्तायां संहितायाम्प्रथमो स्यायः ११

मनुमेकायमासीनमभिगम्यमहर्षयः १
प्रतिपूज्ययथान्यायमिदंवचनमञ्जवन् ॥१॥
भगवन्सर्ववणीनांयथावदनुपूर्वशः १
अन्तरप्रभवानांचधम्मीन्नोवक्तुमहिसि ॥२॥
त्वमेकोद्धस्यसर्वस्यविधानस्यस्वयम्भवः १
अचिन्त्यस्याप्रमेयस्यकार्यत्व्वाधिवित्प्रभो ॥३॥
सतैःपृष्टस्तथासम्यगमितोजामहात्मभिः १
प्रत्युवाचार्चतान्सवीन्महर्षीं च्रूयतामिति ॥४॥
आसीदिदन्तमोभूतमप्रज्ञातमलक्षणम् १
अप्रतक्यमविज्ञेयम्प्रसुप्तमिवसर्वतः ॥५॥
ततःस्वयम्भूभगवानयक्तोयंजयन्निदम् १
महाभूतादिवृतोजाःपादुरासीतमोनुदः ॥६॥

यो मावतीन्द्रिययाद्यः मूक्ष्मो न्यतः सनातनः । सर्वभृतमयो विन्त्यः सष्टवस्वयमु इभौ १८९१ सो-भिध्यायशरीरात्स्वात्सिमृक्षुविविधाःप्रजाः अपट्वसमञ्जीदौतासुवीजमवासृजत् ॥६॥ तदं उमभव डेमंसह सं ग्रुसमप्रभम् १ तस्मिन् जज्ञेस्वयम्बद्धासर्वलोकपितामहः आपोनाराइतिप्रोक्ताआपोवैनरभूनवः तायद्स्य:यनंपूर्वतेननारायणःस्मृतः ॥१०॥ यतत्कारणमयतंनित्यंसद्सदात्मकम् ति इमृष्टः सपुरुषोलोके बसे तिकी न्यीते ॥११॥ तस्मिन्नं उसभगवानु षित्वापरिवतसर्म् स्वयमेवात्मनोध्यानातदं उमकरोड्डिधा ท ๆ จุท ताभ्यां सशकलाभ्यां चिद्वम्भूमिं चनिर्ममे मध्येयोमदिशशाष्टानपांस्थानं चशास्वतम् ทราท उद्ववहीत्मनश्चेवमनः सद्सद् तत्मकम् मनसबाप्यहंकारमभिमन्तारमीश्वरम् n89 m महान्तमेवचात्मानंसवीणित्रिगुणानिच विषयाणां यहीतृ णिशनैः पंचेन्द्रियाणिच ทางา

तेषान्त्ववयवान्मूक्ष्मान्षणामप्यमितौजसाम् सन्निवेश्यात्ममात्रासुसर्वभूतानिनिर्ममे यन्मूर्त्यवयवाः मूह्मास्तस्येमान्यात्रयन्तिषट् तस्माच्छ्रीर्मित्याहुस्तस्यभूर्तिमनीषिणः 9997 तदाविशन्तिभूतानिमहान्तिसहकर्मभिः मनशावयवैः मूक्ष्मैः सर्वभूतकृद्ययम् ॥१६॥ तेषामिदन्तुसप्नानाम्पुरूषाणामहौजसाम्। मूक्ष्माभ्योमूर्तिमात्राभ्यःसम्भवत्यययाद्ययम् ॥१९॥ आद्याद्यस्यगुणन्त्वेषामवाप्नोतिपरःपरेः योयोयावतिष्यश्रेषांससतावद्गुणःस्मृतः सर्वेषान्तुसनामानिकमीणिचपृथक्पृथक् वेदशब्देभ्य हवादौ पृथक् संस्था अनिर्ममे ॥२१॥ कमीत्मनाचदेवानासो सुजत्याणिनाम्प्रभुः साध्यानाचगणंसूक्ष्मंयज्ञंचैवसनातनस् ॥२२॥ अग्निवायुर्विभ्यस्तुत्रयम्ब्रसमातनम् द्दोहयज्ञसिखर्थमृग्यन्जुःसामलक्षणम् ॥२३॥ कालंकालविभक्तीश्रनक्षत्राणियहास्तथा सरितः सागरान्शैलान्समानिविषमाणिच

तपोवाचंरितंचैवकामचक्रोधमेवच ा

मृष्टिंससर्जिचेवेमात्त्रषुमिच्छ्निमाःप्रजाः ॥२५॥

कर्मणांचिववेकार्यंधमीधर्मीयवेचयत् ा

इंडेरयोजयचेमाःसुखदुःखादिभिःप्रजाः ॥२६॥

अण्योमात्राविनाशिन्योदशाद्वीनान्तुयाःस्मृताः ।

ताभिःसार्द्धिमदंसर्वंसम्भवत्यनुपूर्वशः ॥२७॥

यन्तुकर्मणियस्मिन्सन्ययुं त्रप्रथमम्प्रभुः १

सतदेवस्वयम्भेजेमुज्यमानःपुनःपुनः ॥२६॥

हिंसाहिंसेमृदुक्रोधमीधमीवृतानृते १

यद्यस्यसो-द्धात्सर्गेनतस्यस्वयमाविशेत् ॥२९॥

यथर्नु लिंगान्यृतवः स्वयमेवर्नु पर्यये १

स्वानिस्वान्यभिपद्यन्तेतथाकमीणिदेहिनः ॥३०॥

लोकानान्तुविवृद्यर्थंमुखवाह्रूपादतः १

बासणंक्षत्रियंवैश्यंशूद्रंचिनर्वर्तयत् ॥३१॥

द्विधाकृत्वात्मनोदेहमर्डेनपुरुषो अवत् ।

अर्बेननारीतस्यांसविराजममुजत्प्रभुः ॥३२॥

तपस्तप्वान्मुजद्यन्तुसस्वयंपुरुषोविराद् ।

तंमावितास्यसर्वस्यलष्टारंडिजसतमाः ॥३३॥

अहंप्रजाःसिमृक्षुस्तुतपस्तप्तामुदुं बरम् १ पतीन्प्रजानाममृजंमहर्षीनादितोद्श ॥३४॥ मरीचिमञ्यंगिरसौपुलस्त्यम्पुलहंक्रतुम् प्रचेतमंवशिष्टञ्चभृगुनारदमेवच ॥३५॥ **टतेमनूंस्तुसप्नान्यानमृजन्भूरिते**जसः देवान्देवनिकायां समहर्षी सामितौजसः ત્રફેશ यक्षरक्षःपिशाचां गगंधवी पारसो सुरान् नागान्सपीन्सुपर्णीश्वपितृणाचपृथग्गणान् १३७॥ विद्युतो-शनिभेघाँ अरोहितेन्द्रधनूं षिच उल्कानिधीतकेतूं भड्योतीं ध्युचावचानिच ॥३६॥ किनुरान्वानरान्म त्यान्विविधा अविहंगमान् प्यन्मृगान्मनुषांश्रवालाश्रोभयतोदतः कृमिकोट पतंगां अयूकाम क्षिकमत्कुणम् सर्वञ्चदंशमशकंस्थावरञ्चपृथग्विधम् ११४०॥ **एवमेनैरिदंसर्वमिन्नियोगान्महात्मभिः** यथाकर्मतपोयोगात्सृष्टंस्थावर जंगमम् ॥४१॥ येषांतुयाद्यांकर्मभूतानामिहकोर्तितम् १ तत्रथावो-भिधासँयामिक्रमयोगञ्जजन्मनि ॥४२॥

प्रथमो स्यायः

पक्षवश्रमृगाश्वेवयालाश्रोभयतोदतः १

र्क्षांसिचिपशाचाश्रमनुषाश्रजरायुजाः ॥४३॥

अण्उजाःपक्षिणःसपीनक्रामस्याश्वकच्छ्माः १

यानिचैवंप्रकाराणिस्थलजान्यौदकानिच ॥४४॥

स्वेद जंदं शमशकंयूकाम क्षिकमत्कुणम् १

उष्मण श्रोपजायन्तेय द्वान्य त्कि ञ्चिदी दशम् ॥४५॥

उद्गिज्जाःस्थावराःसर्वेवीजकांउप्ररोहिणः १

ओषध्यः फलपाकान्ताबहुपुष्पफलोपगाः ॥४६॥

अपुष्पाःफलवन्तीयेतेवनस्पतयःस्मृताः १

पुष्पिणःफलिनश्चेववृक्षास्त्रभयतःस्मृताः ॥४७॥

गुच्छगुल्मंतुविविधन्तथैवतृणजातयः १

वीजंकाण्डरहाण्येवप्रतानावह्व्यष्टवच ॥४६॥

तमसाबहुरूपेणवेष्टिताः कमहेतुना १

अन्तः मंज्ञाभवन्त्येतेमुखदुः खसमन्विताः १४९१

ष्टतदन्तास्तुगतयोत्रंक्षाद्यःसमुद्राहृताः १

घोरे-स्मिन्भूतमंसारेनित्यंसततयायिनि १५०१

ष्टवंसर्वंसमृष्ट्वेदंमाञ्चाचिन्त्यपराक्रमः १

आत्मन्यन्तर्धेभूयःकालंकालेनपीउयन् १५११

यदामदेवोजागर्तितदेदञ्जेष्टतेजगत् । यदास्व पितिशप्तात्मातदासर्वं निमीलति ๚ฯ⊋๚ तस्मिन्स्वपतिनुसुस्थेकमीत्मानःशरीरिणः स्वकर्मभ्योनिवर्तन्तेमनश्रग्लानिमृच्छति ॥ ५३॥ युगपतुप्रलीयन्तेयदातस्मिन्महात्मनि १ तदान्यंसर्वभूतात्मासुखंस्वपितिनिर्वृतः ॥५४॥ तमो यन्तुसमात्रित्यचिरन्तिष्ठतिसेन्द्रियः नचस्वंकुरुतेकर्मतदोत्कामतिमूर्तितः ॥५५॥ यदान्णुमात्रिकोभूत्वावीजंस्थास्नुचरिष्णुच समाविशतिसंसृष्टस्तदामृर्तिविस्ञुति ॥५६॥ **एवंसजायत्म्वप्राभ्यामिदंसर्वचराचरम् मंजीवयतिचाजलम्प्रमापयतिचाययः** ที่ 49ท इदंशास्त्रन्तुकृत्वा-सौमामेवस्वयमादितः विधिव इाह्यामासम रीचादींस्त्व हं मुनीन् ॥ ५ ॥ **टत** दो-यंभृगुःशास्त्रं त्राविषयत्यशेषतः **एतज्ञिमतो-धिजगेसर्वमेषो-खिलंमुनिः** ॥५९॥ ततस्तथासर्तेनोत्तोमहर्षिर्मनुनाभृगुः तानबवीदघीन्सर्वान्ध्रीतात्माश्रूयतामिति ॥६०॥

स्वायंभुवस्यास्यमनोःषड्वंश्यामनवोन्परे मृष्टवन्तःप्रजाःस्वाःस्वामहात्मानोमहौजसः ત્રફ911 स्वारोचिषश्रीतमिश्रतामसोरेवतस्तथा चासुषश्ममहानेजाविवस्वत्सुतष्टवच ॥६२॥ स्वायंभुवाद्याः सप्तेतेमनवोभूरिते**जसः** स्वेस्वेन्तरेसर्विमिद्मुत्पाद्यापु शराचरम् ॥६३॥ निमेषाद्शचाष्टौचकाष्टात्रिंशतुताःकला त्रिंग्यत्कलामुह्रतः स्यादहोरात्रन्तुतावतः n£8n **अहोरात्रेविभजनेसूर्योमानुषदेविके** रात्रिः स्वप्नायभूतानाञ्चेष्ठायैकर्मणामहः पित्र्येरात्र्यह्नीमासःप्रविभागस्तुपक्षयोः कर्मचेष्टास्वहःकृष्ठः युक्कः स्वप्रायशविरी दैवेरात्र्यहनीवर्षंप्रविभागस्तयोः पुनः अहस्तत्रोदगयनं रात्रिःस्या इक्षिणायनम् बासस्यतुक्षपान्हस्यंयत्प्रमाणंसमासतः **एकैकशोयुगानान्तुक्रमशस्त**न्निबोधत चत्वायीहः सहस्राणिवषीं णान्तुकृतंयुगम् तस्यतावच्छतीसंध्यासंध्याश्रमतथाविधः nsen

इतरेषुसमंध्येषुसमंध्यांशेषुचत्रिषु १ ष्टकापायेनवर्तन्तेसहस्राणिशतानिच ११७०१ यदेतत्परिसंख्यातमादावेवचतुर्युगम् टतद्वादशसाहस्रन्देवानायुगमुचते १७११ दैविकानायुगानान्तुसहस्रम्परिसंख्यया ब्राह्ममेकमहर्सेयन्तावतीरात्रिरेवच ॥७२॥ तर्देयुगसहस्नान्तम्ब्राह्मम्पुण्यमहर्विदुः रात्रिञ्चतावतीभेवने होरात्रविदोजनाः ॥७३॥ तस्यसो हिनिशस्यान्ने प्रसुप्तः प्रतिबुध्यते । प्रतिवुद्यसृजितिमनः सद्सदात्मकम् ॥७४॥ मनः मृष्टिं विकुर्ते चोद्यमानं सिमृक्षया १ आकाशञ्जायनेतस्मातस्यशब्दंगुणंविदुः ॥७५॥ आकाशानुविकुवीणात्सवीगन्धवहः शुचिः बलवान्जायनेवायुःसर्वेस्पर्शगुणोमतः ॥७६॥ वायोरिपविकुवीणादिरोचिष्णुतमोगुदम् ज्योतिरूत्पद्यतेभास्वतद्रूपगुणमुच्यते ॥७७॥ ज्योतिषयविकुर्वीणादापोरसगुणाःस्मृताः अद्योगन्धगुणाभूमिरित्येषामृष्टिरादितः १७५१

यस्प्रारद्वादशसाहसमुदितन्दै विकंयुगम् तदेकसप्तिगुणम्मन्यन्तर्मिहोच्यने १७९१ मन्वन्तराण्यसंख्यानिसर्गः संहारस्वच क्रीउन्निवेतत्कुर्नेपरमेष्ठीपुनःपुनः ॥५०॥ चतुष्पात्मकलोधर्मः सत्यञ्जेवकृतेयुगे नाधर्मेणागमःकिमन्मनुषान्प्रतिवर्तते १६११ इतरेष्वागमाद्यमीः पादशस्त्ववरोपितः चौरिका-नृतमायाभिधर्मश्रापैतिपादशः ทt⊃ท अरोगाः सर्वसिद्धार्था यतुर्वश्रेशतायुषः कृतेत्रेतादिषु सेषामायुई सतिपाद्शः ॥ ५३॥ वेदोक्तमायुर्मर्त्थानामाशिष्येवक्रम्भणाम् फलन्त्यनुयुगंलोकेप्रभाव यशरीरिणाम् ॥ ५४॥ अन्येकृतयुगेधमीस्नेतायाद्वापरेपरे अन्येकलियुगेनृणायुगहासानुरूपतः ॥ ६५॥ तपःपरंकृतयुगेत्रेतायांज्ञानमुचते । द्वापरेयज्ञमेवाहुदीनमेकंकलौयुगे ॥ ५६॥ सर्वस्यास्यतुसर्गस्यगुप्त्यर्थंसमहाद्युतिः मुखबाहरपज्जानाम्पृथवक्मीण्यकल्पयत् १८७॥ अध्यापनमध्ययनंयजनंयाजनन्तथा १ दानम्प्रतियहञ्जेवबासणानामकल्पयत् ॥ ६६॥ प्रजानार् क्षणन्दानिभ ज्या ध्ययनमेवच विषयेष्वप्रसित्रञ्जक्षत्रियस्यसमासतः ॥ ६९॥ पशूनारक्षणन्दानभिज्या श्ययनमेवच १ वणिक्पथकुसीदञ्जवैश्यस्यकृषिमेवच ॥२०॥ **एकमेवतुशुद्रस्यप्रभुःक्मसमादिशत्** १ **ट**तेषामेववणीनां मुत्रूषामनसूयया ॥ ११ ॥ उर्द्वनाभेर्मध्यतरःपुरुषःपरिकार्तितः तस्मान्मेध्यतमन्त्वस्यमुखमुक्तंस्वयम्भुवा ॥९२॥ उत्तमांगोद्गवाङ्येष्टाइसणसेवधारणात् सर्वस्येवास्यसर्गस्यधर्मतोबाद्धणःप्रभुः ॥९३॥ तंहिस्वयम्भूःस्वादास्यातपस्तप्तादितोन्मृजत् १ ह्यक्याभिवाद्यायसर्वस्यास्यचगुपूर्ये १९४१ यस्यास्यनसदा अनिन्तिह्वानित्रिदि बोकसः १ क्यानिचैवपितरः किम्भूतमधिकन्ततः ॥ ९५॥ भूतानाम्प्राणिनःश्रेष्ठाःप्राणिनं।बुद्धिजीविनः बुजिमत्मुन्सःश्रेष्ठानरेषुबासणाःस्पृताः ॥९६॥

ब्राह्मणेषुचिवद्वांसोविद्वत्सुकृतबुद्धयः कृतबुडिषुकर्तारःकर्तृषुबसवेदिनः ॥९७॥ उत्पनिरेवविप्रस्यभूर्तिर्धर्भस्यशाश्वती ा सहिधमीर्थमुत्पन्नोबसभूयायकल्पने ॥१६॥ बासणोजायमानोहिपृथियामधिजायते इश्वरः सर्वभूतानान्धर्मकोषस्यगुपूर्ये ॥ ९९॥ सर्वं स्वाद्यणस्येदं यत्कि श्विड्यानी गतम् श्रेष्टोनाभिजनेनेदं मुर्ववैद्यासणो हित 1190011 स्वमेवबाद्यणोभुं तेस्वंवस्तेस्वन्ददातिच आनृशंस्याद्वासणस्यभुंजतेहीतरेजनाः ११०१॥ तस्यकर्मविवेकार्थंशेषाणामनुपूर्वशः १ स्वायम्भुवोमनुर्डीमानिदंशास्त्रमकल्पयत् ॥१०२॥ विदुषाबासणेनेदमध्येतयम्प्रयत्नतः शिष्येभ्य अप्रवत्तवंसम्यग्ना न्येनकेनचित् ११०३॥ ददंशास्त्रमधीयानोब्रासंणः शंसितच्रतः मनोवाग्देहजैनित्यंकर्मदोषैनीलप्यते ॥१०४॥ पुनातिपंतिंवंश्यां असप्तमपूपरावरान् १ पृथिवीमपिचैवेमांकृत्सनामेको-प्रिसो-हिति ॥१०५॥ इदंस्वस्त्ययनंश्रेष्ठमिद्म्बु जिविवर्जनम् १ इदंयशस्यमायुषमिदंनिःश्रेयसम्परम् ॥१०६॥ अस्मिन्धर्मोन्खलेनोक्तोगुणदोषौचकर्मणाम् । चतुणीमियवणीनामाचारश्रेवशाश्वतः ११०७१ आचारःपरमोधर्मः श्रुत्युत्तः स्मार्ते एवच तस्मादस्मिन्सदायक्तोनित्यंस्यादात्मवान्दिजः ॥१०६॥ आचाराद्वि चुतोवि प्रोनवेद फलमश्नुते आचारेणतुमंयुक्तःसम्पूर्णफलभाग्भवेत् ॥१०९॥ **एवमाचारतो दृष्ट्वाधर्मस्यमुनयोगतिम्** । सर्वस्यतपसोमूलमाचारंजगृहःपरम् ॥११०॥ जगतश्रसमुत्पतिंमंस्कारविधिमेवच १ वतचय्योपचारंचस्नानस्यचपरंविधिम् ॥१११॥ दाराधिगमनंचैवविवाहानांचलक्षणम् १ महायज्ञविधानं चश्राडकल्पं चशाखतम् ॥११२॥ वृत्तीनांत्रक्षणंचैवस्नातकंत्र्यव्रतानिच । भस्याभस्यं चशौचं चद्रयाणां शुद्धिमेवच ॥११३॥ स्त्रीधर्मयोगंतापस्यंमोक्षंसंन्यासमैवच १ राज्ञ अधम्मीम खिलंकार्याणां चिविनिणीयम् ॥११४॥

सासिप्रश्निवधानंवधर्मस्रीणंसयोरि ।
क्रिगागधर्म्मयूतंवकंटकानं।वशोधनम् ११११॥
वेश्यन्द्रोपवारं वसंकीणीनं।वसम्भवम् ।
आपद्यम्भववणीनाम्प्रायश्वितविधिन्तथा १११६॥
संसारगमनंवेवत्रिविधंकमीसम्भवम् ।
निःत्रेयसंकर्मणं।वगुणदोषपरीक्षणम् १११९॥
देशधमीन्जातिधमीन्कुलधर्माश्रशाश्वतान् ।
पाषंउगणधर्माश्रशास्त्रेन्सिन्नुक्तवान्मनुः १११६॥
यथेदमुक्तवान्शास्त्रम्परापृष्टोमनुर्मया ।
तथेदय्यमप्यद्यमत्सकाशान्निबोधत् १११९॥

१ इतिमानवेधर्मशास्त्रेभृगुप्रोक्तायां मंहितायाम् ॥१ प्रथमो-ध्यायः ॥

१ मानवेधर्मशास्त्रेभृगुप्रोत्तायामंहितायांदितीयो स्यायः १

विइङ्गिः भेवितः सङ्गिनित्यमद्वेषरागिभिः हृद्येनाभ्यनुज्ञातोयोधर्मस्तिन्निबोधृत कामात्मतानप्रशस्तानचैवेहास्त्यकामता काम्योहिवेदाधिगमःकम्भयोग वेदिकः **मंकल्पमूलःकामोवैयज्ञाःसंकलपसम्भवाः** वतानियमधमीश्रमवेंसंकल्पजाःस्मृताः अकामस्य क्रियाका चि दृश्यते ने हक हि चित् यद्यदिकुरुतेकिंचित्रतत्कामस्यचेष्टितम् nen तेषुसम्यग्वर्तमानोगच्छत्यम रलोकताम् यथासंकल्पितां शेहसवीन्कामानसमरनुते वेदो-खिलोधर्ममूलंस्मृतिशीलेवतिइदाम् आचार भैवसाधूनामात्मनस्तु ष्टिरेवच यःकञ्चित्कस्यचिद्धमॉमनुनापरिकीर्तितः ससर्वो-भिहितोवेदेसर्वज्ञानमयोहिसः

सर्वतुसमवेक्ष्येदन्निखलंज्ञानचक्षुषा । शुतिप्रामाण्यतोविद्वान्स्वधर्मेनिविशेतवे ॥ ६॥ **श्रुतिस्मृत्युदितन्धर्ममनुतिष्ठन्**हिमानवः इह्कीर्तिभवाप्नोतिप्रेत्यचानुत्रमसुखम् ॥९॥ श्रुतिस्तुवेदोविज्ञेयोधर्मशास्त्रन्तुवेस्मृतिः नेसवीर्थेष्वमीमांस्येताभ्यान्धर्मोहिनिवभौ ॥१०॥ योन्वमन्येततेमूलेहेतुशास्त्राश्रयाद्दिजः ससाधुभिविहिष्कायोनास्तिकोवेदनिन्दकः ॥११॥ वेदःस्मृतिःसदाचारः स्वस्यचप्रियमात्मनः ष्टतचतुर्विधम्प्राहुःसाक्षाद्यमस्यलक्षणम् ॥१२॥ अर्थकामेष्वसक्तानान्धर्मज्ञानंविधीयते १ धर्मंजिज्ञासमानानाम्प्रमाणम्परमंश्रुतिः ॥१३॥ श्रुतिद्वेधन्तुयत्रस्यातत्रधम्मीवुभौस्मृतौ १ उभाविपहितौधमोंसम्यगुत्तौमनीषिभिः ॥१४॥ उदिते-नुदितेचैवसमयाध्युषितेतथा । सर्वथावर्ततेयज्ञद्रतीयंवैदिकीश्रुतिः ॥१५॥ भिषेकादिश्मशानान्तोमंत्रेर्पस्योदितोविधिः: । तस्यशास्त्रे-धिकारो-स्मिन्शेयोनान्यस्यकस्यचित ॥१६॥

सरस्वती दषद्वत्योर्देवनद्योर्यदन्तरम् तन्देवनिर्मितन्देशम्ब्रह्मावर्नम्प्रचक्षते ॥१७॥ तस्मिन्देशेयआचारःपारम्पर्यक्रमागतः १ वणीनांमान्तरालानांमसदाचार उच्यते ॥१६॥ कुरक्षेत्रंचमत्स्या अपंचालाः शूरमेनकाः एषब्रसिंदेशोवैब्रसावतीदनन्तरः ११९१ **एतदेशप्रमृतस्यसकाशाद्यजन्मनः** १ स्वंस्वंचरित्रंशिक्षेरन्पृथियां सर्वमानवाः ॥२०॥ हिमविंधययोर्भध्यंयत्प्राग्विनशनाद्पि १ प्रत्यगेवप्रयागाचमध्यदेशःप्रकीर्तितः ॥२१॥ आसमुद्रानुवेपूर्वीदासमुद्रानुपश्चिमान् । तयोरेवान्तरंगिय्योरायीवर्त्तविदुर्बुधाः ॥२२॥ कृष्णसारस्तुचरतिमृगोयत्रस्वभावतः सज्ञेयोयज्ञियोदेशोम्लेच्छदेशस्त्वतःपरः ॥२३॥ ष्टतान्दिजातयोदेशान् संत्रयेर्न्प्रयत्नतः शूद्रस्तुयस्मिन्कस्मिन्वानिवसेइतिकर्षितः ॥२४॥ ष्ट्रषाधर्मस्यवोयोनिःसमासेनप्रकीर्तिता ा सम्भवशास्यसर्वस्यवर्णधर्मान्निबोधत ॥२५॥

वैदिकेःकर्मभिः पुण्येनिषेकादि द्विजन्मनाम् । कार्यःशरीरमंस्कारःपावनःप्रेत्यचेहच ॥२६॥ गार्भेहोंमेजीतकम्मेचौउमौंजीनिबन्धनैः वैजिकंगार्भिकंचैनोद्विजानामपमृज्यते ॥२७॥ स्वाध्यायेनवनेहींभेस्नेविद्येनेज्ययास्तैः । महायज्ञेषयज्ञेषवासीयंक्रियतेतनुः ॥२६॥ प्राङ्नाभिवर्डनात्पुंसोजातकम्मीविधीयने १ मंत्रवत्प्राशनंचास्यहिरण्यमधुसर्पिषाम् ॥२९॥ नामधेयन्दशम्यान्तुइादश्यांवानस्यकारयेत् १ पुण्येतिथौमुहूर्तेवानसत्रेवागुणान्विते ॥३०॥ मंगल्यंब्रासणस्यस्यात्क्षत्रियस्यबलान्वितम् । वैश्यस्यधनसंयुक्तंशुद्रस्यतुजुगुप्तितम् ॥३१॥ शम्भीवड्डालणस्यस्याद्राज्ञोर्क्षासमन्वितम् । वैश्यस्यपुष्टिसंयुत्तंशूद्रस्यप्रेष्यसंयुतम् ॥३२॥ बीणां सुखोद्यमकूरं विस्पधार्थं मनोहरम् १ मंगल्यन्दीर्घवणीन्तमाशीवीदाभिधानवत् ॥३३॥ चतुर्थेमासिकर्तयंशिशोनिष्क्रमणंगृहात् १ षष्ठे ननप्रायनंमासियदेष्टंमंगलकुले ॥३४॥

चूडाकमी दिजातीनां सर्वेषामेवधर्मतः प्रथमे न्दे तृतीयेवाकर्तयं श्रुतिचोदनात् गभीष्टमेन्ब्दे कुर्वीत बाह्यणस्योपनायनम् गभीदेकादशेराज्ञोगभीनुद्वादशेविशः ब्रह्मव वीसकामस्यकार्यं विप्रस्य पंचमे । राज्ञोबलार्थिनः षष्ठेवैश्यस्येहार्थिनो न्हमे neer आषोउशाड्डासणस्यसावित्रीनातिवर्तते आद्वाविंशात्स्त्रबन्धोराचतुर्विंशतेर्विशः ग३६॥ अत**ुर्द्वत्रयो**न्येतेयषाकालमसंस्कृताः सावित्रीपतितावात्याभवन्त्यार्यविगर्हिताः nsen नेतेरपूर्तेविधिवदापद्यपिहिकहिंचित् बाह्मान्यौनां समम्बंधान्नचरेड्डाह्मणः सह कार्णारोरवयास्तानिचर्माणिब्रसचारिणः वसीरन्नानुपूर्वेणशाणशोमाविकानिच ॥४१॥ मोंजीत्रिवृत्समाश्रुश्णाकायीविद्यस्यमेखला क्षत्रियस्यतुमोवीं ज्यावेश्यस्यशणतान्तवी ทรรท मुंजालाभेतुकर्तयाःकुशाश्मान्तकवल्वजैः त्रिवृतायन्थिनेकेनत्रिभिःपंचभिरेववा ॥४३॥

कापीसमुपवीतंस्याद्विप्रस्योर्द्ववृतंत्रिवृत् । शणमूत्रमयंराज्ञोवेश्यस्याविकसौत्रिकम् ॥४४॥ ब्राह्मणोवैत्वपालाशोक्षत्रियोवाटखादिरौ । पैलवौदुम्बरोवेश्योदं उनहिन्तिधर्मतः केशान्तिकोबाद्यणस्यदं उःकार्यः प्रमाणतः ललाटसंभितोराज्ञःस्यानुनासान्तिकोविशः nsen ऋजवस्तेतुसर्वेस्युर्वणाःसौम्यदर्शनाः अनुद्देगकरानृणां प्रत्वचीनाग्निद्षिताः प्रतिगृ**बेप्सितन्दं**उमुपस्थायचभास्करम् प्रदक्षिणम्परीत्याग्निंचरे देशंयथाविधि **118 ৮ 11** · भवत्पूर्वंचरेद्रेक्षमुपनीतोदिजोतमः १ भवन्मध्यन्तुराजन्योवैश्यस्तुभवदुत्ररम् ॥४९॥ मातर्वास्वसार्वामातुवीभगिनी निजाम् भिक्षेतभिक्षाम्प्रथमंयावैनंनावमानयेत् ॥५०॥ समाहत्यतुतद्वेक्षंय।वद्धममांयया निवेद्यगर्वे अनीयादाचम्यप्राड्मुखः गुचिः 114971 आयुषम्पाइमुखोभुंतेयप्रास्यन्द क्षिणामुखः त्रियम्प्रत्य ङ्मुखोभुंते ऋतं भुंते खुद ङ्मुखः

उपस्पृश्यिद जोनित्यमन्नमद्यात्समाहितः भुन्नाचोपस्पृशेतसम्यगद्भिःखानिचसंस्पृशेत् ॥५३॥ पूजयेदशनं नित्यमद्याचेतदकुत्सयन् दृष्ट्वाहृथेत्प्रसीदे चप्रतिनन्दे चसर्वशः ॥ ५४॥ पूजिनंसशनंनित्यंबलमूर्जंचयच्छति १ अपूजितन्तुत इत्तमुभयंनाशयेदिदम् ॥५५॥ नोच्चिष्टंकस्यचिद्द्यान्नाद्याचेवतथान्तरा नचैवात्यशनंकुयीन्नचोच्छिष्टःकुचिद्वजेत् अनारोग्यमनायुषमस्वर्ग्यंचातिभोजनम् <u></u> अपुण्यंलोकविद्विष्टन्तस्मात्रत्परिवर्जीयेत् ॥५७॥ ब्रासेणविप्रस्तीर्थेननित्यकालमुपस्पृशेत् काय त्रेदिशिकाभ्यांवानि पत्र्येणकदाचन अंगुष्ठमूलस्यतलेब्रासन्तीर्थम्प्रवस्ते १ कायमं गुलिमूले न्येदेव म्पित्र्यन्तयो रधः ॥ ५९॥ त्रिराचांमेदपः पूर्वं द्विः प्रमृज्यानतो गुखम् खानिचैवस्पृशेदद्भिरात्मानंशिर्टवच ॥६०॥ अनुष्णाभिर्फेनाभिर्द्विस्तीर्थेनधर्भवित् शौचेप्सः सर्वदाचामदेकान्नेप्रागुदङ्मुखः ॥६१॥

૧ ફર્

हृद्वाभिःपूयतेविप्रःकंठगाभिस्तुभूमिपः १ वैश्यो-द्विःप्राशिताभिस्तुशूद्रःस्पृष्टाभिरन्ततः

उद्दतेद क्षिणेपाणावुपवीत्युचते द्विजः १

संबेप्राचीनआवीतीनिवीतीकण्ठसङ्गने ॥ ६३॥

मेखलामजिनन्दं उमुपवीतंकमं उलुम् १

अपुप्रास्यविनष्टानिमृह्णीतान्यानिमंत्रवत् ॥६४॥

केशान्तःषोउशेवर्षेवासणस्यविधीयते १

राजन्यबन्धोद्वीविंशवेश्यस्यद्यधिकेततः ॥६५॥

अमंत्रिकातुकार्येयंसीणामावृद्शेषतः १

मंस्कारार्थंशरीरस्ययथाकालंयथाक्रमम् ॥६६॥

वैवाहिकोविधिः स्रीणां संस्कारोवेदिकः स्मृतः ।

पतिमेवागुरौवासोगृहाथीं-ग्निपरिक्रिया ॥६७॥

एषप्रोत्नोदिजातीनामौपनायनिकोविधिः

उत्पतिगंजकःपुण्यःकम्भयोगनिषोधत ॥६६॥

उपनीयगुरःशिषंशिक्षयेच्हौत्रमादितः भ

आचारमग्निकार्यंचसंध्योपासनमेवच ॥६९॥

अध्येषमाणस्त्वाचान्तोयषाशास्त्रमुदङ्मुखः १

ब्रह्मांजलिकृतोन्ध्याप्योलपुव।साजितेन्द्रियः १७०१

ब्रह्मारम्भेन्वसानेचपादौयाह्मौगुरोःसदा १

संहत्यहस्तावध्येयंसहिब्रह्मांजिलिःस्मृतः १७११

यत्यस्तपाणिनाकार्यमुपसंयहणंगुरोः १

सयेनसयःस्प्रष्टयोद्क्षिणेनचद्क्षिणः ॥७२॥

अध्येषमाणन्तुगुरुनित्यकालमतन्द्रितः १

अधीष्वभोद्रतिब्र्याद्विरामो-स्त्वितचारमेन् ११७३॥

बासणःप्रणवंकुयीदादावन्तेचसर्वदा १

म्वत्यनोंकृतम्पूर्वम्परस्ताचविशीर्यते ॥७४॥

प्राक्तान्पर्युपासीनःपवित्रेशेवपावितः १

प्राणायामे स्त्रिभिः पूतस्ततओं कारम हित ॥ ७५॥

अंकारंचाणुकारंचमकारंचप्रजापतिः १

वेदत्रयान्निरदुहङ्गभुवः स्वरितीतिच ॥७६॥

त्रिभ्यष्टवतुवेदेभ्यःपादम्पादमदूदुहत् १

तिद्त्यृचो स्याः सावित्र्याः परमेष्ठाप्रज्ञापतिः ॥७७॥

एतदशरमेतांचजपन्याहृतिपूर्वकाम् १

मंध्ययोर्वेदविद्विप्रोवेदपुण्येनयुज्यते ॥७६%

सहस्रकृत्वस्त्वभ्यस्यवहिरेतितिकंडिजः ।

महतो प्येनसोमासा व्वेवा हिर्विभु चते ॥७९॥

टतयचीविसंयुत्तःकालेचक्रिययास्वया ब्रह्मक्षत्रियविद्योनिर्गर्हणायातिसाधुषु ओंकारपूर्विकास्तिस्रोमहायाष्ट्रतयोन्ययाः त्रिपदाचेवसावित्रीविज्ञेयम्ब्रसणोमुखं ११११ योन्धीतेन्हन्यहन्येतात्रीणिवषीण्यतन्द्रितः सबसपरमभ्येतिवायुभूतः खमूर्तिमान् ॥ ६२॥ एकाक्षरम्परम्बसप्राणायामाः परन्तपः सावित्र्यास्तुपरंनास्तिमौनात्सत्यंविशिष्यते ทะงา क्षरन्तिमवीवैदिक्योजुहोतियजतिक्रियाः अक्षरंदुष्करंत्रेयम्बद्धचैवप्रजापतिः ॥ ५४॥ विधियज्ञाब्जपयज्ञोविशिष्टोद्शभिर्गुणैः उपांगुःस्याच्छ्तगुणःसाहस्रोमानसःस्मृतः येपाकयज्ञाश्रत्वारोविधियज्ञसमन्विताः सर्वेतेजपयसस्यकळानाईन्तिषोउशीम् ॥६६॥ जप्येनैवतुमंसिखेड्गसणोंनात्रंमंशयः कुर्यादन्युन्नवाकुर्यान्मेत्रोबासणउच्यने ॥६७॥ इन्द्रियाणांविचरतांविषयेष्वपहारिषु १ संयमेयत्नमातिष्ठेडिडान्यन्नेथवाजिनाम् ॥ ६६॥

टकादशेन्द्रियाण्याहुयीनिपूर्वेमनीिषणः तानिसम्यवप्रवस्थामियथावदनुपूर्वशः ॥६९॥ त्रोत्रन्त्वकुषुषी जिह्नाना सिका चैव पंचमी पायूपरथंह्स्तपादंवाक्वेवदशमीस्मृता १९०१ बुद्धीन्द्रियाणिपंचेषात्रोत्रादीन्यनुपूर्वशः कर्मेन्द्रियाणिपंचेषाम्पाख्नर्निप्रचक्षते ॥ ११ ॥ ह्काद्शम्मनोज्ञेयंस्वगुणेनोभयात्मकम् १ यस्मिन्जितेजितावेतोभवतःपंचकोगणौ ॥ १२॥ इन्द्रियाणाम्प्रसंगेनदोषमृच्छत्यसंशयमं १ संनियम्यतुतान्येवततःसिद्धिंनियच्छति ॥ ९३॥ नजातुकामःकामानामुपभोगेनशाम्यंति हविषाकृष्णवरमैवभूयएवाभिवर्दते ॥ ९४॥ यभैतान्प्राप्नुयात्सवीन्यभैतान्केवलास्त्यजेत १ प्रापणात्सर्वकामानाम्परित्यागोविशिषते ॥९५॥ नतथैतानिशक्यन्तेसंनियन्तुमसेवयां १ विषयेषुप्रजुष्टानियथाज्ञानेननित्यशः ॥ ९६॥ वेदांस्त्यागंत्रयज्ञात्रनियमात्रतपांसिच १ नविप्रदुष्टभावस्यसिडिंगच्छन्तिकहिचित् ॥९७॥

श्रुत्वास्पृष्ट्वाचर्ष्ट्वाचभुङ्गाघ्रात्वाचयोनरः । नहृंचितग्लायतिवासिवज्ञेयोजितेन्द्रियः ॥ ९६॥ इन्द्रियाणान्तुसर्वेषायद्येकं सरतीन्द्रियम् तेनास्यक्षरतिप्रज्ञा दृतेः पादादिवोदकम् 119911 वशेकृत्वेन्द्रिययामंसंयम्यचमनस्तथा सवीन्संसाधयेद्धीनक्षिण्वन्योगतस्तनुम् ११००॥ पूर्वीसंध्यां जपंस्तिष्ठेत्सावित्रीमा नेदर्शनात् पश्चिमान्तुसमासीनःसम्यगृक्षविभावनात् ॥१०१॥ पूर्वी मंध्यां जपं स्तिष्ठन्नैशमेनो यपोहित 1 पश्चिमान्तुसमासीनोमलंहन्तिद्वाकृतम् ॥१०२॥ नितष्ठतितुयःपूर्वानोपास्तेयअपश्चिमाम् । समूद्रवद्वहिष्कार्यः सर्वस्माद्विजकर्मणः ॥१०३॥ अपासमीपेनियतोनैत्यकंविधिमास्थितः सावित्रीमप्यधीयीतगत्वा-रण्यंसमाहितः ॥१०४॥ वेदोपकरणेचैवस्वाध्यायेचैवनैत्यके नानुरोधो स्त्यनध्यायेहोम मंत्रेषुचैवहि ॥१०५॥ नैत्यकेनास्यनध्यायोबस्मत्रंहितत्स्मृतम् । बसाहतिहतम्पुण्यमनध्यायवषट्कृतम् ॥१०६॥

यः स्वाध्यायं मधीने न्दं विधिनानियतः मुचिः । तस्यनित्यं सर्त्येषपयोद्धियृतंमधु ॥१०७॥ अग्नीन्धनम्भेक्षचयीमधःशय्यागुरोहितम् १ आसमावतीनात्कुयीत्कृतोपनयनोडिजः ॥१०६॥ आचार्यपुत्रः गुत्रुषुत्तीनदोधार्मिकः गुचिः १ आप्नःशक्तोन्धदःसाधुःस्वीन्ध्याप्यादशधर्मतः ॥१००॥ नापृष्ठःकस्यचिद्र्यान्नचान्यायेनपृच्छ्तः जानन्नपिहिमेधावीजउवल्लोकआचरेत् १११०१ अधर्मेणचयःप्राह्यगधर्मेणपृच्छति १ तयोरन्यतरःप्रैतिविद्वेषंवानिधगच्छति ॥१११॥ धर्मार्थीयत्रनस्यातां सुत्रुषावा-पितद्विधा १ तत्रविद्यानवपूर्यामुभंवीजिमिवोषरे १११२१ विद्ययेवसमंकामंमत्रवम्बसवादिना १ आपद्यपिहिंचोरायांनत्वेनामिरिणेवपेत् १११३॥ विद्याबाह्यणमेत्याह्सेविधस्ते-स्मिर्क्षमाम् १ असूयकायमामादास्तथास्यावीयवनमा ११११ यमेवतु मुचिंविद्यानियतं बक्षचारिणम् । तस्मैमांब्रुहिविप्रायनिधिपायाप्रमादिने ॥११५॥

ब्रह्मयस्त्वननुज्ञातमधीयानाद्वाप्नुयान् मबसस्तेयसंयुक्तोनरकम्प्रतिपद्यते ॥११६॥ लौकिकंवैदिकंवा-पितथाध्यात्मिकमेवच आद्दीतयतोज्ञानन्तम्पूर्वमभिवाद्येत् ॥११७॥ साक्त्रिमात्रसारो-पिवरंविप्रःसुयंत्रितः नायंत्रितस्विवेदो-पिसवीशीसविवक्यी ॥११६॥ शय्यासने स्थाचरिते त्रेयसानसमाविशेत् शय्यासनस्य भेवेनम्प्रत्युत्यायाभिवादयेत् ॥११९॥ उर्द्वम्प्राणासुत्कामन्तियूनःस्थविरआयति प्रत्युत्यानाभिवादाभ्याम्पुनस्तान्प्रतिपद्यते ॥१२०॥ अभिवाद नशीलस्य नित्यं वृद्घोपसे विनः चत्वारितस्यवर्जन्तेआयुर्विद्यायशोबलम् ॥१२१॥ ् अभिवादात्परंविप्रोज्यायां समभिवादयन् असोनामाहमस्मीतिम्वंनामपरिकीर्तयेत् ॥१२२॥ नामधेयस्ययेकेचिदं भिवादं नजानने तान्प्राज्ञोन्हमितिब्र्यात्स्वियः सवीस्तथैवच 1192311 भोःशब्दंकार्तयेदन्तेस्वस्यनाम्नोनभवादने नाम्नास्वरूपभावोहिभोभांवऋषिभिःस्मृतः 1192811 आयुष्मान्भवसौम्येतिवाचोविप्रोनभवादने १ अकार्शास्यनाम्नोन्तेवाचःपूर्वाक्षरःप्लुतः ॥१२५॥ योनवेत्यभिवादस्यविप्रःप्रत्यभिवादनम् १ नाभिषाद्यःसविदुषाययाशूद्रस्तथेवसः ११२६॥ ब्राह्मणंकुशलम्पृच्छेत्सत्रबन्धुमनामयम् १ वैश्यंक्षेमंसमागम्यमूद्रमारोग्यमेवच ॥१२७॥ अवाचोदीक्षितोनाम्नायवीयानिपयोभवेत् १ भोभवत्पूर्वकंत्वेनमभिभाषेतधर्मवित् ॥१२६॥ पर्पत्नीतुयास्त्रीस्याद् सम्बन्धाचयोनितः तांब्र्याद्मवतीत्येवंसुभगेभगिनीतिच ॥१२९॥ मातुलां यपितृयां यथव शुरानृत्विजोगुरून् । असावहमितिब्र्यात्प्रत्युत्थाययवीयसः ॥१३०॥ मातृष्वसामातुलानीश्वश्रूरथपितृष्वसा ा सम्पूज्यागुरूपत्नीवत्समास्तागुरूभायया ॥१३१॥ भातुर्भार्योपसंयाद्यासवणी-हन्यहन्यपि १ विद्रोधतूपसंयाद्याज्ञातिसम्बन्धियोषितः ॥१३२॥ पितुर्भगिन्याम्मातु गड्यायस्याचस्वसर्यपि मातृवङ्गतिमातिष्ठेन्माताताभ्योगरीयसी ॥१३३॥

दशाब्दाख्यम्पौरसख्यम्पंचाब्दाख्यंकलाभृताम् । त्र्यब्द पूर्वत्रोत्रियाणास्वल्पेनापिस्वयोनिषु ॥१३४॥ बाह्मणन्द्शवर्षन्तुशतवर्षन्तुभूमिपम् पितापुत्रीविजानीयाड्डासणस्तुतयोःपिता ॥१३५॥ वितम्बन्धुर्वयः कर्मविद्याभवतिपंचमी १ ह्तानिमान्यस्थानानिगरीयोयद्यदुत्ररम् ॥१३६॥ पंचानांत्रिषुवर्षेषुभूयांसिगुणवन्तिच १ यत्रस्युःसोन्त्रमानाहीः शूद्रो-पिदशमींगतः ॥१३७॥ चित्रणोद्शमीस्थस्यरोगिणोभारिणःस्नियाः स्नातकस्यचराज्ञ भपन्यादेयोवरस्यच ॥१३६॥ तेषान्तुसमवेतानाम्भान्यौस्नातकपार्थिवौ राजस्नातकयोश्वेवस्नातकोनृपमानभाक् ॥१३९॥ उपनीयतुयःशिषंवेदमध्यापयेद्विजः सकल्पंसरहस्यंचतमाचार्यम्प्रचक्षते ॥१४०॥ एकदेशन्तुवेदस्यवेदांगान्यपिवापुनः १ योश्यापयतिवृत्यर्थमुपाध्यायःसउच्यते ॥१४१॥ निषेकादीनिकमीणियः करोतियथाविधि १ सम्भावयतिचान्नेनसविप्रोगुरूर्चते ॥१४२॥

अग्न्याधेयम्पाक्तयज्ञानग्निष्टोमादिकान्मखान् यःकरोतिवृतोयस्यसतस्यत्विगिहोचते ॥१४३॥ यआवृणोत्यक्तियम्ब्रह्मणात्रवणावुभौ ममाताम्रिपिताज्ञेयस्तन्नदुः सेत्कदाचन ॥१४४॥ उपाध्यायान्दशाचार्यआचार्याणांशतम्पिता सहस्रन्तुपितृन्मातागौरवेणातिरिचने ११४५१ उत्पाद्क बसदात्रोगेरीयान् बसदः पिता ब्रह्मजन्महिविप्रस्यप्रेत्यचेहचशाश्वतम् ॥१४६॥ कामान्मातापिताचैनंयदुत्पाद्यतोमियः सम्भूतिन्तस्यतांविद्याद्यद्योनावभिजायते ॥१४७॥ आचार्यस्वस्ययांजातिंविधिवदेदपारगः उत्पाद्यतिसावित्र्यासासत्यासा-जरामरा ท 9 % ะ ท अल्पंवाबदुवायस्यश्रुतस्योपकरोतियः तमपीहगुरंविद्याच्छ्तोपित्रययातया ११४९॥ बाह्मस्यजन्मनः कतीस्वधर्मस्य चर्गासिता बालो-पिविप्रोवृद्धस्यपिताभवतिधर्मतः ॥१५०॥ अध्यापयामासपितृन्शि शुरागिरसः कविः पुत्रकाइतिहोवाचज्ञानेनपरिगृबतान् ॥१५१॥

Acc. No.

Fthnograp

तेनमधीम पृच्छन्तदेवानागतमन्यवः १

देवा बैतान्समेत्यो चुन्यी य्यंवः शिनु रक्तवान् ॥१५२॥

अज्ञोभवतिवैबालः पिताभवतिमंत्रदः ।

अज्ञंहिबालमित्याहुः पितेत्येबतुमंत्रदम् ॥१५३॥

नहायनैर्नपलितेनिवित्तेननबस्ध्भिः १

ऋषयमित्रोधर्भयो नूचानः सनोमहान् ११९४॥

विप्राणाज्ञानतोज्येष्ठांक्षत्रियाणान्तुवीर्यतः १

वैश्यानान्धान्यधनतः मुद्राणामेव जन्मतः ॥१५५॥

नतेनवृद्धोभवतियेनास्यपलितंशिरः १

योवेयुवान्यधीयानस्तन्देवाःस्थविरंविदः ॥१५६॥

यथाकाष्ठमयोहस्तीयथाचर्ममयोमृगः १

यमविप्रोनधीयानस्वयस्तेनामविश्रति ॥१५७॥

यथाषंढो-कलः चीषुयथागौगीवचाफला १

यथाचाझे-फलन्दानंतथाविप्रो-नृचो-फलः ॥१५৮॥

अहिंसयैवभूतानांकार्यश्रेयो नुशासनम् १

वाक्वेवमधुराष्ट्रशाप्रयोज्याधर्मिम्छ्ता ॥१५९॥

यस्यवाड्मनस्युद्धेसम्यग्गुन्तेचसर्वदा १

सवैसर्वमवाप्नोतिवेदान्तोपगतंफलम् ॥१६०॥

नारन्तुदःस्यादार्तोनिपनपरद्रोह्कर्मधीः १ यया भयो दि जतेवाचा नालोक्यां ता भुदी रयेत् ॥१६१॥ सम्मानाड्रासणोनित्यमुडिजेतविषादिव १ अमृतस्येवचाकांक्षेद्वमानस्यसर्वदा ॥१६२॥ मुखंद्यवमतःशेतेमुखंचप्रतिबुध्यते ी मुखंचरतिलोकें स्मिन्नवमन्ताविनश्यति ॥१६३॥ अनेनक्रमयोगेनमंस्कृतात्माद्विजःशनैः १ गुरौवसन्मंचिनुयाद्वसाधिगमिकन्तपः ॥१६४॥ तपोविशेषैर्विविधेर्वतैश्वविधिचोदितैः । वेद:कृत्स्नो-धिगन्तयःसरहस्योद्विजन्मना ॥१६५॥ वेद्मेवसदा अयस्येतपस्त प्यन् द्विजोतमः वेदाभ्यासोहिविप्रस्यतपःपरिमहोच्यते ॥१६६॥ आहेवसनखायेभ्यःपरमन्तप्यतेतपः । यः स्रग्यपिदिजोन्धीतेस्वाध्यायंशिततोन्वहम् १११६७॥ योन्नधीत्यद्विजोवेदमन्यत्रकुरतेश्रमम् ा सजीवन्नेवशूद्रत्वमाशुगच्छतिसान्वयः ११६६॥ मात्रये-धिजननं दितीयं मौं जिबन्धने । तृतीयंयज्ञदीक्षायंग्रेडिजस्यश्रुतिचोदनात् ॥१६९॥

तत्रयदूसजन्मास्यमौंजीबन्धनचिहितम् तत्रास्यमातासावित्रीपितात्वाचार्यउच्यते ॥१७०॥ वेदप्रदानादाचार्यिम्पतरम्परिचक्षते । नसस्मन्युज्यतेकमिकिंचिदामौंजिबन्धनात्॥ १७१॥ नाभियाहार्येड्सस्वधानिनयनास्ते १ **मुद्रेणहिसमस्तावद्यावद्वेदेनआयते ॥१७२**% कृतोपनयनस्यास्यवतादेशनमिषते ब्रह्मणोयहणंचैवक्रमेणविधिपूर्वकम् ॥१७३॥ यद्यस्यविहितंचर्भयत्सूत्रंयाचमेखला योदं जोयचवसनन्तत्रदस्यव्रतेष्वि ॥१७४॥ सेवेतेमास्तुनियमान्बसचारीगुरौवसन् १ सन्नियम्येन्द्रियमामन्तपोवृद्यर्थमात्मनः ११९५॥ नित्यंस्नात्वा शुचिः कुयी देव षिपितृतर्पणम् १ देवता अथर्वनंचैवसमिधादानमेवच ॥१७६॥ वर्ज्ञियेन्मधुमांमंचगन्धंमाल्यंरसान्स्वियः १ युक्तानियानिसवीणिप्राणिनाचैवहिंसनं ११७७१ अभ्यंगमजनंचा हणोरू पानच्छ त्रधार्णम् कामंक्रोधंचलोभंचनर्तनंगीतवादनम् ॥१७६॥

द्यृतंचजनवादंचपरिवादन्तया-नृतम् १ स्रीणांचप्रेक्षणालम्भमुपद्यातम्परस्यच ॥१७९॥ एकः शयीतसर्वत्रनरेतः स्वन्दयेत्कृचित् कामाजिस्कन्दयनेतोहिनस्तिवतमात्मनः ॥१६०॥ स्वप्नेसिक्वाबसचारीदिजः गुक्रमकामतः स्नात्वा कीमचीयत्वात्रिः पुनमीमित्यृचं जपेन् ११ ११ उद्कुम्भं सुमनसोगोशकृन्मृतिकाकुशान् १ आहरेद्यावदार्थानिभेक्षंचाहरहयरेत् ११४२१ वेदयतेरहीनानाम्प्रशस्तानास्वकर्ममु १ बसचार्याहरे द्वेसंगृहेभ्यः प्रयतो न्वहम् ॥१६३॥ गुरो:कुलेनभिक्षेतनज्ञातिकुलबन्धुषु १ अलाभेत्वन्यगेहानाम्पूर्वम्पूर्वविवर्जयेत् ॥१५४॥ सर्ववा-पिचरेद्यामम्पूर्वीक्तानामसम्भवे १ नियम्यप्रयतोवाचमभिश्रक्तांस्तुवर्ज्येत् ॥१६५॥ दूरादाहृत्यसमिधः संनिद्ध्यादिहायसि सायम्प्रातयजुहुयाताभिरग्निमतन्द्रितः १११६१ अकृत्वाभैक्षचर्णमसमिध्यचपावकम् १ अनातुरः सप्तरात्रमवकीणिवतंचरेत् ॥१५७॥

भेक्षणवर्तयेन्नित्यंनैकान्नादीभवेड्नती 1

भक्षेणव्रतिनोवृतिरूपवाससमास्मृता ॥१५५॥

व्रतवद्देवदेवत्येपित्र्येकर्मण्यं षर्षिवत् १

काममभ्यर्थितो अनीयाङ्गतमस्यनलुप्यते ॥१६९॥

बाह्यणस्यैवकर्मेतदुपदिष्टंमनीषिभिः १

राजन्यवैश्ययोस्त्वेवंनैतत्कर्मविधीयते ॥१९०॥

चोदितोगुरुणानित्यमप्रचोदित एववा १

कुर्याद्ध्ययनेयत्नमाचार्यस्यहितेषुच ॥१९१॥

शरीरंचैववाचंचबुद्यीन्द्रियमनांसिच ।

नियम्यप्रांजिलिस्तिष्ठेदीक्षमाणोगुरोर्मुखम् ॥१९२॥

नित्यमुद्दतपाणिःस्यात्साध्वाचारःसुमंयतः १

आस्यतामितिचोक्तःसन्नासीताभिमुखंगुरोः ११९३१।

हीनान्नवस्रवेषःस्यात्सर्वदागुरुसन्निधौ १

उतिष्ठेत्प्रथमंचास्यचरमंचैवसंविशेत् ॥१९४॥

प्रतिश्रवणसम्भाषेशयानोनसमाचरेत् ।

नासीनोनचभुंजानोनतिष्ठन्नपराद्रमुखः ॥१९५॥

आसीनस्यस्थितः कुयीद्भिगच्छंस्तुतिष्ठतः ।

प्रत्युहम्यत्वावजतःपश्राज्ञावंस्तुधावतः ॥१९६॥

पराङ्मुखस्याभिमुखोदूरस्थस्यैत्यचान्तिकम् प्रणम्यतुशयानस्यनिदेशेचैवतिष्ठतः ॥ १९७॥ नीचंशय्यासनंचास्यसर्वदागुरुसन्निधौ । गुरोस्तुचक्षुर्विषयेनयथेष्टासनोभवेत् ॥१९५॥ नोदाहरेदस्यनामपरोक्षमपिकेवलम् १ नचैवास्यानुकुर्वीतगतिभाषितचेष्टितम् ॥१९९॥ गुरोयेत्रपरीवादोनिन्दावानिपप्रवर्तते १ कर्णोतत्रापिधातयौगन्तयम्वाततोन्यतः ॥२००॥ परीवादात्वरोभवतिश्वावेभवतिनिन्दकः परिभोक्ताकृमिर्भवतिकीटोभवतिमत्सरी ॥२०१॥ दूरस्थोनार्चयेदेनंनकुडोनान्तिकेस्वियाः । यांनासनस्थ भेवेनमवर् साभिवाद्येत् ॥२०२॥ प्रतिवाते नुवाने चनासीतगुरूणासह १ अमंत्रवेवैवगुरोनिकंचिद्पिकीर्तयेत् ॥२०३॥ गो बवोष्ट्रयानप्रासादप्रस्तरेषुकटेषुच । आसीतगुरुणासार्वशिलाफलकनौषुच ॥२०४॥ गुरोगुरौसन्निहितेगुरवइतिमाचरेत् १ नचानिमृष्टोगुरुणास्वान्गुरुनभिवाद्येत् ॥२०५॥

विद्यागुरुष्वेतदेवनित्यावृतिः स्वयोनिषु १ प्रतिषेधत्मुचाधमीजितंचोपदिशत्स्वपि ॥२०६॥ त्रेयः मुगुरूवइतिंनित्यभेवसमाचरेत् । गुरुपुत्रेषुचारर्थेषुगुरोबेवस्वबन्धुषु ॥२०७॥ बालःसमानजन्मावाशिषोवायज्ञकर्मणि अध्यापयन्गुरुसुतोगुरुवन्मानमहिति ॥२०५॥ उत्सादनंचगात्राणास्नापनोच्छिष्टभोजने १ नकुयीहुरुपुत्रस्यप्रादयोगावनेजनम् ॥२०९॥ गुरूवत्प्रतिपूज्याः स्युः सवणीगुरूयोषितः असवणीस्तुमंपूज्याःप्रत्युत्यानाभिवादनैः ॥२१०॥ अभ्यंजनंस्नापनंचगात्रोत्सादनभेवच १ गुरंपत्न्यानकायीणिकेशानांचप्रसाधनम् ॥२११॥ गुरूपत्नीतुयुवतिन्नीभिवाद्येहपाद्योः १ पूर्णविंशतिवर्षेणगुणद्योषीविज्ञानता ॥२१२॥ स्वभाव एषना रीणांन राणा मिहदूषणम् अतो श्रीन्नप्रमाद्यन्तिप्रमदासुविपिबतः ॥२१३॥ अविदासमलंलोकेविदासमपिवापुनः प्रमदाखुरपथंनेतुंकामकोधवशानुगम् ॥२१४॥

मात्रास्त्रसादु हित्रावानविविक्तासनीभवेत १ बलवानिन्द्रियमामोविद्वांसमपिकषीत ॥२१५॥ कामन्तुगुरूपत्नीनायुवतीनायुवाभुवि १ विधिवद्दन्दं कुर्यादसावहिमिति बुवन् ॥२१६॥ विप्रोथपाद यहणमन्व हंचा भिवाद नम् १ गुरुदारेषुकुर्वीतसतान्धर्ममनुस्मरन् ॥२१७॥ यथाखनन्खनित्रेणनरोवार्यधिगच्छति । तथागुरगताविद्यां भूषुर्धिगच्छति ॥२१६॥ मुं <u>डोवाजटिलोवास्यादथवास्याच्हि</u>खाजटः नैनंयामे-भिनिम्लोचेत्सूर्योनाभ्युदियग्त्कुचित् ॥२१९॥ तचेद्भ्युदियात्मूर्यःशयानंकामचारतः निम्लोचेद्वा-प्यविज्ञानाङ्जपन्नुपवसेद्दिनम् ॥२२०॥ मूर्येणसभिनिर्मुतःशयानो अयुदितश्यः प्रायितमकुवीणोयुक्तःस्यान्महतैनसा ॥२२१॥ आचम्यप्रयत्नोनित्यमुभेसंध्येसमाहितः मुचौदेशेजपन्जप्यमुपासीतयथाविधि ॥२२२॥ यदिस्रीयद्यवर्जःश्रेयः विचित्समाचरेत् । तत्सर्वमाचरेद्युक्तोयत्रवा स्यारमेन्मनः ॥२२३॥

धमीथीवु चतेत्रेयः कामार्थीधर्म एवच १

अर्थर वेहवात्रेयस्विवरीइतितुस्थितिः १२२४॥

आचार्योब्रह्मणोमूर्तिःपितामूर्तिःप्रजापतेः १

मातापृथियामूर्तिस्तुभ्रातास्वोमूर्तिरात्मनः ॥२२५॥

आचार्ययपिताचैवमाताभाताचपूर्वजः १

नार्त्रेनाप्यवमन्तयाबाह्मणेनविशेषतः ॥२२६॥

यंमातापितरौक्केशंसहेतेसम्भवेनृणाम् १

नतस्यनिष्कृतिःशक्याकर्तुवर्षशतेरपि ॥२२७॥

तयोर्नित्यम्प्रियंकुयीदाचार्यस्यचसर्वदा १

तेष्वेवत्रिषुतुष्टेषुतपःसर्वंसमाप्यते ॥२२६॥

तेषांत्रयाणां युष्रापरमन्तप उच्यते १

नतेरभ्यननुज्ञातोधर्ममन्यंसमाचरेत् ॥२२९॥

तरवहित्रयोलोकास्तरवत्रयञात्रमाः १

तष्टवहित्रयोवेदास्तष्टवोक्तास्त्रयोजनयः ॥२३०॥

पितावेगाईपत्यो जिनमीता जिनदे क्षिणःसमृतः

गुरुराह्वनीयस्तुसा-गिनत्रेतागरीयसी ॥२३१॥

त्रिष्वप्रमाद्यन्नेनेषुत्रीन्लोकान्विजये दृही १

दीप्यमानः स्ववपुषादेववद्विमोदते ॥२३२॥

इमंलोकंमातृभवत्यापितृभवत्यातुमध्यमम् १ गुरु शृष्यात्वेवम्बसलोकं समश्नुते ॥२३३॥ सर्वेतस्याद्दताधमीयस्यैतेत्रयआद्ताः अना दतास्तुयस्यैतेसवीस्तस्या-फलाः क्रियाः ॥२३४॥ यावत्रयस्नेजीवेयुस्तावन्नान्यंसमाचरेत् १ तेष्वेवनित्यं युत्रूषां कुर्या त्प्रियहिते रतः ॥२३५॥ तेषामनुपरोधेनपारत्र्यंयद्यदाचरेत् १ तत्रन्निवेदयेत्रेभ्योमनोवचनकम्मीभः ॥२३६॥ त्रिष्वेतेष्वितिकृत्यंहिपुरूषस्यसमाप्यते १ एषधर्मःपरःसाक्षादुपधर्मीन्यउचने ॥२३७॥ श्रद्धानः गुभाविद्यामाददीतावरादपि अन्त्यादिपपरन्धर्मस्वीरत्नन्दुष्कुलादिप ॥२३६॥ विषाद् प्यमृतं या संवालाद पिसुभाषितम् । अमित्राद्पिसइतममेध्याद्पिकांचनम् ॥२३९॥ स्त्रियोर्त्नान्यथोविद्याधर्मःशौवसुभाषितम् । विविधानिचशिल्पानिसमादेयानिसर्वतः ॥२४०॥ अब्राह्मणाद्ध्ययनमापत्कालेविधीयते । अनुव्रज्याचमुत्रूषायावद्ध्ययनंगुरोः ॥२४१॥

नाजासणेगुरोशिष्योवासमात्यन्तिकंवसेत् । बाह्मणेचाननृचानेकां क्षन्गतिमनुत्रमाम् ॥२४२॥ यदित्वात्यन्तिकंवासंरोचयेतगुरोःकुले युक्तःपरिचरेदेनमाशरीरविमोक्षणात् ॥२४३॥ आसमाप्तेःशरीरस्ययस्तु शृषते गुरुम् १ सगच्छत्यंजसाविप्रोबसणःसदशाश्वतम् ॥२४४॥ नपूर्वगुरवेकिंचिदुपकुर्वीतधर्भवित् । स्नास्यंस्तुगुरुणाज्ञप्तःशक्त्यागुर्विधमाहरेत् ॥२४५॥ क्षेत्रंहिरण्यंगामश्वंछत्रोपानहमासनम् १ धान्यंशाकंचवासंसिगुर्वेप्रीतिमावहेत् ॥२४६॥ आचार्येतुखलुप्रेतेगुरूपुत्रेगुणान्विते १ गुरूदारेसपिंडेवागुरूवइतिमाचरेत् ॥२४७॥ **ट**तेष्वविद्यमानेषुस्थानासनविहारवान् प्रयुंजानोनिनशुश्रृषांसाधयेदेहमात्मनः ॥२४ ६॥ ह्वंचरतियोविष्रौबसचर्यमविष्तुतः १ मगच्छत्युतमंस्थानंनचेहाजायतेपुनः ॥२४९॥

१ इतिमानवेधर्मशास्त्रेभृगुप्रोक्ताश्रां संहितायां ॥१ इतीयोन्ध्यायः ॥

॥ मानवेधर्मशास्त्रभृगुप्रोत्तायासंहितायान्तृतीयोन्ध्यायः॥

षट्त्रिंशदाब्दिकंचर्यगुरौत्तेवेदिकंव्रतम् तदर्जिकम्पादिकंवायहणान्तिकमेववा 71971 वेदानधीत्यवेदौवावेदंवा-पियथाक्रमम् अविप्लुतब्रसचर्योगृहस्थात्रममावमेत् ॥२॥ तम्प्रतीतंस्वधम्भेणबसदायहर्मिपतुः स्रि विणन्तल्पआसीनमहीयेत्प्रथमंगवा गुरुणा-नुमतःस्नात्वासमावृत्तोयथाविधि **उ**इहेति दिजोभार्यासवणीलक्षणान्विताम् असपिं डाचयामातु रसगोत्राचयापितुः साप्रशस्ताङ्गिजातीनान्दारकम्मीणिमेथुने nun महात्यपिसमृज्ञानिगो-जाविधनधान्यतः स्त्रीसम्बन्धेद्**शैतानिकुलानिप्**रिवर्जयेत् ทิธ์ท हीन क्रियंनि ष्पुरूषंनि ऋन्दोरोमशाशीसम् क्षय्यामयायपस्मारि श्वित्रिकुष्टिकुलानिच non

मोइहेत्कपिलं।कन्यांनाधिकांगींनरोगिणीम् नालोमिकानातिलोमानवाचाटानपिंगलाम् नर्सवृक्षनद्रीनाम्नींनान्त्यपर्वतनामिकाम् नपश्यिहिप्रेथनाम्नीनचभीषणनामिकाम् ॥९॥ अवंगांगींसोम्यनाम्नींहंसवारणगामिनीम् ा तनुलोमकेशदशनामृइंगीमुइहेत्स्त्रियम् ॥१०॥ यस्यास्तुनभवेद्वातानविज्ञायेतवापिता नोपयच्छेतताम्प्राज्ञःपुत्रिकाधर्मशंकया सवणी न्ये द्विजाती नाम्प्रशस्तादार कर्मणि कामतस्तुप्रवृतानात्मिमाःस्युः क्रमशोन्वराः **नुद्रैवभायीनुद्रस्यसाचस्वाचविशःस्मृते** तेचम्वाचैवराज्ञश्रताश्रम्वाचायजन्मनः ทุจลุก नबासणक्षत्रिययोरापद्यपिहितिष्ठतोः किसंबिद पिवृतान्ते शुद्राभायों पदिश्यते 11981 हीनजातिं स्वियंभोहादु इहन्तो दिजातयः कुलान्येवनयन्त्यानुससन्तानानिशृद्रताम् 119411 **न्रुद्रावेदीपतत्यत्रेरुतध्यतनयस्यच** शौनकस्यमुतोत्पन्यातद्पत्यतयाभृगोः

यूद्रांशयनमारोप्यबासणोयात्यधोगतिम् जनयित्वामुतन्तस्याम्त्राह्मण्यादेवहीयने ทางท दैवपित्र्यातिथेयानितत्प्रधानानियस्यतु नाष्ट्रनित्पितृदेवास्तन्नचस्वर्गंसगच्छति ॥१५॥ वृषलीफेनपीतस्यनिःश्वासोपहतस्यच १ तस्यांचैवप्रसूतस्यनिष्कृतिनीविधीयते ॥१९॥ चतुणीमपिवणीनाम्प्रेत्यचेहहिताहितान् १ अष्टाविमान्समामेनस्रीविवाहान्निबोधत ॥२०॥ ब्राह्मोदेवस्तथेवार्षः प्राजापत्यस्तथामुरः गान्धवीराक्षसभैवपैशाचश्राष्ट्रमोन्धमः ทอาท योयस्यधम्योवणस्यगुणदोषौचयस्ययौ तद्वः सर्वम्प्रवस्थामिप्रसवेचगुणागुणान् ॥२२॥ षउानुपूर्वाविप्रस्यक्षत्रस्यचतुरोन्दरान् विद्रभूद्रयोस्तुतानेवविद्याद्धम्यीन्नराक्षमान् ॥२३॥ चतुरोबासणस्याद्यान्प्रशस्तान्ववयोविदुः १ राक्षमंक्षत्रियस्यैकमासुरंवैश्यशूद्रयोः ॥२४॥ पंचानान्तुत्रयोधम्यीदावधम्यौस्मृताविह १ पेशाचशामुर्श्वेवर्नकर्तियोकदाचन ॥२५॥

पृथक्पृथग्वाभिश्रोवाविवाहोपूर्वचोदितो गान्धवीराक्षसभैवधर्म्योक्षत्रस्यतौस्मृतौ ॥२६॥ आह्याद्यचार्चियत्वाचश्रुतिशीलवतेस्वयम् आहूयदानंकन्यायाबाह्योधर्मः प्रकीर्तितः यज्ञेतुविततेसम्यगृत्वि जेकर्भकुर्वते अलंकृत्यमुतादानन्दैवन्धर्मम्प्रचक्षते ॥२६॥ **एकंगोमिथुनं इवाव रादादायधम्मतः** कन्याप्रदानंविधिवदाषोधर्मः सउचाते ॥२९॥ सहोभौचरतान्धर्ममितिवाचा नुभाषव कन्याप्रदानमभ्यचीप्राजापत्योविधिःस्मृतः 113011 ज्ञातिभ्योद्रविणन्दत्वाकन्यायैचैवशक्तितः कन्याप्रदानंस्वाच्छंद्यादासुरोधर्मउच्यते ॥३१॥ इच्छयानयोन्यसंयोगः कन्याया अव र स्यच गान्धर्वः सतुविज्ञेयोभैयुन्यः कामसम्भवः ११३२१ हत्वा किल्वाचिभन्वाच को शन्तीं रूद तीं गृहात् प्रसस्यकन्याहरणंराक्षसोविधिर्चते **मुप्तामताप्रमतावारहोयत्रोपगच्छति** सपापिष्ठोविवाहानाम्पेशाचश्वाष्टमोन्धमः

अद्गिरेवृद्धिजाम्याणां कन्यादानं विशिषते । इतरेषान्तुवर्णस्नामितरेतरकाम्यया ॥३५॥ योयस्येषांविवाहानामनुनाकीर्तितोगुणः मर्वभृणुतनविद्याः सर्वकीर्तयतोमम ॥३६॥ दशपूर्वीन्परान्वंश्यानात्मानंचैकविंशकम् १ ब्राह्मीपुत्रः मुकृतकृन्मोचयेदेनसः पितृन् ॥३७॥ देवोढाजः सुतश्रेवसप्तसप्तपरावरान् १ आर्षोढाजःमुतस्रीस्वीन्षट्षट्कायोढजःमुतः ॥३६॥ ब्रासादिषुविवाहेषुचतुष्वेवानुपूर्वशः ब्रसवर्चित्वनःपुत्राजायन्तेशिष्टसंमताः ॥३९॥ रूपसन्वगुणोपेताधनवन्तोयशस्विनः १ पर्याप्तभोगाधम्मिष्ठाजीवन्तिचशतंसमाः ११४०१। इतरेषुतुशिष्टेषुनृशंसानृतवादिनः जायन्तेदुविवाहेषुबसधर्मिष्ठिषःमुताः ॥४१॥ अनिन्दितै:स्रीविवाहैरनिंद्याभवतिष्रजा निन्दितेनिन्दितानृणान्तस्मान्निद्यान्विवर्जयेत् ॥४२॥ पाणियहणसंस्कारः सवणीसूपद्रिश्यते १ असवणीस्वयंशेयोविधिर्दाहकर्मणि ॥४३॥

शर्:क्षत्रिययायाद्यःप्रतोदोवैश्यकन्यया वसनस्यद्शायाद्याशूद्रयोत्कृष्टवेदने ॥४४,1 ऋतुकालाभिगामीस्यात्वदार्निरतः मदा । पर्ववर्ज्ञंबजेचेनान्तद्वतोर्तिकाम्यया ॥४५॥ ऋतुःस्वाभाविकःस्त्रीणारात्रयःषोउशस्मृताः चतुर्भिरितरेः सार्बमहोभिः सिंडगिहितैः ११४६॥ तासामाद्या अतस्तु निन्दिते कादशीचया त्रयोदशीचशेषाम्तुप्रशस्तादशरात्रयः ॥४७॥ युग्मासुपुत्राजायन्तेस्रियोन्युग्मासुरात्रिषु १ तस्माद्युरमामुपुत्रार्थीमंविशेदार्त्रवेस्वियम् १४६१ पुमाम्पुंसो-धिके शुक्रेस्त्रीभवत्यधिके स्त्रियाः समे-पुमाम्पुंस्रियौवाक्षाणे-त्येचविपर्ययः १४९॥ निंद्यास्वष्टामुचाब्यामुस्त्रियोरात्रिषुवर्ज्जयन् १ ब्रह्मचार्येवभवतियत्रतत्रात्रभेवसन् ११५०१। नकन्यायाःपिताविद्वान्गृह्नीयाच्छुल्कमण्वपि १ गृह्णच्चुत्वंहिलोभेनस्यान्नरोन्पत्यविक्रयी ॥५१॥ स्रीधनानितुयेमोहादुपजीवन्तिबान्धवाः १ नारीयानानिवस्रंवातेपापायान्त्यर्धोगतिम् ॥५२॥ आर्षेगोमिथुनं शुल्कंके चिदाहर्मृ धैवतन् । अल्पोन्घेवंमहान्वानिपविक्रयस्तावदेवसः กุนจุก यामानाद्दते शुल्कंज्ञातयो नसविक्रयः अहीणन्तत्कुमारीणामानृशंस्यंचकेवलम् ॥५४॥ पितृभिभीतृभिभैताः पतिभिर्देवरैस्तथा पूज्याभूषयितवाश्रवहुकल्याणमीप्सुभिः ॥५५॥ यत्रनार्यस्तुपूज्यन्ते रमन्तेतत्रदेवताः यत्रेतास्तुनपूज्यन्तेभवीस्तत्राफलाः क्रियाः ॥५६॥ शोचन्तिजामयोयत्रविनश्यत्याशुतत्कुलम् नशोचन्तितुयत्रेतावर्डनेति उसर्वदा ॥५७॥ जामयोयानिगेहानिशपन्त्यप्रतिपूजिताः तानिकृत्याहतानीवविनश्यन्तिसमन्ततः ๚чะ๚ तस्मादेताःसदापूज्याभूषणाह्यादनाशनैः भूतिकाभैनीरैर्नित्यंसत्कारेषूत्सवेषुच ॥५९॥ सन्तुष्टोभार्ययाभनीभत्रीभार्यातथैवच १ यस्मिन्नेवकुलेनित्यंकल्याणन्तत्रवैधुवम् ॥६०॥ यदिहिम्नीनरोचेतपुमांसंनप्रमोदयेत् १ अप्रमोदात्पुनः पुंसः प्रजननप्रवर्तते ॥६१॥

स्त्रियान्तु रोचमानायां सर्वन्तद्रोचतेकुलम् तस्यान्त्व रोचमानायां सर्वमेवनरोचते कुविवाहै: क्रियालोपेंवेंदानध्ययनेनच कुलान्यकुलतायान्तिब्राह्मणातिक्रमेणच nean शिल्पेन यवहारेण शूद्रापत्येश्व केवलैः गोभिर्श्वेययानेयकृषाराजोपसेवया अयाज्ययाजनेश्वेवनास्तिक्येनचक्रम्म**णा**म् कुलान्या मुविनश्यन्तिया निहीना निमंत्रतः मंत्रतस्तुसमृद्यानिकुलान्यल्पधनान्यपि कुलमंख्याचगच्छन्तिकष्रिन्तचमहद्यशः neen वैवाहिके-ग्नौकुर्वीतगृद्धंकम्भीयथाविधि पंचयञ्जविधानंचपितंचान्वाहिकींगृही nesn पंचमूनागृहस्थस्यचुह्वीपेषण्युपस्करः कंउनीचोदकुम्भश्रथध्यतेयास्तुदाहयन् netn तासंाक्रमेणसवीसंप्रनिष्कृत्यर्धंमहर्षिभिः पंचकुष्तामहायज्ञाः प्रत्यहंगृहमेधिनाम् अध्यापनम्बसयज्ञःपितृयज्ञस्तुतर्पणम् ा होमोदेवोबलिभीतोनृयज्ञोनतिथिपूजनम्

पंचैतान्योमहायज्ञान्नहापयतिशक्तितः सगृहे-पिवसन्नित्यंसूनादोषेनिलिप्यते ॥७१॥ देवता-तिथिभृत्यानाम्पितॄणामात्मनश्यः ननिर्वपतिपंचानाभुच्छ्वसन्नसङीवति अहतं बहुतं चैवतथा प्रहुतमेवच बास्यंहतम्प्राशितंचपंचयज्ञान्प्रचक्षते neem जपो-हुतोहुतोहोम:प्रहुतोभौतिकोबलि: बास्यंहतंद्विजाय्याचीप्राशितंपितृतर्पणं 119811 स्वाध्यायेनित्ययुक्तःस्याद्देवेचेवेहकर्मणि दैवेकम्मीणयुक्तोहिबिभर्तीदंचराचरम् 119411 अग्नौप्रास्ताहुतिःसम्यगादित्यमुपतिष्ठते आदित्याङ्जायतेवृष्टिवृष्टेरन्नन्ततःप्रजाः noén यथावायुंसमात्रित्यवर्तन्तेसर्वजन्तवः तथागृहस्थमात्रित्यवर्तन्नेसर्वआत्रमाः यस्मानुसो-प्यात्रमिणोज्ञानेनान्नेनचान्वहम् गृहस्थेनैवधार्यन्तेतस्माड्येष्ठाश्रमोगृही ससन्धार्यःप्रयत्ज्ञेनस्वर्गमक्ष्यमिच्छ्ता मुखंचेहेच्छतानित्यंयो-धार्योदुर्वलेन्द्रियेः

ऋषयः पित रोदेवाभूतान्यतिथयस्तथा आशासतेकुदुम्बिभ्यस्तेभ्यःकार्यंविजानता ॥ ५०॥ स्वाध्यायेनाचिये द्वीन्होमेदेवान्यथाविधि पितृन्त्राडेश्चनृनन्नेर्भृतानिबलिकर्मणा ॥ ६१॥ कुर्यादहरहः श्राडमन्ना धेनोदकेनवा पयोमूलफलेवी-पिपितृभ्यः प्रीतिमावहन् ॥ ५२॥ **एकमप्याशये** द्विप्रस्पित्रर्थेपां चयज्ञिके नचैवात्राशयेत्कंचिडैश्वदेवम्प्रतिद्विजम् ॥५३॥ वैश्वदेवस्यसिद्धस्यगृबेन्ननौविधिपूर्वकम् १ अभ्यः कुयी देवताभ्यो बाह्मणो हो ममन्वहम् ॥ ५४ ॥ अग्ने:सोमस्यचैवादौतयोश्वेवसमस्तयोः विषवेभ्यभैवदेवेभ्योधन्वन्तर्यष्टवच ॥ ६५॥ कुहैचेवानुमत्येचप्रजापतयरुवच सहद्यावापृथियोश्रतथास्विष्टकृतेन्ततः ท ะ ย์ท एवंसम्यग्धविहित्वासविदिश्वप्रदक्षिणम् इन्द्रान्तकाप्पतींदुभ्यःसानुगेभ्योबलिंहरेत् ทะษท मरुझइतितुद्वारिक्षिपेदप्वझइत्यपि वनस्पतिभ्यद्रत्येवंमुसलोलूखलेहरेत् ॥ ५ ६ ॥

उच्छीषिकेश्रियेकुयीद्रद्रकाल्येचपादतः बसवास्तोःपतिभ्यान्तुवास्तुमध्येवलिंहरेत् ॥६९॥ विश्वेभ्यभैवदेवेभ्योबलिमाकाशउतिसपेत् १ दिवाचरेभ्योभूतेभ्योनत्वचारिभ्यष्टवच ॥१०॥ पृष्ठवाम्तुनिकुर्वीतबलिंसवीत्मभूतये १ पितृभ्योबलिशेषन्तुसर्वदक्षिणतोहरेत् ॥ ११॥ युनं विपतितानं विश्वपवाम्पापरोगिणाम् १ वायसानांकृभीणांचशनकेनिविधेद्ववि ष्टवंयः सर्वभूतानिबाद्यणोनित्यमचीति सगच्छतिपरंस्थानन्तेजोमूर्तिःपथर्ज्ना कृत्वैतइलिकर्भेवमतियिम्पूर्वभाशयेत् १ भिक्षांचभिक्षवेदद्यादिधिवद्वसचारिणे १९४॥ यत्पुण्यफलमाप्नोतिगान्दत्वाविधिवहुरोः तत्पुण्यक्रलमाप्नोतिभिस्नान्दत्वाद्विजोगृही ॥९५॥ भिक्षामप्युद्पात्रंवासत्कृत्यविभिपूर्वकम् १ वेदतत्वार्थविदुषेबालणायोपपादयेत् ॥ ९६॥ नश्यन्तिह्यकं सानिन राणाम विजानताम् भस्मीभूतेषुविप्रेषुभोहाइतानिदानृभिः ॥९७॥

विद्यातपःसमृडेषुहृतंविप्रमुखाग्निषु १ निस्तार्यतिदुरीाचमहतसेविकिल्विषात् ॥१६॥ सम्प्राप्तायत्वतिथयेप्रदद्यादासनोदके १ अन्नंचैवयथाशिक्तसत्कृत्यविधिपूर्वकम् ॥ १९॥ शिलानप्युंह्रतोनित्यम्पंचारनीनपिजुहृतः सर्वं सुकृतमाद् ते बाह्यणो निर्वितोवसन् ११००१। तृणानिभूमिरदकंवाक्चतुर्थीचमूनृता १ एतान्यपिसतांगेहेनोच्छिद्यन्तेकदाचन ॥१०१॥ एकरात्रन्तुनिवसन्नतिथिबीसणःस्मृतः अनित्यंहिस्थितोयस्मातस्मादतिथिर्चते ११०२१ नैक्यामीणमतिर्थिविप्रंसागतिकन्तथा उपस्थितंगृहेविद्याद्वायीयत्राग्नयोग्पिवा ॥१०३॥ उपासतेयेगृहस्थाः परपाकमबुद्धयः तेनतेप्रेत्यपमुतावजन्त्यन्नादिदायिनाम् ११०४१ अप्रणोद्यो-तिथिः सायंसूर्योद्वोगृहमेधिना कालेप्राप्तस्त्वकालेवानास्यानश्ननगृहेवसन् ॥१०५॥ नवैस्वयन्तदश्नीयादतिष्ठिंयन्नभोजयेत् धन्यंयशस्यमायुष्यंस्वर्ग्यंचातिथिपूजनम् ॥१०६॥

आसनावसथोशय्यामनुबज्यामुपासनम् १ उत्तमेषूत्रमंकुयीडीनेहीनंसमेसमम् ॥१०७॥ वैश्वदेवेतुनिवृत्तेयद्यन्योनतिथिरावजेत् १ तस्या यन्नं यथाशितिप्रद्द्यान्न बलिंहरेत् ११०६१ नभोजनार्थंस्वेविप्रःकुलगोत्रेनिवेद्येत् । भोजनार्थंहितेशंसन्वान्ताशीत्युचतेबुधैः ११००१ नबासणस्यत्वति धिर्गृहेराजन्य उच्यते १ वैश्यमूद्रोसखाचैवज्ञातयोगुरुरेवच ॥११०॥ यदित्वतिथिधम्मेणिङ्गत्रियोगृह्मावजेत् १ भुत्तवत्सूत्तविप्रेषुकामन्तमपिभोजयेत् ॥१११॥ वैश्यगुद्राविपप्राप्तोकुदुम्बे तिथिधर्मिणो भोजयेत्सह्भृत्येस्तावानृशंस्यम्प्रयोजयन् ॥११२॥ इतरानिपसंख्यादीन्सम्प्रीत्यागृहमागतान् सत्कृत्यान्नंयथाशिताभोज्ययेत्सहभार्यया १११३॥ मुवासिनींकुमारी बरोगिणोगर्भिणी स्वियः अतिथिभ्यो यहवैतान्भो जयेदविचारयन् १११४॥ अदत्वातुयहतेभ्यःपूर्वम्भुंते विचक्षणः १ सभुंजानोनजानातिश्वगृधैर्जिग्धिमात्मनः ॥११५॥

भुज्ञवत्स्वथविप्रेषुस्वेषुभृत्येषुचैवहि १ भुंजीयातान्ततःपशादवशिष्टन्तुदम्पती ॥११६॥ देवानृषीन्मनुष्यां अपितृन्गृसा बदेवताः १ पूजयित्वाततःपशाहहस्यःशेषभुग्भवेत् ॥११७॥ अधंसकेवलम्भुं तेयः पचत्यात्मकारणात् । यज्ञशिष्टाशनं सेतत्सतामन्नं विधीयते १११६॥ राजित्विक्स्नातकगुरून्प्रियश्वशुरभातुलान् । अर्हयेन्मधुपर्वेणपरिसंवत्सरात्पुनः ॥११९॥ राजाचत्रोत्रियश्वेवयज्ञकर्मण्युपस्थितौ मधुपर्नेणसम्पूज्यौनत्वयज्ञदतिस्थितिः ॥१२०॥ सायन्त्वन्नस्यसिद्धस्यपत्न्यमंत्रम्बलिंहरेत् । वैश्वदेवंहिनामैतत्सायम्प्रातर्विधीयते ॥१२१॥ पितृयज्ञन्तुनिर्वर्यविप्रश्रंद्रस्ये गिनमान् 1 पिण्डान्वाहार्यकंत्राखंकुयीन्मासानुमासिकं ११२२१ पितॄणामासिकंत्राद्रमन्वाहार्यविदुर्बुधाः तचामिषेणकर्तियम्प्रशस्तेनप्रयत्नतः ॥१२३॥ तत्रयेभोजनीयाः स्युर्येचवर्ज्यादि जोतमाः यावन्तभैवयेशाम्नेस्तान्प्रवस्थाम्यशेषतः

डौदेवेपितृकार्येत्रीनेकैकमुभयत्रवा १ भोजयेत्सुसमृद्धेन्यपनप्रसञ्जेतविस्तरे ॥१२५॥ मत्क्रियान्देशकालोचशोचम्ब्राह्मणसम्पदः पंचैतान्विस्तरोहन्तितस्मान्नेहेतविस्तरम् ११२६॥ प्रिचितप्रितकृत्येषापित्र्यंनामविधुक्षये १ तस्मिन्युक्तस्यैतिनित्यम्प्रेतकृत्यैवलौकिकी ॥१२७॥ श्रीत्रियायेवदेयानिहयक्यानिदातृभिः अर्हतमायविद्रायतस्मैदतंमहाफलम् ग१२६॥ हकेकमपिविद्वांसन्देवेपित्रयेचभोजयेत् १ पुष्कलम्फलमाप्नोतिनामंत्रज्ञान्बहुनपि ॥१२९॥ दूरादेवपरीक्षेतबासणंवेदपारगम् १ तीर्थन्तज्ञयक्यानाम्प्रदानेसो-तिथिःस्मृतः ॥१३०॥ **सहसंहिसहसाणामनृचायत्रभुंजते** ष्टकस्तान्मंत्रवित्प्रीतःसवीनहितिधर्मतः ॥१३१॥ ज्ञानोत्कृष्टायदेयानिकयानिं चहवीं षिच नहिहस्तावमृग्दिरधौर्धिरेणैवशुध्यतः ॥१३२॥ यावतोयसतेयासान्ह्यक्येष्वमंत्रवित् 1 तावतोयसतेप्रेत्यदीप्तशूलर्ध्ययोगुउान् 1193311

ज्ञाननिष्ठाडिजाःकेचित्रपोनिष्ठास्तथापरे । तपः स्वाध्यायनिष्ठा स्वभीनिष्ठास्तथापरे ॥१३४॥ ज्ञाननिष्ठेषुक्यानिप्रतिष्ठाप्यानियत्नतः । ह्यानितुयथान्यायंसर्वेष्वेवचतुष्वेपि ॥१३५॥ अत्रोत्रियः पितायस्यपुत्रः स्यादेदपारगः अत्रोत्रियोवापुत्रःस्यात्पितास्यादेदपारगः ॥१३६॥ ज्यायांसमनयोर्विद्याद्यस्यस्याच्छोत्रियःपिता मंत्रसम्पूजनार्थन्तुसत्कार्मितरोन्हीत ॥१३७॥ नत्राडेभोजयेन्मित्रन्धनैःकार्योभ्यमंयहः १ नारिनभित्रंयंविद्यातंत्राद्वेभोजयेद्विजम् ॥१३६॥ यस्यभित्रप्रधानानित्राद्वानिचहवींषिच १ तस्यप्रेत्यफलंनास्तित्राडेषुचहिनःषुच ॥१३९॥ यः मंगतानिकुरतेमोहाच्छा बेनमानवः १ सस्वर्गाझ्यवतेलोकाच्छाडमित्रोदिजाधमः nosen मम्भोजनीसाभिहितापेशाचीद् क्षिणादिजेः इहैवास्तेतुसालोकेगोरन्धेवैकवेश्मनि ॥१४१॥ यथेरिणेवीजमुप्तानवप्तालभतेपलम् । तथा-नृचेहविदित्वानदातालभतेफलम् ॥१४२॥

दातृन्प्रतियहीतृं अकुरतेफलभागिनः । विदुषेद् शिणातदूत्वाविधिवत्येत्यचेहच ॥१४३॥ कामंत्राडेर्न्वयेन्मित्रंनाभिरूपमपित्वरिम् १ दिषताहिंहविभुत्तम्भवतिप्रेत्यनिष्फलम् ॥१४४॥ यत्नेनभोजयेच्छादेबहुचंवेद पारगम् शाखान्तगमथाध्वर्युंह्नदोगन्तुसमाप्तिकम् ॥१४५॥ एषामन्यतमोयस्यभुंजीतत्रादमर्चितः । पितृणान्तस्यतृप्तिःस्याच्छाश्वतीसाप्तप्रोरषी ११४६१ **ए पवेप्रथमः कल्पः प्रदाने ह्यक्ययोः** अनुकल्पस्त्वयंशेयःसदासद्गिरनुष्ठितः ॥१४७॥ मातामहंमातुलंचस्वलीयंश्वसुरंगुरम् । दौहित्रंविद्पतिम्बन्धुमृत्विग्याज्यौचभोजयेत् ॥१४६॥ नबासणम्परीक्षेतदेवेकमीणधम्मीवित् १ पित्रयेकम्मीणतुप्राप्तेपरीक्षेतप्रयत्मतः ॥१४९॥ येस्तेनपतितक्वीवायेचनास्तिकवृत्तयः १ तान्ह्यक्ययोविपाननहीन्मनुरब्रवीत् ॥१५०॥ जिटलंचानधीयानन्दुर्बलंकितवन्त्रथा १ याजयन्तिचयेपूर्गास्तां अत्राज्जेनभोजयेत् ॥१५१॥

चिकित्सकान्देवलकान्मांसविक्रयिणस्तथा । विपणेनचजीवन्तोवर्ज्याःस्युर्ह्यक्ययोः ॥१५२॥ प्रेचोगामस्यराज्ञ अकुनखीश्यावद्नतकः १ प्रतिरोद्वागुरोभेवत्यक्ताग्निवीद्विषस्तथा ॥१५३॥ यस्मीचपशुपालश्परिवेतानिराकृतिः १ ब्रसिंद्परिवितियगणाभ्यन्तर्टवच ॥१५४॥ कुशीलवो वकीणींचवृषलीपतिरेवच १ पौनभव बकाण बयस्य चोपपतिर्गृहे ११ १ ५ १ १ १ १ १ भृतकाध्यापकोयसभृतकाध्यापितस्तथा १ मुद्रशिषोगुरु बेववाग्दुष्टः कुण्डगोलको ॥१५६% अकारणपरित्यक्तामानापित्रोगुरोस्तथा । बालेयोंने सम्बन्धेः संयोगंपतिने गितः ॥१५७॥ अगारदाहीगरदःकुण्डाशीसोमविक्रयी १ समुद्रयायीवन्दीचतेलिकःक्टकारकः ११५५॥ पित्राविवद्मान्य कितवोमद्यपस्तथा पापरोग्यभिशस्त्रयदाम्भिकोरसविक्रयी ॥१५९॥ धनुःशराणांकतीचययायेदिधिषूपतिः । मित्रधुग्रूतवृति अपुत्राचार्यस्त्रथेवच ११६०१

भाम रीगण्डमाली चश्वित्र्यथोपि गुनस्तथा उन्मतोन्ध्यव ज्यीःस्युर्वेद निन्दक्ष्वच ॥१६१॥ हस्तिगोन्वोष्ट्रदमकोनक्षत्रैर्यग्रजीवति । पक्षिणाम्पोषकोय ययुडाचार्यस्तथेवच ॥१६२॥ स्रोतसस्भेदकोय सतेषां चाव रणेरतः गृहमंवेशकोद्तोवृक्षारोपकरवच ॥१६३॥ **श्वक्री** औरयेन जीवीचकन्यादूषक**ट**वच हिंस्रोवृषलवृतियगणानांचैवयाजकः ॥१६४॥ आचारहीनःक्कीवश्वनित्यंयाचनकस्तथा कृषिजीवीश्लीपदीचसिद्गिनिद्तरण्यच ॥१६५॥ औरभ्रिकोमाहिषिकः परपूर्वीपतिस्तथा प्रेतनियीतकभैववर्जनीयाःप्रयत्नतः ॥१६६॥ एतान्विगहिताचारानपात्रेथान् दिजाधमान् । दिजातिप्रवरोविद्वानुभयत्रविवब्बेयेत् ॥१६७॥ ब्राह्मणस्त्वनधीयानस्तृणाग्निर्वशाम्यंति तस्मेह्यंनदात्यंनहिभस्मनिह्यने ॥१६७॥ अपं ात्रादानेयोदा तुर्भवत्यू ध्वीम्पलोदयः दैवेहविषिपित्र्येवातत्प्रवस्याम्यशेषतः ॥१६९॥

६२ तृतीयोन्ध्यायः

अवतेयीद्वे जैभीतम्परिवेत्रादिभिस्तथा अपातियेयद्नयेश्वतद्वेरसांसिभुंजते ॥१७०॥ दाराग्निहोत्रसंयोगंकुरतेयोन्यजेस्थिते परिवेतासविज्ञेयःपरिवितिस्तुपूर्वजः ॥१७१॥ परिवितिःपरीवेनाययाचपरिविद्यते १ सर्वेतेनर्क्यान्तिदातृयाजकपंचमाः ॥१७२॥ भ्रातुर्मृतस्यभायीयायो नुरज्येतकामतः १ धर्मेणापिनियुक्तायांसज्ञेयोदिधिषूपतिः ॥१७३॥ परदारेषुजायेते द्वीसृतीकुण्डगोलको १ पत्योजीवतिकुण्डःस्यान्मृतेभर्तरिगोलकः ॥१७४॥ तोतुजातोपर्**क्षेत्रेप्राणिनोप्रेत्यचेह्**च द्तानिह्यक्यानिनाशयेतेप्रदायिनाम् ॥१७५॥ अपंक्तोयावतःपंक्तान्भुंजानाननुपश्यति १ तावतांनफलम्प्रेत्यदाताप्राप्नोतिवालिशः 1199811 वीस्यान्धोनवतेःकाणःषष्ठेःप्रिवत्रीप्रातस्यतु

गापरोगीसहस्रस्यदातुनीशयतेफलम् ॥१७७॥ यावतःसस्पृशेदंगेबीसणान् शूद्रयाजकः । तावतानभवेदातुःफलन्दानस्यपौर्तिकम् ॥१७৮॥

वेद विचापिविप्रो स्यलोभात्कत्वाप्रतियहम् १ विनाशंव्रजतिक्षिप्रमामपात्रमिवाम्भसि ११७९॥ सोमविक्रयिणेविष्ठाभिषजेप्यशोणितम् १ नष्टन्देवलुकेदत्रमप्रतिष्ठन्तुवार्डुषौ ॥१८०॥ यतुषाणिजकेदतंनेहनामुत्रतद्ववेत् १ भस्मनीव्हतंह्यन्तथापोनभवेदिजे ॥१६१॥ इतरेषुत्वपांत्र्यषुयथोदिष्ठेष्वसाधुषु १ मेदो-मृङ्मांसमङ्जास्थिवदन्त्यन्नंमनीषिणः ॥१६२॥ अपंक्तियोपहतापंक्तिःपायतेयैर्दिजोनमेः १ तान्निबोधतकात्स्र्येनिडिजाम्यान्पंकिपावनान् ॥१५३॥ अम्याः सर्वेषुवेदेषु सर्वप्रवचनेषुच । श्रोत्रियान्वयजामैवविज्ञेयाः पंक्तिपावनाः ११ ६४१ त्रिणाचिकेतः पंचाग्निसिमुपर्णः षउंगवित् १ ब्रह्मदेयास्मसन्तानोज्येष्ठसामगरवच ॥१६५॥ वेदार्थवित्प्रवक्ताचबसचारीसहसदः १ शतायुरेवविज्ञेयाबासणाःपंतितपावनाः ११६६॥ पूर्वेद्यरपरेद्यवीत्राद्यक्रमण्युपस्थिते । निमंत्रयेतत्र्यवरान्सम्यग्विप्रान्यशोदितान् ११५७१।

निमंत्रितोडिजःपित्र्येनियतात्माभवेत्सदा । नचह्रन्दंास्यधीयीतयस्यश्राडंचतद्रवेत् ॥१५५॥ निमंत्रितान्हिपितर् उपतिष्टन्तितान् दि जान् वायुवचानुगच्छन्तितथासीनानुपासते ॥१६९॥ केतितस्तुयथान्यायंहयक्येद्विजोत्रमः १ कथंचिद्प्यतिकामन्पापः शुकरतांवजेत् ॥१९०॥ आमंत्रितस्तुयःश्राद्वेवृषल्यासहमोद्ते दातुर्यदुष्कृतंकिंचित्रत्सर्वंप्रतिपद्यते ॥१९१॥ अक्रोधनाःशौचपराःसततम्ब्रसचारिणः न्यस्तशस्त्रामहाभागाःपितरःपूर्वदेवताः ॥१९२॥ यस्मादुत्पतिरेतेषांसर्वेषामप्यशेषतः येचयेर पचर्याःस्युर्नियमैस्तान्निबोधत ॥१९३॥ मनोर्हेरण्यगर्भस्ययेमरीचादयः मुताः तेषामृषीणं।सर्वेषाम्पुत्राःपितृगणाःस्मृताः ॥१-९४॥ विराद्रमुताःसोमस्दःसाध्यानापितरःस्मृताः अग्निष्वाता अदेवानां मारी चालोक विश्वताः ॥ १९५॥ दैत्यदानवयक्षाणागन्धवारगरक्षसाम् । मुपणिकिनराणां क्समृताबहिषदो निजाः ११९६॥

मानवेधर्मशास्त्रे

६५

सोमपानामविप्राणांक्षत्रियाणांह्विभुजः वैश्यानामाज्यपानामभूद्राणान्तुसुकालिनः ॥१९७॥ सोमपास्तुकवेःपुत्राहविष्मंतों-गिरःसुताः पुलस्त्यस्याज्यपाःपुत्रावशिष्ठस्यमुकालिनः ॥१९৮॥ अग्निद्रधान्यिद्रधान्कायान्ब हिषद् स्तथा अग्निष्वातं। यसौम्यं। यविप्राणामेवनिर्दिशेत् ११९९१। यष्टतेतुगणामुख्याः पितृणाम्परिकीर्तिताः तेषामपीहविज्ञेयम्पुत्रपौत्रमनन्तकम् ॥२००॥ ऋषिभ्यः पितरोजाताः पितृभ्योदेवदानवाः देवेभ्यस्तुज्ञगत्सर्वचरंस्थाण्वनुपूर्वशः ॥२०१॥ राजतेभीजनेरेषामथोवाराजतान्वितैः वार्यपित्रद्वयाद् तमक्षयायोपकल्पते ॥२०२॥ देवकायीद्विजातीनाम्पितृकार्यविशिषते १ दैवंहिपितृकार्यस्यपूर्वमाप्यायनंस्मृतम् ॥२०३॥ तेषामारक्षभूतन्तुपूर्वदेवंनियोअयेत् १ रक्षांसिहिविलुम्पन्तित्राद्यमारसवर्जितम् ॥२०४॥ दैवाद्यन्तन्तदीहेतिपत्राद्यन्तंनतद्भवेत् १ पित्राद्यन्तन्त्वीह्मानः क्षिप्रंनश्यतिसान्वयः 1120411

मुचिन्देशंविवितंचगोमयेनोपलेपयेत् । दक्षिणाप्रवणंचेवप्रयत्नेनोपपादयेत् ११२०६१ अवकाशेषुचोक्षेषुनदीतीरेषुचैवहि १ विवित्तेषुचतुषन्तिद्तेनपितरः सदा ॥२०७॥ आसनेषूपकुष्तेषुबर्हिष्मत्सुपृथक्पृथक् उपस्पृष्टोदकान्सम्यग्विप्रांस्तानुपवेशयेत् ॥२०६॥ **उ**पवेश्यतुतान्विप्रानासनेष्वजुगुप्सितान् गन्धमाल्यैःसुरभिभिर्चयेद्देवपूर्वकम् ॥२०९॥ तेषामुद्कमानीयसपवित्रांस्तिलानपि १ अग्नोकुर्यादनुज्ञानोब्राह्मणोब्राह्मणेः सह ॥२१०॥ अग्नेःसोमयमाभ्यांचकृत्वाप्यायनमादितः हविदीनेनविधिवत्पश्रात्सन्तर्पयेत्पितृन् ॥२११॥ अग्न्यभावेतुविप्रस्यपाणावेवोपपाद्येत् । योखिनः सिंड जोविप्रैर्मत्रद्शिभिर्चते ॥२१२॥ अक्रोधनान्सुप्रसादान्वदन्त्येतान्पुरातनान् लोकस्याप्यायनेयुक्तान्त्राद्वदेवान्द्विजोतमान् ॥२१३॥ अपसयमग्नोकृत्वासवीमावृत्यविक्रमम् । अपसर्थेनहस्तेननिर्वपेदुद्वम्भुवि ॥२१४॥

त्रींस्तुतस्माद्वविःशेषात्पिण्डान्कृत्वासमाहितः औदकेनैवविधिनानिविधेद्क्षिणामुखः ॥२१५॥ न्युप्यपिण्डांस्ततस्तांस्तुप्रयतोविधिपूर्वकम् १ तेषुदभेषुतंहस्तंनिमृज्यालेपभागिनाम् ॥२१६॥ आचम्योदक्परावृत्यत्रिरायम्यशनैरमून् षडृतूं अनमस्कुर्यातिपतृनेवचमंत्रवित् ॥२१७॥ उद्वंनिनयेच्छेषंशनैःपिण्डान्तिकेपुनः अवजिघ्रेचतान्पिण्डान्यथान्युप्तान्समाहितः ११२१ ६११ पिण्डेभ्यस्त्व ल्पिकांमात्रांसमादायानुपूर्वशः तानेवविद्रानासीनान्विधिवत्पूर्वभाषायेत् ॥२१९॥ ध्रियमाणेतुपितरिपूर्वेषामेवनिवेपेत् १ विप्रवद्वा-पितंत्राडेस्वकम्पितरमाशयेत् ॥२२०॥ पितायस्यतुवृतःस्याङ्गीवेचापिपितामहः १ पितुःसनाममंकीर्त्यकीर्तयेत्प्रपितामहम् ॥२२१॥ पितामहोवातच्छाउंभुंजीतेस्यब्रवीन्मनुः कामंवासमनुज्ञातः स्वयमेवसमाचरेत् ॥२२२॥ तेषान्दत्वातुहस्तेषुसपवित्रन्तिलोदकम् तित्पण्डायम्प्रयम्बेतस्वधेषामस्तिवतिब्रुवन् ॥२२३॥

तृतीयो स्यायः ξt पाणिभ्यान्तूपसंगृद्यस्वयमन्नस्यवर्डिनं विप्रान्तिकेपितृन्ध्यायन्शनकेरपनिक्षिपेत् ॥२२४॥ उभयोहिस्तयोर्भुतंयदन्नमुपनीयते १ तिद्वप्रतुम्पन्त्यसुराःसहसादुष्टचेतसः ทุ่วุรุนท गुणां असूपशाकाद्यान्पयोद धिघृतम्मधु विन्यमेत्प्रयतःपूर्वम्भूमावेवसमाहितः ॥२२६॥ भक्ष्यभोज्यंचिविधंमूलानिचफलानिच हृद्यानिचैवमांसानिपानानिसुरभीणिच ॥२२७॥ उपनीयतुतत्सर्वंशनके:सुसमाहित: परिवेषयेत्प्रयतोगुणान्सवीन्प्रचोदयन् ॥२२ ६॥ नाममापातयेड्यातुनकुप्येन्नानृतंवदेत् १ नपादेनम्पृशेदन्नंनचैतदवधूनयेत् ॥२२९॥ असंगमयतिप्रेतान्कोपो-रीननृतगुनः पादस्पर्शस्तुरक्षांसिदुष्कृतीनवधूननम् ॥२३०॥ यद्यद्रोचेतविप्रेभ्यस्ततद्याद्भतसरः १ ब्रह्मोद्यास्वयाःकुर्यात्पितृणामेतदीप्सितम् ॥२३१॥ स्वाध्यायंत्रावयेतिपत्र्येधर्मशास्त्राणिचेवहि १ आख्यानानीतिहासंा अपुराणानि खिलानिच ॥२३२॥

हर्षयेद्वासणास्तुष्टोभोजयेच्चशनैःशनैः १ अन्नाद्येनासक्चैतान्गुणैयपरिचोद्येत् ॥२३३॥ वतस्यमपिदौहित्रं श्राडेयत्नेनभोजयेत् १ कुतपंचासनंद्द्यातिलेशविकिरेन्महीम् ॥२३४॥ त्रीणित्राडेपवित्राणिदौहित्रःकुतपस्तिलाः त्रीणिचात्रप्रशंसन्तिशौचमकोधमत्वराम् ॥२३५॥ अंत्युष्णंसर्वमन्नंस्याद्वंजीरंस्तेचवाग्यताः नचिंद्रज्ञातयोब्र्युदीत्रापृष्टाहिंविर्गुणान् ॥२३६॥ यावदुष्णम्भवत्यन्नंयावद्श्नन्तिवाग्यताः पितरस्तावदश्नन्तियावन्नोत्ताहिवर्गुणाः ॥२३७॥ यदे ष्टितशिराभुं तेय दुं तेद क्षिणामुखः सोपानत्कश्यद्वंतेतदेरशासिभुं जते ॥२३६॥ चाण्डालभवराहभकुकुटः श्वातथैवच १ र्जस्वलाचषंदयनेक्षेरन्नश्नतोद्दिजान् ॥२३९॥ होमेप्रदानेभोज्येचयदेभिरभिवास्यते १ देवेकमीणि ज्येवात इच्छत्यय थातथम् ॥२४०॥ घ्राणेनमूकरोहन्तिपश्चवातेनकुकुटः 1 श्वातुदृष्टिनिपातेनस्पर्शेनावर्वर्णजः ॥२४१॥

खंजीवायदिवाकाणोदातुःप्रेषो-पिवाभवेत् । हीनातिरिक्तगात्रोवातमप्यपनयेत्पुनः ब्राह्मणम्भिष्मुकंवा-पिभोजनार्थमुपस्थितम् ब्रासणेरभ्यनुज्ञातःशक्तितःप्रतिपूज्ययेत् ॥२४३॥ सार्ववर्णिकमन्नाद्यंसन्नीयाप्रायवारिणा समुत्सृजेद्वन्नवतामयतोविकिरन्भुवि ॥२४४॥ अमंस्कृतप्रमीतानान्त्यागिनांकुलयोषिताम् ः उच्छिष्टंभागधेयंस्याद्भेषुविकिर्ययः 1128411 उन्हेषणम्भूमिगतमजिसस्याशतस्यच दासवर्गस्यतत्पिच्येभागधेयम्प्रचक्षते ॥२४६॥ आसपिण्डिकयाकर्मिडिजातेःसंस्थितस्यतु अदेवम्भोजयेच्हाडम्पिण्डमेकन्तुनिर्वपेत् ॥२४७॥ सहपिण्डक्रियायान्तुकृतायामस्यधर्मतः अनयैवावृताकार्यम्पिण्डनिर्वपणंसुतैः ॥२४६॥ त्राइंभुक्वाय उच्चिष्टं वृषलायप्रयच्चति । समूढोन रकंयातिकालमृत्रमवाक्शिराः massem श्राद्वभुग्वृषलीतल्पन्तद्हर्यों-धिगच्छति तस्याःपुरीषेतन्मासम्पितरस्तस्यशेरते ॥२५०॥

पृष्ट्वास्वदितमित्येवन्तृप्तानाचामयेततः । आचान्तंग्यानुजानीयादभितोरम्यतामिति ॥२५१॥ स्वधा-स्त्वित्येवतं ब्र्युबीसणास्तदनन्तरम् स्वधाकारः पराह्माशीः सर्वेषु पितृकर्मसु ॥२५२॥ ततोभुक्तवतान्तेषामन्नशेषंनिवेदयेत् १ यथाब्र्युस्तथाकुर्यीद्नुज्ञातस्ततोडिजैः ॥२५३॥ पित्र्येस्वदितमित्येववाचंगोष्ठेतुसुत्रुतम् सम्पन्नमित्यभ्युद्येदैवेरुचितमित्यपि ॥२५४॥ अपराह्नस्तथादभीवास्तुसम्पादनंतिलाः मृष्टिर्मृष्टिर्दिजासाम्याः त्राद्यकर्मसुसंपदः ११२५५१ द्भीःपवित्रंपूर्वीस्नोहविषाणिचसर्वशः १ पवित्रंयचपूर्वेतिंविज्ञेयाह्यसम्पदः ॥२५६॥ मुन्यन्नानिपयःसोमोमं।संयचानुपस्कृतम् १ अक्षारलवणंचैवप्रकृत्याह्विर्चने ॥२५७॥ विमृज्यबाह्मणास्तांस्तुनियतोवाग्यतःशुविः दिसणांदिशमाकां सन्याचेतेमान्वरान्पितृन् ११२५६१। दातारोनो-भिवर्जंतावेदाःसन्ततिरेवच श्रद्वाचनोमायगमद्वहुदेयंचनो-स्त्वित ॥२५९॥

हवंनिवीयणंकृत्वापिण्डांस्तांस्तदनन्तरम् १ गांविप्रमजमग्निंवाप्राशयेदपुवाक्षिपेत् ॥२६०॥ पिण्डनिर्वपणंकेचित्पुरस्तादेवकुर्वते १ वयोभिः खादयन्त्यन्यैप्रक्षिपन्त्यनले पुचा ॥२६१॥ पतिव्रताधर्मपत्नीपितृपूजनतत्परा १ मध्यमन्तुततः पिण्उमद्यात्सम्यक्सुतार्थिनी ॥२६२॥ आयुष्मन्तं मुतं भूतेयशोमेधा समन्वितम् । धनवन्तंप्रजावन्तंशात्विकन्धार्मिक**न्तथा** ทุจะจา प्रशाल्यहस्तावाचम्यज्ञातिप्रायंप्रकल्पयेत् शातिभ्यःसत्कृतन्दत्वाबान्धवानिपभोजयेत् ॥२६४॥ **उच्छेषणंतुततिष्ठेद्याविद्याविसर्जिताः** ततोगृहवलिंकुयीदितिधमीं यवस्थितः ॥२६५॥ हवियेचिर रात्राययचानन्त्यायक्तपते पितृभ्योविधिव इतन्तत्प्रवस्याम्यशेषतः ॥२६६॥ तिलेबीहियवेभी वैरिद्रमूलफलेनचा । दनेनमासन्तृप्यन्तिविधिवत्पितरोनृणाम् ॥२६७॥ दौमासौमत्स्यमांमेनत्रीन्मासान्हारिणेनतु १ औरभ्रेणाधचतुरःशाकुनेनाधपंचवे ॥२६६॥

षण्मासंाद्यागमांसेनपार्धतेनचसप्तवे । अष्टावेणस्यमंसिनरौरवेणनवेवतु ॥२६९॥ दशमासांस्तुतृप्यन्तिव राह्य हिषा मिषेः शशकूर्मयोस्तुमासेनमासानेकादशैवतु ॥२७०॥ संवत्सर्न्तुगयेनपयसापायसेनच १ वार्द्वीणसस्यमासेननृष्तिद्वीदशवार्षिकी ॥२७१॥ कालशाकंमहाशल्काःखङ्गलोहामिषंमधु आनन्त्यायैवकल्पन्तेमुन्यन्नानिचसर्वशः ॥२७२॥ यत्विंचिन्मधुनामिश्रम्प्रद्द्यातुत्रयोदशीम् १ तद्पक्षयमेवस्याइषीमुचमघामुच ॥२७३॥ अपिनः सकुलेजायाद्योनोद्द्यान्चयोद्शीम् १ पायसंमधुसपिभ्यीम्प्राक्हायेकुंजरस्यच ॥२७४॥ यद्यद्दातिविधिवत्सम्यक्श्रद्वासमन्वितः तत्रित्गृणाम्भवतिपरत्रानन्तमक्षयम् ॥२७५॥ कृष्णपक्षेदशम्यादौवजीयत्वाचनु ईशीम् १ त्राडेप्रास्तास्तित्रयोयथैतानतघेतराः ॥२७६॥

युद्मुकुर्वन्दिनर्सेषुप्तवीन्कामान्समश्नुते । अयुद्युतुपितृन्सवीन्प्रजाप्राप्नोतिपुष्कलाम् ॥२७७॥ यथाचेवापरः पक्षः पूर्वपक्षा द्विशिषते तथाश्रादस्यपूर्वीह्नाद्पराह्नोविशिषते ॥२७६॥ प्राचीनावीतिनासम्यगपस्यमतन्दिणा पित्र्यमानिधनात्कार्यंविधिवद्भेपाणिना ॥२७९॥ रात्रौत्राइंनकुर्वीतराक्षमीकीर्तिताहिसा संध्ययोरभयोशेवसूर्येवैवाचिरोदिते ॥२६०॥ अनेनविधिनाश्राउँत्रिरब्द्स्येहनिवीपेत् हेमन्तयीष्मवषीसुप्रांचयज्ञिकमन्वहम् ॥२६१॥ नपैतृयज्ञियोहोमोलौकिके गनौविधीयते नदर्शेनविनाश्रादमाहिताग्ने। ईजन्मनः ॥२६२॥ यदेवतर्पयत्यद्भिःपितृन्स्नात्वाद्विजोत्नमः तेनैवक्त्सनमाप्नोतिपितृयज्ञियाफलम् ॥२६३॥ वसून्वदन्तितुपितृन्रद्रांश्वेवपितामहान् 1 प्रिपतामहास्तथादित्यान्त्रुतिरेषासनातनी ॥२६४॥

विधसाशीभवेन्नित्यंनित्यंवान्मृतभोजनः १ विधसोभुक्तशेषन्त्यस्रशेषन्तथान्मृतम् ॥२६५॥ एतद्वोनभिहितंसर्वंविधानम्पांचयज्ञिकम् ॥ दिजातिमुख्यवृतीनंविधानंश्र्यतामिति ॥२६६॥

१ इतिमानवेधर्मशास्त्रेभृगुप्रोक्तायां संहितायाम् १।१ तृतीयोन्ध्यायः १।

१ मानवेधर्मशास्त्रभृगुप्रोक्तायां मंहितायां चतुर्यो स्थायः ११

चतुर्थमायुषोभागमुषित्वाद्यंगुरौद्विजः दितीयमायुषोभागंकृतदारोगृहेवसेत् अद्रोहेणैवभूतानामल्पद्रोहेणवापुनः यावृतिस्तांसभास्थायविप्रोजीवेदनापदि यात्रामात्रप्रसिद्धार्थंस्वैःकर्मभिरगर्हितैः अक्लेशेनशरीरस्यकुर्वीतधनसंचयम् ॥३॥ ऋतामृताभ्यांजीवेत्र्भृतेनप्रमृतेनवा सत्यानृताभ्यामिपवानश्ववृत्याकदाचन ऋतमुञ्छ्शिलंज्ञेयममृतंस्याद्याचितम् मृतन्तुयाचितम्भेक्षम्प्रमृतंकर्णणंस्मृतम् सत्यानृतन्तुवाणि उयन्तेनचैवा पिजीयते सेवाश्ववृति राख्यातातस्माताम्परिवर्ज्जयेत् कुशूलधान्यकोवाम्यात्कुम्भीधान्यक्टववा त्र्यहैहिकोवा-पिभवेदश्वंस्तनिक**्व**वा

चतुणीयपिचैतेषां डिजानां गृहमे धिनाम् १ ज्यायान्परःपरोज्ञेयोधर्मतोलोकजितमः ॥६॥ षद्कर्मेकोभवत्येषांत्रिभरन्यःप्रवर्तते दाभ्यामेक्श्वतुर्थस्तुब्रह्मसत्रेणजीवति ॥९॥ वर्तयंश्रशिलों हाभ्यामग्निहोत्रपरायणः इष्टीःपावीयणान्तीयाः केवलानिविषेतादा ॥१०॥ नलोकवृतंवर्तेतवृतिहेतोः कथंचन अजिलामशरं। शुद्धां जीवेड्डालण जीविकाम् ११११। सन्तोषम्पर्मास्थायमुखार्थीसंयतोभवेत् १ सन्तोषमूलंहिसुखंदुःखमूलंविपर्य्ययः ॥१२॥ अतो न्यतमयावृत्याजीवंस्तुस्नातकोद्विजः १ स्वर्गायुषयशस्यानिवतानीमानिधारयेत् ॥१३॥ वेदोदितंस्वकंकमीनत्यंकुयीदतन्द्रितः ति अविन्ययाशिक्षाप्नोतिपरमागितम् ॥१४॥ नेहेताथीन्प्रसंगेननविरुद्वेनकर्मणा १ नकल्पमानेष्वर्थेषुनात्यीमपियतस्ततः ॥१५॥ इन्द्रियार्थेषुसर्वेषुनप्रसज्येतकामतः 1 अतिप्रसितंचैतेषाम्मनसासन्निवर्तयेत् ११६११

सवीन्परित्यजेदशीन्स्वाध्यायस्यवि रोधिनः यथातथाश्यापयंस्तुसासस्यकृतकृत्यता 119911 वयसःकर्मणोन्धस्यशुतस्याभिजनस्यच । वेषवाग्बुडिसारू प्यमाचरन्विचरेदिह ॥१६॥ बुडिवृडिकराण्याशुधन्यानिचहितानिच नित्यंशास्त्राण्यवेश्नेतनिगमांश्वेववैदिकान् यथायथाहिपुरुषःशास्त्रंसमधिगच्छति १ तथातथाविजानातिविज्ञानं वास्यरोचते naon ऋषियज्ञन्देवयज्ञम्भूतयज्ञंचसर्वदा १ नृयत्तम्पिनृयत्तंचयथाशितानहापयेत् ॥२१॥ **एतानेकेमहायज्ञान्यज्ञशास्रविद्रोजनाः** अनीहमानाःसततमिन्द्रियेष्वेवजुङ्गति ॥२२॥ वाचेकेजुहुतिप्राणम्प्राणेवाचंचसर्वदा । वाचिप्राणेचपश्यन्तोयज्ञनिवृत्तिमक्षयाम् ॥२३॥ ज्ञानेनेवापरेविष्रायजन्त्येतैर्मखैः सद्। । ज्ञानमूलं क्रियामेषाम्पश्यन्तोज्ञानचक्षुषा अग्निहोत्रंचजुहुयादाद्यन्तेद्युनिशोः सद् दर्शनचार्द्धमासान्तेपौणमासेनचेवहि ॥२५॥

सस्यान्सेनवसस्येष्यात्यर्त्वन्ते द्विजो स्वरै: पशुनात्वयनस्थादौसमान्तेसौमिकेर्मखैः ॥२६॥ नःनिष्टानवसस्येश्यापश्नाचारिनमान्दिजः नवान्नमद्यान्मांसंवादीधीमायुर्जिजीविषुः nesh नवेनानर्चिताद्यस्यपशुह्येनचाग्नयः प्राणानेवानुभिच्छ्नितनवान्नाभिषगर्डिणः nath आसनाशनशय्याभिर द्विमृलफलेनवा नास्यकि बिद्द मेरे हेशिकतो निर्वितो निथिः ॥२९॥ पाषि उनोविकर्मस्थान्वै उलव्रतिकान्शरान् हैतुकान्वकवृतीं अवाङ्मात्रेणापिनाच्येत् ॥३०॥ वेद्विद्यावतस्नातान् श्रोत्रियान् गृहमेधिनः पूजयेद्वयक्येनविपरीनं। भवजीयेत् ॥३१॥ शक्तितो-पचमानेभ्योदातयंगृहमेधिना १ संविभागसभूतेभ्यः कर्तयो नुपरोधतः ॥३२॥ राजतोधनमन्विच्छेत्संसीदन्स्नातकः सुधा याज्यान्तेवासिनोवी-पिनत्वन्यतइतिस्थितिः ॥३३॥ नसीदेत्स्नातकोविप्रः सुधाशतः कथंचन १ नजीर्णमलवद्वासाभवेद्दिनभवेसति ॥३४॥

कुप्तकेशनखश्मश्रदीन्तः शुक्कांबरः शुचिः १ स्वाध्यायेचेवयुक्तःस्यान्नित्यमात्महितेषुच ॥३५॥ वैणवीन्धार्येद्यष्टिंसोदकंचकमण्डलुम् १ यज्ञोपवीतंवेदंच मुभेरौकभेच कुण्डले ॥३६॥ नेक्षेतोद्यन्तमादित्यंनास्तयान्तंकदाचन नोपसृष्टंनवारिस्थंनमध्यंनभसोगतम् ॥३७॥ नलंघयेइत्सतंत्रींनप्रधावेचवर्षति नचोदकेनिरीक्षेतस्वं रूपमितिधारणा ॥३५॥ मृदंगान्देवतंविप्रंघृतंमधुचतुष्पथम् १ प्रदक्षिणानिकुर्वीतप्रज्ञातां अवनस्पतीन् ॥३९॥ नोपगच्छेत्प्रमतो-पिस्त्रियमात्रवदर्शने १ समानशयनेचैवनशयीततयासह ११४०१ रजमानभिष्नुतानारीनरस्यसुपगच्छतः १ प्रज्ञातेजोबलंचसुरायुश्वेवप्रहीयते ॥४१॥ तांविवजीयतस्तस्य रजसासमभिप्नुताम् । प्रज्ञाते जोबलं चसुरायु भैवप्रवर्दते ॥४२॥ नाश्नीयाद्वार्ययासार्वनैनामोक्षेतचारनतीम् ा सुवतीं ज्ञम्भमाणावानचासीना पण सुखम् ॥४३॥

नं जयन्तीं स्वकेनेत्रेनचाभ्यक्तामनावृताम् १ नपश्येत्प्रसवन्तींचते जस्कामोद्विजोत्तमः TXXT नान्नमद्यादेकवासाननग्नःस्नानमाचरेत् १ नमूत्रम्पश्चिकुर्वीतनभस्मनिनगोवजे ॥४५॥ नफालकृष्टेनजलेनचित्यांनचपर्वते १ नजीर्णदेवायतनेनवल्मीकेकदाचन ॥४६॥ नससत्वेषुगर्नेषुनगच्छन्नापिचस्थितः ननदीतीरमासाद्यनचपर्वतमस्तके ॥४७॥ वाय्वग्निविप्रमादित्यमपःपश्यंस्तथेवगाः नकदाचनकुर्वीतिविण्मूत्रस्यविसर्जनम् ॥४६॥ तिरस्कृत्योचरेत्काष्ठलोष्टपत्रतृणादिना १ नियम्यप्रयतोवाचंसंवीतांगो-वगुंठितः ॥४९॥ मूत्रोचार समुत्सर्गन्दिवाकुर्यादुद ङ्मुखः दक्षिणाभिमुखोरात्रोमंध्ययोग्यथादिवा ॥५०॥ क्रायायामन्धकारेवारात्रावहंनिवांद्विजः १ यथामुखमुखःकुर्यात्प्राणाबाधभयेषुच ॥५१॥ प्रत्यग्निम्प्रतिसूर्यंचप्रतिसोमोदकद्विजान् प्रतिगाम्प्रतिवातंचप्रशन्त्रयतिमेहतः ॥५२॥

नाग्निमुखेनोपधमेन्मग्नानेक्षेतचित्रयम् नामेध्यम्प्रक्षिपेद्रमोनचपादोष्रतापयेत् अधस्तान्नोपद्ध्याचनचेनमभिलंघयेत् नचैनम्पादतःकुयीन्नप्राणाबाधमाचरेत् ॥ ५४॥ नाश्नीयात्सन्धिवेलायांनगच्छेन्ना। पसंविशेत् नचैवप्रलिखेडूमिंनात्मनो पहरेत्नजम् नाप्सुमूत्रम्पुरीषंवाष्ठीवनंवासमुतसृजेत् अमेध्यलिप्तमन्यद्वालोहितंवाविषाणिवा ॥ ५६॥ नैकःस्वप्याच्क्रन्यगेहेशयानंनप्रबोधयेत् १ नोद्वयया-भिभाषेतयसंगच्छेन्नचावृतः अग्न्यागारेगवांगोष्ठेबासणानांचसन्निधौ स्वाध्यायेभोजनेचैत्रदक्षिणम्पाणिमुद्धरेत् พ46 नवारयेद्रान्धयन्तींनचाचक्षीतकस्यचित् नदिवीन्द्रायुधंरङ्घाकस्यचिद्द्र्ययेद्धः ॥४९॥ नाधार्मिकेवसेड्डानेनबाधिबहुलेभृशम् नैकःप्रपद्येताध्वानंनचिर्म्पर्वतेवसेत् नमूद्र**रा**ज्येनिवसेन्नाधार्मिकजनावृते नपाषण्डिमणाकान्तेनोपसृष्टेन्त्यजैनृभिः

नभुंजीनोइतस्नेहंनातिसौहित्यमाचरेत् नातिप्रगेनातिसायंनसायम्प्रातराशितः गई२ग नकुर्वीतवृथाचेष्टानवार्य्यंजलिनापिवेत् नोत्संगेभक्षयेद्रस्यान्नजातुस्यात्कुनूहली ทธ์३ท ननृत्येद्रथवागायेन्नवादित्राणिवाद्येत् नास्पोटयेन्नचस्वेडेन्नचर्त्तोविरावयेत् ॥६४॥ नपादीधावयेत्कास्येकदाचिदपिभाजने नभिन्नभाण्डेभुंजीतनभावप्रतिद्षिते ॥६५॥ उपानहोचवासअधृतमन्येनिधारयेत् । उपवीतमलंकारं लांकारक मेवच १६६॥ नाविनीतेवीजेडुर्य्येनीच सुद्धाधिपीउितेः नभिन्नगृंगासिखुरैनीबालिधविक्रपितैः विनीतेस्तुव्रजेन्नित्यमासुगैर्लक्षणान्वितेः वर्णरूपोपसम्पन्नेःप्रतोदेनातुदन्भृशम् ॥६५॥ बालातपः ध्रेतधूमोवर्ज्यम्भिन्नन्तं थासनम् निक्दिशान्नखलोमानिदन्तैनेरिपाटयेन्नखान् ॥६९॥ नमृह्मोष्टं विमृद्गीयान्न चिंद्यात्वार जैस्तृणम् १ नक्मिनिष्फलंकुर्यान्नायन्यामसुखोदयं ११७०१।

लोष्टमद्दीतृणच्छेदीनखखादीचयोनरः सविनाशंवजत्याशुमूचको शुचिरेवच नविगर्धवयांकुर्याद्वहिमील्यंनधारयेत् गवांचयानंपृष्ठेनसर्वथैवविगहितम् ॥७२॥ अद्वारेणचनातीयाद्वामंवावेश्मवावृतम् रात्रीचवृक्षमूलानिद्रतः परिवर्ज्ञयेत् ॥७३॥ नासेः क्री उत्कदाचितुस्वयंनोपानहोहरेत् १ शयनस्थोनभुंजीवनपाणिस्थंनचासने १७४१ सर्वचितिलसम्बद्धन्नाद्यादस्तमितेर्वो ा नचनग्नःशयीतेहनचोच्छिष्टःकुचिद्वजेत् ॥७५॥ आद्रिपादस्तुभुंजीतनाद्रिपादस्तुमंविशेत् । आद्रिपादस्तुभुंजानोदीधीमायुरवाप्नुयात् ॥७६॥ अच भुविषयंदुर्गनप्रपद्येतक हिचित् १ नविण्मूत्रमुदीक्षेतनबाहुभ्यांनदींतरेत् ॥७७॥ अधितिष्ठेन्नवेशांस्तुनभंसास्थिकपालिकाः नकापीसास्थिनतुषान्दीर्घृमायुर्जिजीविषुः TUET नसंवसेचपतितेर्नचाण्डालेर्नपुक्रशेः नमूर्सैनीवलिप्तेशनान्त्येनीन्त्यावमायिभिः ngen

नशूद्रायमतिन्द्द्यान्नोच्छिष्टंनहविष्कृतम् १ नचास्योपदिशेडर्मनचास्यवतमादिशेत् ॥ ५०॥ योबस्यधर्ममाचर्धयभैवादिशतिव्रतम् १ सो-संवृतंनामतमः सहतेनैवमज्जति ॥६११ नमंहताभ्याम्पाणिभ्यंाकण्ड्येदात्मनःशिरः १ नस्पृशेचेतदु च्छिष्टोनचस्नायादिनाततः ॥ ५२॥ कैशयहान्प्रहारां अशिरस्येतान् विवर्ज्जयेत् १ शिरःस्नात्यतैलेन नागं किं चिद्पिस्पृयेत् ॥ ५३॥ नराज्ञःप्रतिगृह्णीयाद्रराजन्यप्रमृतितः मुनाचक्रध्वजवतांवेशेनैवचजीवताम ॥ ५४॥ दंशमृनासमंचक्रन्दशचक्रसमोध्वजः द्शध्वजसमोवेशोद्शवेशसमोनृपः ११५॥ द्शमृनासहस्राणियोवाहयतिशोनिकः १ तेनतुल्यःस्मृतोराजाघोरस्तस्यप्रतियहः ॥ ६६॥ योराज्ञःप्रतिगृह्णातिलुन्धस्योच्हास्रवर्तिनः । सपयीयेणयातीमान्नरकानेकविंशतिम् ॥ ६७॥ तामिलमन्धतामिलंमहारौरवरौरवौ १ नरकंकालमूत्रंचमहानरकमेवच ॥ ६६॥

चतुर्थो न्ध्यायः

संजीवनंमहावीचिन्तपनंसम्प्रतापनम् । मंहातंचसकाकोलंकु उभलम्पृतिमृतिकम् ॥ ५९॥ लोहशंकुमृजीषंचपन्थानंशाल्मलींनदीम् १ असिपत्रवनंचैवलोहदारकमेवच ॥१०॥ **टत**द्विद्नोविद्वांसोबासणाबसवाद्निः नराज्ञःप्रतिगृद्धन्तिप्रेत्यश्रेयो भिकांक्षिणः बाह्मेमुहूर्तेबुध्येतधर्मार्थोचानुचिन्तयेत् । कायक्लेशां अतन्मुलान्वेदतत्वार्थमेवच ॥ १२॥ उत्यायावश्यकंकृत्वाकृतशोचःसमाहितः पूर्वीसंध्यां जपंस्तिष्ठेत्स्वकालेचापराचिरम् ॥ १३॥ ऋषयोदीर्घसंध्यत्वाद्दीर्घमायुर्वाप्नुयुः प्रज्ञायश्वकीर्तिचब्रसवचीममेवच ॥९४॥ त्रावण्याम्प्रोष्ठपद्यांवा-प्युपाकृत्ययथाविधि १ युक्तश्हन्दांस्यधीयीतमासान्विप्रोर्व्वपंचमान् ॥ ९५॥ पुषेतुच्छन्दमंाकुर्याइहिरुत्सर्जनंदिजः माचमुकुस्यवाप्राप्तेपूर्वीद्ध्ययमे हिन ॥ ९६॥ यथाशास्त्रन्तुकृत्वेवमुत्सर्गृह्य-द्रसावहिः विरमेत्पक्षिणीं रात्रिन्तद्वा-येवमहर्निशम्

अतुङ्गिनु च्छ्न्दं सिमुक्केषुनियतः परेत् । वेदांगानिचसवीणिकृष्णपक्षेषुसम्पठेत् ॥ १६॥ नाविस्पष्टमधीयीतनशूद्रजनसन्निधी १ ननिशान्तेपरिश्रान्तोब्रह्माधीत्यपुनः वण्यात् ॥ १९॥ यथोदितेनविधिनानित्यं इन्द्स्कृतम्पठेत् १ बसन्दन्द्रस्कृतंचैविज्ञोयुक्तोसनापदि ॥१००॥ इंमान्नित्यमनध्यायानधीयानोविवजीयेत् १ अध्यापनंचकुवीणःशिषाणांविधिपूर्वकम् ॥१०१॥ कणित्रवे निलेरात्रौदिवापां मुसमूहने १ ह्तोवषीस्वनध्यायावध्यायज्ञाःप्रचक्षते ॥१०२॥ विद्युत्स्तनितवर्षेषुमहोल्कानांचमंपूर्वे १ आकालिकमनध्यायमेतेषुमनुरब्रवीत् ॥१०३॥ ष्टतांस्वभ्युदितान्विद्याद्यदाप्रादुष्कृताग्निषु १ तदाविद्यादनध्यायमनृतीचाभ्रदर्शने ॥१०४॥ निचीतेभूमिचलने ज्योतिषाचोपसर्ज्ञी । एतानाकालिकान्विद्यादनध्यायानृताविप ॥१०५॥ प्रादुष्कृतेष्विग्निषुतुविद्युत्स्तनितनिस्वने १ सज्योतिःस्यादनध्यायःशेषेरात्रौयशादिवा ॥१०६॥

नित्यानध्यायट वस्या द्वामेषुनगरेषुच धर्मनेपुण्यकामानाम्पृतिगन्धेवसर्वदाः ॥१०७॥ अन्तर्गतशवेयामेवृषलस्य चसन्निधौ अनध्यायोर्द्यमानेसमवायेजनस्यच १११०६॥ **उद्**केमध्य रात्रेच विण्मृत्रस्य विसर्क्डीने उच्छिष्टःश्राद्वभुक्चैवमनसान्पिनचिन्तयेत् ॥१०९॥ प्रतिगृबद्धि जोविद्वानेको दिष्टस्यकेतनम् । त्र्यहंनकोर्तयेड्रस्राज्ञोराहोश्रम्तके ॥११०॥ यावदेकानुदिष्टस्यगन्धोलेपश्रतिष्ठति १ विप्रस्यविदुषोदेहेतावड्सनकीर्नयेत् ॥१११॥ शयानःप्रौढपाद् अकृत्वाचैवावसिव्यकाम् नाधीयीतामिषंजग्ध्वासूतकान्नाद्यमेवच ॥११२॥ नीहारेवाणशब्देचमंध्ययोरेवचोभयोः १ अमावास्याचतुर्दश्योः पौर्णमास्यष्टकासुच ॥११३॥ अमावास्यागुरुंहन्तिशिषंहन्तिचतुर्दशी ब्रह्माष्ट्रकापौर्णमास्यौतस्माताःपरिवज्यित् ॥११४॥ पंग्युवर्षे दिशान्दाहेगोमायुविस्तेतचा श्वखरोष्ट्रेचर्वतियंत्रोचनप्रेद्विजः १११५॥

नाधीय तश्मशानान्तेयामान्तेगोवजे विवा वसित्वामैथुनंवासः श्राद्विकम्प्रतिगृद्धच ॥११६॥ प्राणिवायदिवा-प्राणियत्विं चिच्छा डिकंभवेत् तदालभ्याप्यनध्यायःपाण्यास्योहिद्विजःस्मृतः १११७१ चौरैरपप्लुतेयामेसंभ्रमेचाग्निकारिते १ आकालिकमनध्यायंविद्यात्सवीद्रतेषुच ॥११६॥ उपाकम्मीणचोत्सरीत्रिरात्रंक्षेपणंस्मृतम् १ अष्टकासुत्वहोरात्रमृत्वन्तासुचरात्रिषु १११९११ नाधीयीताश्वमारूढोनवृक्षंनचहस्तिनम् । ननावंनखरंनोष्टंनेरिणस्थोनयानगः ॥१२०॥ नविवादेनकलहेनमेनायांनसंगरे १ नभुक्तमात्रेनाजीर्णेनवभित्वानमृतके ॥१२१॥ अतिथिंचाननु ज्ञाप्यमारतेवातिवाभृशम् रिधरेच सुते गात्राच्छ सेणचपरिक्षते ॥१२२॥ सामध्वनावृग्यजुषीनाधीयीतकदाचन १ वेद्स्याधीत्यवाम्यन्तमार्ण्यकमधीत्यच ॥१२३॥ ऋग्वेदोदेवदेवत्योयजुर्वेदस्तुमानुषः सामवेदःस्मृतःपित्र्यस्तस्मातस्याशुचिष्वेनिः ॥१२४॥

एतद्विदन्तोविद्वांसस्रयीनिष्कर्षमन्वहम् 1 क्रमशःपूर्वमभ्यस्यपश्चाद्वेदमधीयते ॥१२५॥ पशुमण्डूकमाजीरश्वसर्पनकुलाखुभिः अन्तरागमनेविद्यादनध्यायमहन्निशम् ॥१२६॥ द्वावेववर्जयेन्नित्यमनध्यायौप्रयत्नतः स्वाध्यायभूमिंचामुदामात्मानंचामुचिंद्विजः ॥१२७॥ अमावस्यामप्टमीं चपौर्णमासीं चतु ईशीम् ब्रह्मचारीभवेन्नित्यमणृतौस्नातकोडिजः ॥१२५॥ नस्नानमाचरेडुक्वानातुरोनमहानिशि नवासोभिः सहाजस्रंनाविज्ञातेजलाशये ॥१२९॥ देवतानांगुरोराज्ञःस्नातकाचार्ययोस्तथा नाकामेत्कामतश्कायांवभुणोदीक्षितस्यच 1193011 मध्यन्दिने र्द्धरात्रेचश्राद्धम्भृत्वाचसामिषम् संध्ययोरभयोश्वेवनसेवेतचंतुष्पथम् ॥१३१॥ उद्दर्तनमपस्नानं विष्मूत्रें रत्नमेवच । श्लेष्मनिष्ठ्यूतवान्तानिनाधितिष्ठेतुकामतः ॥१३२॥ वैरिणंनोपसेवेतसहायंचैववैरिणः अधार्मिकन्तस्करंचपरस्यैवचयोषितम् ॥१३३॥

नही द्यामनायुषंलोके विंचनविद्यते । याद्यम्पुरूषस्येहपरदारोपमेवनम् ॥१३४॥ क्षत्रियंचैवसर्पंचब्रासणंचबह्युतम् १ नावमन्येतंवैभूष्णुःकृशानिपकदाचन ॥१३५॥ एतत्रयंहिपुरुषंनिईहेदवमानितम् १ तस्मादेत व्यंनित्यंनावमन्येत बुद्धिमान् ॥१३६॥ नात्मानमवमन्येतपूर्वाभिरसमृदिभिः आमृत्योःश्रियमन्विच्छेन्नैनामन्येतदुस्भाम् ॥१३७॥ सत्यंब्र्यात्प्रियंब्र्यान्नब्र्यात्सत्यमप्रियम् १ प्रियंचनानृतंब्र्यादेषधम्भीःसनातनः ॥१३६॥ भद्रभद्रमितिब्रुयाद्रद्रमित्येववावदेत् १ मुष्कवेरं विवादं चनकु यीत्केन चित्सह ॥ १३९॥ नातिकल्यंनातिसायंनातिमध्यन्दिनेस्थिते १ नाज्ञातेनसमंगच्छेन्नेकोनवृषलैःसह ॥१४०॥ हीनागानतिरिक्तांगान्विद्यांहीनान्वयोन्धिकान् । रूपद्र्यविहीनं। अजातिहीनं। अना सिपेत् ११९१॥ नस्पृशेत्पाणिनोंच्छिष्टोविप्रोगोबासणानलान् १ नचापिपश्येद्युचिः सुस्थो ज्योतिर्गणान्दिवः ॥१४२॥

स्पृष्ट्वेतानमुचिर्नित्यमिद्रःप्राणानुपस्पृशेत् । गात्राणिचैवसवीणिनाभिम्पाणितलेनतु ॥१४३॥ अनातुरः स्वानिखानिनस्पृशेदनिमितनः रोमाणिचरहस्यानिसवीण्येवविवर्जयेत् ॥१४४॥ **मंगलाचार्**युक्तःस्यात्प्रयतात्माजितेन्द्रियः जपेचजुहुयाचेवनित्यमग्निमतन्द्रितः ॥१४५॥ मंगलाचार्युक्तानं।नित्यंचप्रयतात्मनाम्। जपतांजुहुतांचैवविनिपातोनविद्यते ॥१४६॥ वेदमेवाभ्यसेन्नित्यंयथाकालमतन्द्रतः तंबस्याहुःपरन्धर्ममुपधम्मीन्यउच्यते ॥१४७॥ वेदाभ्यासेनसततंशौचेनतपसेवच अद्रोहेणचभूतानांजातिंस्मरतिपौर्विकीम् ॥१४६॥ पौर्विकीं संस्मर्न्जातिम्ब्रह्मैवाभ्यसतेपुनः ब्रह्माभ्यामेनचाजस्रमनन्तंमुखमश्नुते ॥१४९॥ सावित्राञ्शान्तिहोमं। यकुर्यात्पर्वमुनित्यशः पितृं भेवाष्टकास्व चे न्नित्यमन्वष्टका मुच दूरादावसथान्भूत्रंदूरात्पादावसेचनम् उच्छिष्टान्नन्निषेकंचदूरादेवसमाचरेत् ॥१५१॥

मैत्रम्प्रसाधनंस्नानन्दन्तधावनमंजनम् १ पूर्वीर प्रवकुवीतदेवतानांचपूजनम् ॥१५२॥ दैवतान्यभिगच्छेतुधार्मिकां श्रिडजोतमान् । इश्वरंचेवरक्षार्थंगुरूनेवचपर्वसु १११३॥ अभिवादयेइ डां श्रदद्याचे वासनंस्वकम् कृतांजिक्रपासीतगच्छतःपृष्ठतोन्वियात् ॥१५४॥ श्रुतिस्मृत्युदितंसम्यङ्गिबद्यंस्वेषुकर्मसु १ धर्ममूलन्निषेवेतसदाचारमतन्द्रितः ॥१५५॥ आचारात्त्रभतेबायुराचारादीप्सिताःप्रजाः आचाराज्जनमक्षय्यमाचारोहन्त्यलक्षणम् १११६११ दुराचारोहिपुरुषोलोकेभवतिनिन्दितः १ दुःखभागीचमततंथाधितोन्त्पायुरेवच ॥१५७॥ सर्वलक्षणहीनो-पियःसदाचारवान्नरः १ श्रद्धानो-नमूयश्रातंवषीणिजीवति ॥१५७॥ यद्यत्पर्वशंकर्मतत्रद्यत्नेनव ड्वियंत् १ यद्यदात्मवशन्तुस्यात्रतत्सेवेतयत्नतः ११५९१ सर्वम्पर्वशन्दुः खंमवीमात्मवशंसुखम् **एति** इचात्समामेनलक्षणं मुखदुः खयोः ११६० ॥

यत्कर्मिकुर्वतो स्यस्यात्परितोषो न्तरात्मनः तत्प्रयत्नेनकुर्वीतिविषरीतन्तुवर्ड्डियेत् ॥१६११ आचार्यंचप्रवत्नार्मिपतरम्भातरंगुरम् नहिंस्याद्वासणान्गाश्वसवीश्वेवतपस्विनः ॥१६२॥ नास्तिक्यवेदनिन्दांचदेवतानांचकुत्सनम् १ डेषन्दम्भंचमानंचकोधन्तेक्ष्णयंचवर्जयेत् ॥१६३n परस्यदण्डंनोद्यच्छेत्वुज्ञोनैनंनिपातयेत् १ अन्यत्रपुत्राच्छिषाद्वाशिष्ठ्यर्थन्ताउयेतुतौ ॥१६४॥ बासणायावगुर्य्येवद्विजातिर्व**धका**म्यया शतंवषीणिताभिनेनरकेपरिवर्तते ॥१६५॥ ताउयित्वातृणेनापिसंस्भान्मतिपूर्वकम् **एकविंशतमाजातीः**पापयोनिषुजायते ॥१६६॥ अयुध्यमानस्योत्पाद्यबाह्मणस्या-मृगंगतः दुःखंसुमहदाप्नोतिप्रेत्याप्राज्ञतयानरः ॥१६७॥ शोणितंयावतःपांत्रून्संगृह्णातिमहीतलात् तावतोन्दानमुत्रान्यैःशोणितोत्पादकोन्द्यते ॥१६५॥ नकदाचिद्विजेतस्मादिद्वानवगुरेदपि नताउथेनृणेनापिनगात्रात्सावयेदमृक् ॥१६९॥

अधार्मिकोनरोयोहियस्यचाप्यनृतन्धनम् १ हिंसारतश्रयोनित्यन्नेहासौसुखमेधते ॥१७०॥ नसीदन्नपिधर्भेणमनोन्धर्मेनिवशयेत् । अधार्मिकाणाम्पापानामामुपश्यन्विपर्ययम् ॥१७१॥ नाधर्मश्रितोलोकेसद्य:फलतिगौरिव शनेरावर्तमानस्तुकर्तुभूलानिकृन्तति ॥१७२॥ यदिनात्मनिपुत्रेषुनचेत्पुत्रेषुनप्तृषु १ नत्वेवतुकृतोन्धर्मःकर्तुभेवतिनिष्फलः ॥१७३॥ अधर्मेणेधतेतावत्रतोभद्राणिपश्यति १ ततःसपत्नान् जयतिसमूलस्तु विनश्यति ॥१७४॥ मत्यधमीर्य्यवृतेषुशौचेचैवारमेत्सदा । शिषां अशिषादर्भेणवाग्बाह्दरसंयतः ११७५१ परित्यजेदर्घकामौयौस्यातान्धर्मवर्जितौ १ धर्मचाप्यमुखोदर्कलोकविकुष्टमेवच ॥१७६॥ नपाणिपाद्चपलोननेत्रचपलोन्तृज्ञः १ नस्याद्वाकुपलभैवनपरद्रोहकर्मधीः ११७७१ येनास्यपित रोयातायेनयाताः प्रितामहाः तेनयायात्मतांमार्गन्तेनगच्छन्नरिषते ॥१७६॥

ऋत्विक्पुरोहिताचार्येभीतुलाति थिसंत्रितेः १ बालवृज्ञातुरैर्वेदीशीतिसम्बन्धिवान्धवैः 19991 मातापितृभ्यायामीभिभ्रीत्रापुत्रेणभार्यया दुहित्रादासवरीणविवादंनसमाचरेत् ॥१५०॥ हतैर्विवादान्मन्त्य ज्यसर्वपापे :प्रमुचते १ **एभिर्जितेयजयतिसवीन्लोकानिमान्**गृही ॥१६१॥ आचार्योबसलोकेशःप्राजापत्येपिताप्रभुः १ अतिथिस्तिवंद्रलोकेशोदेवलोकस्यचर्त्विजः १११ ६२१ यामयो-पारमांलोकेवैश्वदेवस्यबान्धवाः सम्बन्धिनोद्धपंालोकेपृथियांमातृमातुलौ ॥१६३॥ आकाशेशास्तुविज्ञेयाबालवृद्धकृशातुराः भ्राताज्येष्ठःसमःपित्राभायीपुत्रःस्वकातनुः ॥१५४॥ क्रायास्वादासवर्गश्रदुहिताकृपणम्परम् १ तस्मादेतैर्धिक्षिप्तः सहेतासंज्वरः सदा ११६५१ प्रतियहसमर्थी-पिप्रमंगन्तत्रवर्जीयेत् प्रतियहेणसस्या शुब्रासन्ते जः प्रशाम्यति ॥१६६॥ नद्रयाणामविज्ञायविधिन्धर्म्यम्प्रतियहे १ प्राज्ञःप्रतियहंकुयीदवसीदन्नपिक्षुधा ॥१६७॥

हिरण्यं प्रमिमश्वंगामन्नं वासस्तिलान् धृतम् । प्रतिगृह्णन्नविद्वास्तुभस्मीभवतिदार्वत् ॥१६६॥ हिरण्यमायुरन्नंचभूर्गीश्राप्योषतस्तनुम् १ अश्वश्रष्टुस्त्वचंवासोधृतन्तेजस्तिलाःप्रजाः ॥१५९॥ अतपास्त्वनधीयानःप्रतियहरू चिर्दिजः १ अम्भस्यश्मपूर्वेनेवसहतेनैवमज्जति ॥१९०॥ तस्माद्विद्वान्विभियाद्यस्मातस्मात्प्रतियहान् १ स्वल्पकेनाप्यविद्वान्हिपंकेगौरिवसीद्ति ॥१९१॥ नवार्यपिप्रयच्छेतुवै उालवतिके दिजे १ नवक्रवतिकेविप्रेनावेदविद्धमीवत् ॥१९२॥ त्रिष्वप्येतेषुद्रतंहिविधिना-प्यर्जितन्धनम् १ दातुर्भवत्यनधीयपरत्रादातुरेवच ॥१९३॥ यथापूर्वेनौपलेननिमज्जत्युद्वेतरन् १ तथानिमञ्जतोर्थस्ताद्शौदातृप्रतीच्छकौ ॥१९४॥ धर्मध्वजीसदालुब्धन्द्वाचिकोलोकदम्भकः वैउालवतिकोज्ञेयोहिसःसर्वाभिसन्धकः ॥१९५॥ अधोद्दष्टिर्नेष्कृतिकः,स्वार्थमाधनतत्परः १ शहोमिथ्याविनीतश्वकवतचरोडिजः ॥१९६॥

येवकवतिनोविप्रायेचमाङ्गीरलिंगिनः 1 तेपतन्त्यन्धतामिन्नेतेनपापेनकम्मीणा ॥१९७॥ नधर्मस्यापदेशेनपापंकत्वावतंचरेत् १ वतेनपापम्प्रच्हाद्यकुर्वन्स्वीत्रूद्रभनम् ॥१९६॥ प्रेत्येहचे दशाविपागर्सन्ते ब्रह्मवादिभिः १ इयनाचरितंयच्वतंरक्षांसिगच्छति ॥१९९॥ अलिंगोलिंगिवेषेणयोवृतिम्पजीवति सलिंगिनांहरत्येनस्तिर्यग्योनौचजायते ॥२००॥ परकीयनिपानेषुनस्नायाचकदाचन १ निपानकर्नुःस्नात्वातुदुष्कृतं।शंनलिप्यते ॥२०१॥ यानशय्यासनान्यस्यकूपोद्यानगृहाणिच १ अद्तान्युपभुंजानरनसःस्यातुरीयभाक् ॥२०२॥ नदीषुदेवखातेषुतउागेषुसरः मुच १ स्नानंसमाचरेन्नित्यंगर्तप्रसवणेषुच ११२०३॥ यमान्सेवेतसततंननित्यंनियमान्बुधः यमान्पतत्यकुवीणोनियमान्केवलान्भजन् ॥२०४॥ नाश्रोत्रियतनेयज्ञेयामयाजिकृतेतथा १ स्त्रियाक्रीवेनचहुतेभुंजीतब्रासणःकृचित् ॥२०५॥

अश्लीकमैतत्साधूनायत्रज्ञहृत्यमीहविः १ प्रतापनेत देवानान्तस्मातत्परिव ड्यित् ॥२०६॥ मनवुद्धातुराणांचनभुंजीतकदाचन केशकीटावपन्नंचपदास्पृष्टंचकामतः ॥२०७॥ भूणयावे सितंचेव संस्पृष्टं चाप्युद व्यया । पतित्रणा न्वलीढंच युनासंस्पृष्टमेवच ॥२०६॥ गवाचान्नमुपघ्रातंयुष्टान्नंचविशेषतः गणान्नंगणिकान्नंचिद्षंाचजुगुपितम् ॥२०९॥ स्तेनगायनयोश्रान्नन्तक्ष्णोवीद्विषिकस्यच १ दीक्षितस्यकद्रयस्यवद्यस्यनिगउस्यच ॥२१०॥ अभिशस्तस्य षंढस्य पुं अल्यादा ग्भिकस्य च मुक्तम्पर्युषितंचैवमूद्रस्योच्छिष्टमेवच ॥२११॥ चिकित्सकस्यमृगयोःक्रूरस्योच्छिष्टभोजिनः । उयान्नंमृतिकान्नंचपयीचान्तमनिदेशं ११२१२१ अनर्चितंवृथामासमवीरायां सयों षितः १ डिषद्न्नंनगर्यन्नम्पतितान्नमवश्चतम् ॥२१३॥ पिमुनानृतिनोशान्नं क्रतुविक्रयिणस्तथा १ शैलूषतुन्नवायान्नंकृतप्रस्यान्नमेवच ॥२१४॥

कम्मीरस्यनिषादस्यरंगावतारकस्यच १ सुवर्णकर्तुर्वेणस्यशस्त्रविक्रयिणस्तथा ॥२१५% **श्ववताशौ**ण्डिकानाचचेलनिर्णेजकस्यच रंजकस्यनृशंसस्ययस्यचोपपतिगृहे ॥२१६॥ मृष्यन्तियेचोपपतिंस्रीजितानं। चसर्वशः अनिर्दशंचप्रेतान्नमतुष्टिकरमेवच ॥२१७॥ राजान्नन्तेजआदतेशूद्रान्नम्बसवर्चसम् १ आयुःसुवर्णकारान्नंयशश्रमीवकितनः ॥२१७॥ **कारकान्नम्प्रजाहिन्तबलंनिणेजकस्यच** गणान्नंगणिकान्नंचलोकेभ्यःपरिकृन्तति ॥२१९॥ पूर्यंचिकित्सकस्यान्नम्पुं श्रत्यास्त्वन्नमिन्द्रियं भ विष्ठावार्डुषिकस्यान्नंशस्रविक्रयिणोमलं ॥२२०॥ यष्टभ्योन्येत्वभोज्यान्नाः क्रमशः परिकीर्तिताः तेषान्त्वगस्थिरोमाणिवद्न्त्यन्नंमनीषिणः ॥२२१॥ भुत्तान्तोन्यतमस्यान्नममत्याक्षपणंत्र्यहम् मत्याभुकृाचरेत्कृच्छंरेतोविण्मूत्रमेवच ॥२२२॥ नाद्याच्छ्रस्यपकान्नंविद्यानश्रादिनोद्विजः आद्दीताममेवास्माद्वृतावेकरात्रिकं ११२३१

त्रोत्रियस्यकद्रयस्यवदान्यस्यचवार्डुषेः मीमांसिद्धोभयब्देवाःसममन्नमकल्पयन् ॥२२४॥ तान्प्रजापति राहैत्यमाकृदं विषमंसमम् श्रद्धापूनंवदान्यस्यहतमश्रद्धयेतरत् ॥२२५॥ श्रद्धयेष्टं चपूर्तंचनित्यंकुयीदतन्द्रतः १ त्रदाकृतेब्रक्षयेतेभवतःस्वागतेद्वेनेः ॥२२६॥ दानधर्मं निषेवेतनित्यमे ष्टिकपौर्तिकम् परितृष्टेनभावेनपात्रमासाद्यशक्तितः ॥२२७॥ यत्विंचिद्पिदातयंयाचितेनानसूयया उत्पत्यतेहितत्पात्रंयतार्यतिसर्वतः ॥२२५॥ वारिदस्तृप्तिमाप्नोतिसुखमक्षय्यमन्नदः । तिलप्रदःप्रजामिष्टादीपद्यशुरुतमम् ॥२२९॥ भूमिदोभूमिमाप्नोतिदीर्घमायुर्हिरण्यदः गृहदो न्याणिवेश्मानि रूप्यदो रूपमुतर्मे ॥२३०॥ वासोद्यन्द्रसालोक्यमश्विसालोक्यमश्वदः अनदुद्:त्रियंपुष्टांगोदोब्रध्नस्यपिष्टपं ॥२३१॥ यानशय्याप्रदोभाय्यीमैश्वर्यमभयप्रदः १ धान्यदःशाश्वतंसौ ख्यं ब्रह्मदो ब्रह्मसार्ष्टिताम् ॥२३२॥

सर्वेषामेवदानानाम्बसदानंविशिषते १ वार्यन्नगोमहीवासस्तिलकांचनसिपिषाम् ॥२३३॥ येनयेनतुभावेनयद्यद्दानंप्रयच्छ्ति तत्रतेनैवभावेनप्राप्नोतिप्रतिपूजितः १२३४॥ यो चितम्प्रतिगृह्णातिद्दात्यर्चितमेवच तावुभौगच्छतःस्वर्गन्नरकन्तुविपर्यये ॥२३५॥ नविस्मयेततपसावदेदिष्ट्राचनानृतम् १ नार्तीन्यपवदेड्रिप्रान्नदत्वापरिकीर्तयेत् ॥२३६॥ यज्ञो-नृतेनक्षरतितपः क्षरतिविस्मयात् १ आयुर्विप्रापवादेनदानंचपरिकोर्त्तनात् ॥२३७॥ धर्म्भशनैः संचिनुयाइल्मीकमिवपुतिकाः परलोकसहायार्थंसर्वभूतान्यपीउयन् ॥२३६॥ नामुत्रहिसहायार्थम्पितामाताचतिष्ठतः नपुत्रदारन्नज्ञातिर्द्धमिस्तिष्ठतिकेवलः ॥२३९॥ एकःप्रजायतेजन्तुरेकएवप्रलीयते १ ष्टको-नुभुंतोसुकृतमेकष्टवचदुष्कृतम् ॥२४०॥ मृतंशरी र मृत्सृ ज्यकाष्ठलोष्टसमं क्षितौ विमुखाबाधवायान्तिधर्मस्तमनुगच्छति

तस्माद्रमें सहायार्थं नित्यं सचिनुयाच्छ्नेः धम्मेणिहिसहायेनतमस्तरतिदुस्तरम् ॥२४२॥ धर्मप्रधानम्पुरूषन्तपसाहतकिल्विषम् । परलोकन्नयत्याशुभास्वन्तं खशरीरिणम् ॥२४३॥ **उत्तमैरुत्तमैन्नित्यंसम्बन्धानाचरेत्सह** निनीषुःकुलमुत्कषीभधमानधमास्यजेत् ॥२४४॥ उत्तमानुतमान्गच्छन्हीनान्हीनं। भव जीयन् १ बाह्मणःश्रेष्ठतामेतिप्रत्यवायेनशूद्रताम् ॥२४५॥ दढकारीमृदुदीन्तः क्रूराचारेर संवसन् १ अहिंस्रोदमदानाभ्यांजयेत्स्वर्गन्तथावतः ॥२४६॥ ष्धोदकंमूलफलमन्नमभ्युद्यतंचयत् १ सर्वतःप्रतिगृह्णीयान्मध्वथाभयदं क्षिणाम् ॥२४७॥ आहृताभ्युद्यताम्भिक्षापुरस्तादप्रचोदिताम् १ मेनेप्रजापतियीसामपिरुष्कृतकर्मणः ॥२४६॥ नाम्नन्तिपितर्स्तस्यद्शवधीणिपंचच १ नचह्यंवहत्यग्निर्यस्तामभ्यवमन्यते ॥२४९॥ शय्यागृहान्कुशान्गंधानपःपुष्पंमणीन्द्धि १ धानामत्स्यान्पयोमां संशाकं वैवननि णुदित् ॥२५०॥

गुरून्भृत्यां बोड्जिहीर्षन्नर्चिषन्देवतातिष्यीन् १ सर्वतःप्रतिगृह्णीयान्नतुतृष्येत्स्वयन्ततः ॥२५१॥ गुरुषुत्वभ्यतीतेषुविनावातेर्गृहेवसन् १ आत्मनोवृतिमन्विच्छन्गृह्णीयात्साधुतःसदा ॥२५२॥ आर्डिक:कुलमित्रंचगोपालोदासनापितौ । **ट्ते**श्रद्रेषुभोज्यान्नायशात्मानंनिवेदयेत् ॥२५३॥ याद्योभयभवेदात्मायाद्यं विकालितम् १ यथाचोपचरेदेनन्तथात्मानंनिवेदयेत् ॥२५४॥ यो न्यथासन्तमात्मानमन्यश्रासत्सुभाषते सपापकृतमोलोकेस्तेनआत्मापहारकः ॥२५५॥ वाच्यर्धानियताः सर्वेवाङ्मूलावाग्विनिः मृताः । तान्तुयःस्तेनयेद्वाचंसप्तर्वस्तेयकृन्नरः ॥२५६॥ मह्षिपितृदेवानं।गत्वानृण्यंयथाविधि । पुत्रेसर्वंसमासज्यवसेन्माध्यस्थमात्रितः ॥२५७॥ ष्टकाकीचिन्तयेन्नित्यंविविक्तेहितमात्मनः १ एकाकीचिन्तयानोहिपरंश्रेयो धिगच्छति ॥२५६॥ एषोदितागृहस्थंस्यवृतिर्विप्रस्यशाश्वती । स्नातकवतकल्पनम्बवृद्धिकरः मुभः ॥२५९॥

अनेनविप्रोवृतेनवर्तयन्वेदशास्त्रवित् । यपेतकल्मघोनित्यम्ब्रसलोकेमहीयते ॥२६०॥

n इतिमानवेधर्मशास्त्रभृगुप्रोत्तायां मंहितायाम् ॥ n चतुर्थो स्यायः ॥

ท मानवेधर्मशास्त्रेभृगुप्रोत्तायां मंहितायां षंचमो स्यायः ॥

<u> युत्वेतानृषयोधभीन्स्नातकस्ययथोदितान्</u> द्दमूचुर्महात्मानमनलप्रभवम्भृगुम् ॥१॥ एवंयथोतंविप्राणांस्वधम्मीमनुतिष्ठताम् १ क्षंमृत्युःप्रभवनिवेदशास्त्रविदाम्प्रभो ॥२॥ सतानुवाचधमीत्मामहर्षीन्मानवोभृगुः त्र्यतायेनदोषेणमृत्युर्विप्रान् जि**यां**सति अनभ्यासेनवेदानामाचारस्यचवर्जनात् आलस्यादन्नदोषाचमृत्युर्विप्रान् जिधांसति लयुनंगृंजनंचैवपलाण्डुंकवकानिच अभस्याणि दिजातीनाम मेध्यप्रभवाणिच ทุนท लोहितान्वृक्षनियीसान्वश्रनप्रभवास्तथा शेलुंगरंचपेयूषम्प्रयत्नेनविवर्जियेत् ॥६॥ वृथाकुसरसंयावम्पायसापूपमेवच १ अनुपाकृतमं। सानिदेवान्नानिहवीं षिच

अनिर्दशायागोः क्षारमौष्ट्रमैकशफन्तथा १ आविकंसन्धिनीक्षीरंविवत्सायाश्रगोःपयः ॥६॥ आरण्यानाचसर्वेषामृगणामाहिषंविना १ स्रीक्षीरंचैववर्ज्यानिसर्वश्रक्तानिचैवहि ॥९॥ द्धिभक्ष्यंच मुक्तेषु सर्वं चद्धि सम्भवम् १ यानिचैवाभिषूयन्तेपुष्पमूलफलेः मुभैः ११०१। क्रयादान्शकुनीन्सवीस्तथायामनिवासिनः अनिर्दिष्टाभैकराफांष्टिट्टिभंचविवर्जयेत् ॥११॥ कलविंकंपूवंहंसंचकांगंगामकुकुटम् सारमंरज्जुवालंचदात्यूहं मुकसारिके ॥१२॥ प्रतुदान्जालपादं अक्षोयष्टिनखविष्किरान् १ निमङ्जतसमत्यादान्शौनंवलूरमेवच ॥१३॥ वकंचैवबलाकांचकाकोलंखंजरीटकम् १ मत्स्यादान्विङ्वराहां अमत्स्यानेव चसविशः ११९१॥ योयस्यमासमन्नातिसतन्मासाद्उचते १ मत्स्यादः सर्वमासादस्तस्मान्मतस्यान् विवर्ङ्ययेत् ॥१५॥ पाठीनरोहितावाद्योनियुक्तोह्यक्ययोः १ राजीवान्सिंहतुण्डां असशल्कां श्रेवसर्वशः ॥१६॥

नभस्येदेकचरानज्ञातासमृगद्विजान् १ भक्ष्येष्विपसमुद्दिष्टान्सवीन्धंचनखांस्तथा ॥१७॥ **न्वाविधंशत्यकंगोधांख**ङ्गकुम्भीशशास्तथा भस्यान्पंचनखेष्वाहुरनुष्टां भैकतोदतः ॥१६॥ क्त्राकंविद्वराहंचलमुनंयामकुकुटम् १ पलाण्डुंगृंजनंचैवमत्याजग्ध्वापतेद्विजः ॥१९॥ अमत्येतानिषड्जग्ध्वाकृच्चंसान्तपनंचरेत्। यदिचान्द्रायणंवा-पिशेषेषूपवमेदहः ॥२०॥ संवलारस्यैकमिपचरेत्कृच्छं दिजोतमः अज्ञातभुक्तमुद्धार्यज्ञातस्यतुविशेषतः ॥२१॥ यजार्थंबास्रणे विध्याः प्रशस्तामृगपक्षिणः भृत्यानाचेववृत्यर्थभगस्त्योद्धाचरत्पुरा ॥२२॥ **बभूवुर्हिपुरोउाशाभस्याणाम्**गपक्षिणाम् पुराणेष्वपियज्ञेषुबससत्रसवेषुच ॥२३॥ यत्विंचित्स्नेहमंयुक्तम्भस्यम्भोज्यमगहितम् । तत्पर्युषितमप्याद्यंहिवःशेषंचयद्भवेत् ॥२४॥ विरस्थितमपित्वाद्यमस्नेहातं दिजातिभिः यवगोधूमजंसर्वम्पयस्रवेवविक्रियाः

एतदुक्तंद्विजातीनाम्भक्ष्याभक्ष्यमशेषतः मासस्यातःप्रवद्यामिविधिम्भक्षणवर्जने ॥२६॥ प्रोक्षितम्भक्षयेन्मं।सम्बाद्यणानं।चकाम्यया यथाविधिनियुक्तस्तुप्राणानामेवचात्यये ॥२७॥ प्राणस्यान्नमिदंसर्वप्रजापतिरकल्पयत् १ स्थावरं जंगमंचेवसर्वप्राणस्यभोजनम् ॥२६॥ चराणामन्नमचरादं प्रिणामप्यदं ष्ट्रिणः अहस्ताबसहस्तानं। शूराणं। चैवभीरवः ॥२९॥ नातादु षत्यद्नाद्यान्प्राणिनो-हन्यहन्यपि धात्रेवसृष्टासाद्यामप्राणिनो-तार्ष्वच ॥३०॥ यज्ञायजग्धिमासयेत्येषदेवोविधिःसमृतः अतो न्यथाप्रवृतिस्तु राक्षसोविधि रचते ॥३१॥ क्रीत्वास्वयंवा स्युत्पाद्यपरोपकृतमेववा देवान् पितृं याचियित्वाखादन्मां मनदु थित ॥३२॥ नाद्याद्विधिनामांमंविधिज्ञोःनापद्विजः जग्ध्वाद्यविधिनामां सम्प्रेत्यते रद्यते न्यशः नता द्याम्भवत्येनोमृगहन्तुर्द्वनार्थिनः १ याद्यम्भवतिप्रेत्यवृथामासानिखादतः ॥३४॥

990

नियुक्तस्तुयथान्याययोमामंनातिमानवः १ सप्रेत्यपशुतायातिसम्भवानेकविंशतिम् ॥३५॥ असंस्कृतान्पशूनमंत्रेनीद्यादिप्रःकदाचन १ मंत्रेस्तुसंस्कृतानद्याच्हाश्वतंविधिमास्थितः ११३६१ कुयी हृत पशुं संगे कुयी त्पिष्ट पशुन्त था १ नत्वेवतुवृथाहन्तुम्पशुमिच्छेत्कदाचन ॥३७॥ यावन्तिपशुरोमाणितावत्कृत्वोहमारणम् १ वृषापमुद्भःप्राप्नोतिप्रेत्यजन्मनिजन्मनि ॥३६॥ यज्ञार्थम्पशवःमृष्टाःस्वयमेवस्वयम्भुवा यज्ञोन्स्यभूत्येसर्वस्यतस्माद्यज्ञेवधोन्वधः ॥३९॥ ओषध्यःपशवोवृक्षास्तिर्यंचःपक्षिणस्तथा १ यज्ञार्थंनिधनम्प्राप्ताःप्राप्नुवन्त्युच्चितीःपुनः ॥४०॥ मधुपर्वेचयशेचिपतृर्देवतकम्मीण १ अत्रैवपशवोहिंस्यानान्यत्रेत्यववीन्मनुः ॥४१॥ एष्वर्धेषुपमून्हिंसन्वेदतन्वार्थविद्विजः १ आत्मानंचपम्ंभैवगमयत्युत्रमांगतिम् ॥४२॥ गृहेगुरावरण्येवानिवसन्नात्मवान्दिर्जः १ नावेदविहितांहिंसामापद्यिपसमाचरेत्

यावेदविहिताहिंसानियता-स्मिंशराचरे १ अहिंसामेवतांविद्याहेदाद्यमीहिनिबीभौ ॥४४॥ योर्नहंसकानिभूतानिहिनस्त्यात्मसुखेच्ह्या सजीवंश्रमृतश्रेवनकुचित्सुखमेधते ॥४५॥ योबन्धनबधक्लेशान्प्राणिनान्नचिकीर्षति ससर्वस्यहितप्रेप्सुःसुखमत्यन्तमम्नुते ॥४६॥ यद्यायतियत्कुरतेरतिम्बधातियत्रच तद्वाप्नोत्ययत्नेनयोहिनस्तिनिकंचन ॥४७॥ नाकृत्वाप्राणिनांहिंसाम्मांसमुत्पद्यतेकृचित् । नचप्राणिबधःस्वर्ग्यस्तस्मान्मासंविवड्डियेत् ॥४५॥ समुत्पतिंचमांसस्यबधबन्धीचदेहिनाम् १ प्रसमीक्ष्यनिवर्तेतसर्वमासस्यभक्षणात् ॥४९॥ नभक्षयतियोगांमंविधिहित्वापिशाचवत् सलोकेप्रियतायातियाधिभिश्रनपीयते ॥५०॥ अनुमन्ताविशसितानिहन्ता क्रयविक्रयी संस्कतीचोपहतीचखादकश्रेतियातकाः ॥ ५१ ॥ स्वमासम्परमासनयोवईयितुभिच्छ्ति अनभ्यचिपितृन्देवान्स्ततोन्योनास्त्यपुण्यकृत् ॥५२॥

वर्षेवर्षे अवमेधेनयोय जेत्रातंसमाः मांसानिचनखादे द्यस्तयोः पुण्यफलंसमम् ॥ ५३॥ फलमूलाशनैर्मेध्यैर्म्भुन्यन्नानाचभोजनैः १ नतत्फलमवाप्नोतियन्मांसपरिवर्ज्जनात् ทุงพ मासभक्षयिता-मुत्रयस्यमं।समिहाझ्यहम् **एतन्मासस्यमासत्वम्प्रवद्**न्तिमनीषिणः ॥५५n नमासभक्षणेदोषोनमद्येनचभैश्वने १ प्रवृतिरेषाभूतानान्निवृतिस्तुमहाफला ॥५६॥ प्रेत मुजिम्प्रवस्था मिद्र य मुजिन्त थैवच चतुणीम पिवणीनाय यावदनुपूर्वशः ॥ ५७॥ दन्तजातेन्तुजातेचकृतचूउेचमंस्थिते १ अमुडाबान्धवाःसर्वेमूतकेचतथोच्यते ॥५६॥ दशाहंशावमाशोचंसिपण्डेषुविधीयते आवीक्संचयनाद्स्थ्नांत्र्यहमेकाहमेवच ॥५०॥ सपिण्डतातुपुरुषेसप्तमेविनिवर्तते । समानोदकभावस्तुजन्मनाम्नोरवेदने ॥६०॥ यथेदंशावमाशोचंसिपण्डेषुविधीयते ा जनने प्येवभेवस्यान्नि पुणा मुद्धिमिच्छ्ताम्

सर्वेषांशावमाशीवंमातापित्रोस्तुमूतकम् मृतकंमातुरेवस्यादुपस्पृश्यपिताशुचिः ૧ દરા निरस्यतुपुमान् शुक्र मुपरपृश्येव शुध्यति वैजिकादभिसम्बंधादनुरंध्यादयंत्र्यहम् गई३१ अद्ग्राचैकेनरात्र्याचत्रिरात्रेरेवचत्रिभिः शवस्पृशोविशुध्यन्तित्र्यहादुदकदायिनः **ท**ี่ £ีช ที गुरोः प्रेतस्यशिषस्तु पितृमेधं समाचरन् १ प्रेतहारै:समन्तत्रदशरात्रेणशुध्यति ॥६५॥ रात्रिभिमीसतुल्याभिगर्भस्रावेवि गुध्यति रजस्युपरतेसाध्वीस्नानेनस्रीरजस्वला नृणामकृतचूउानं।विशुडिनेशिकीस्मृता निर्वृत्रकानान्तुत्रिरात्राच्छुितिर्थते उनदिवार्षिकम्प्रेतन्निद्ध्युबीन्धवावहिः अलंकृत्यमुचौभूमावस्थिसंचयनादते ॥६६॥ नास्यकार्थ्यो - रिनसंस्कारोनचकार्थ्योदकिया अरण्येकाष्ठवत्यन्वाक्षपेयुच्यहंमवच ॥६९॥ नात्रिवर्षस्यकर्त्रयाबान्धवैरदक्रिया जातदन्तस्यवाकुर्युनीम्निवा-पिकृतेसति

सब्रसचारिण्येकाह्मतीतेक्षपणंस्मृतम् जन्मन्येकोदकानान्तुत्रिरात्राच्छु जिरिषते स्त्रीणामसंस्कृतानान्तुत्र्यहाच्छुध्यन्तिबान्धवाः यथोत्तेनैवकल्पेनशुध्यन्तितुसनाभयः अक्षारलवणान्नाः स्युर्निमञ्जेयु अतेत्र्यहम् मांसाशनंचनाश्नीयु:शयीरं अपृथक्क्षितौ ทยอท सन्निधावेषवेकल्पःशावाशोचस्यकोर्तितः असन्निधावयंत्रेयोविधिःसम्बन्धिबान्धवैः ทษะท विगतन्तु विदेशस्यं शृण्याद्योद्धनिर्दशम् यच्छेषन्दशरात्रस्यतावदेवामुचिभवेत् ॥७५॥ अतिक्रान्तेदशाहेचित्ररात्रमशुचिभवेत् । संवत्सरे यतीते तुस्पृष्ट्वेवापोवि शुध्यति निर्देशंज्ञातिम रणंश्रुत्वापुत्रस्य जन्मच सवासाजलमाप्लुत्यशुद्धोभवतिमानवः neen बालेदेशान्तरस्थेचपृथक्पिण्डेचमंस्थिते सवासाजलमाप्लुत्यसद्यर विविशुध्यति ทยะท अन्तर्दशाहेस्यातं।चेत्पुनर्मर्णजन्मनी तावत्स्याद शुचिविष्रोयाव तत्स्याद निर्देशम्

त्रिरात्रमाहराशौचमाचार्य्येसंस्थितेसति । तस्यपुत्रेचपत्न्यांचिद्वारात्रमितिस्थितिः श्रोत्रियेतूपसम्पन्नेत्रिरात्रभशुचिभीवेत् । मातुलेपक्षिणींरात्रिशिषत्विग्बान्धवेषुच ॥ ५१ ॥ प्रेतेराजनिसञ्योतिर्यस्यादिषयेस्थितः । अश्रोत्रियेत्वहःकृत्सनमनूचानेतथागुरौ ॥ ५२॥ गुध्येदिप्रोदशाहेनद्वादशाहेनभूमिपः वैश्यः पंचदशाहेनशूद्रोमासेनशुध्यति ॥ ५३॥ नवर्डयेदघाहानिप्रत्यूहेन्नाग्निषुक्रियाः नचतत्कम्मीकुवीणःसनाभ्योन्यमुचिभीवेत् ॥ ५४॥ दिवाकीर्तिभुदक्यांचपतितंमूतिकान्तथा शवन्तत्रपृष्टिनंचैवरपृष्ट्रास्नानेनशुध्यति ॥ ६५॥ आचम्यप्रयतोनित्यं जपेद मुचिद र्शने सौरान्मंत्रान्यथोत्साहम्पानमानी अशितितः नारंस्पृष्ट्वा-स्थिसस्नेहंस्नात्वाविप्रोविगुध्यति । आचम्येवतुनिः स्नेहंगामालभ्याकिमीस्यवा ॥ ६७॥ आदिष्टीनोदकंकुर्यादावतस्यसमापनात् समाप्तेत्दकंकृत्वात्रिरात्रेणैवशुध्यति ॥ ६६॥

1

वृष्टासंकरजातानाम्प्रवज्यासुचतिष्ठताम् आत्मनस्त्यागिनांचैवनिवर्तेतोदक्रिया ॥ ५९॥ पाषण्डमात्रितानांचचरन्तीनांचकामतः गर्भभर्तृद्भहांचेवसुरापीनांचयोषिताम् ॥२०॥ आचार्य्यस्वमुपाध्यायम्पितरम्मातरंगुरूम् १ निर्हृत्यतुव्रतीप्रेतान्नव्रतेनियुज्यते ॥ ११॥ दिसिणेनमृतं शूद्रमपुरद्वारेणनिहरेत् १ पश्चिमोतरपूर्वेस्तुयथायोगंडिजन्मनः ॥९२॥ नराज्ञामधदोषो-स्तिव्रतिनान्नचसत्रिणाम् ष्टेन्द्रंस्थानमुपासीनाबसभूताहितेसदा ॥ ९३॥ राज्ञोमाहात्मिकेस्थाने सद्यःशौचं विधीयते प्रजानाम्परिर्ह्मार्थमासनंचान्नकार्णम् ॥९४॥ उम्बाह्वह्तानांचिवद्युतापार्थिवेनच १ गोबासणस्यचैवार्थेयस्यचेच्छ्तिपार्थिवः ॥९५॥ सोमाग्न्यकी निलेन्द्राणां विताप्पत्योर्यमस्यच अष्टानं।लोकपालानं।वपुधारयतेनृपः लोकेशाधिष्ठितोराजानास्याशौचंविधीयते शोचाशोचंहिमत्यीनालोकेशप्रभवाप्ययम् ॥ ९७॥

उद्यते राहवेशासेः क्षत्रधर्महतस्यच सद्यः सन्तिष्ठतेयज्ञस्तथाशौचभितिस्थितिः netn विप्रः मुध्यत्यपः स्पृष्ट्वाक्षत्रियोवाहनायुधम् वैश्यः प्रतोदं रश्मीन्वाय ष्टिं मूद्रः कृतिक्रयः neen **ट**तडो-भिहितंशीचंसपिण्डेषुडिजोतमाः 9 असपिण्डेषुसर्वेषुप्रेतमुर्ज्ञिनिबोधत ॥१००॥ असपिण्डं द्विजम्प्रेतं विप्रोनिर्हृत्यबन्धु**वत्** विमुध्यतित्रिरात्रेणमातुराप्तां मवान्धवान् ॥१०१॥ यद्यन्नमतितेषान्तुद्शाहेनेवमुध्यति अनद्न्नन्नमद्भैवनचेत्रस्मिन्गृहेवसेत् ॥१०२॥ अनुगम्येच्छ्याप्रेतंज्ञातिमज्ञातिमेववा स्नात्वासचैलःस्पृष्ट्वा-ग्निंघृतम्प्राश्यविमुध्यति ॥१०३॥ नविप्रंस्वेषुतिष्ठतसुमृतं शूद्रेणनाययेत् १ अस्वग्यीखाहुतिःसास्याच्कूद्रमंस्परीदृषिता ॥१०४॥ ज्ञानन्तपो-ग्निराहारोमृन्मनोवार्य्युपांजनम् वायुःक्रमार्क्वकालौचमुद्धेःकर्तृिदेहिनाम् ॥१०५॥ सर्वेषामेवशौचानामर्थशौचम्परंस्मृतम् १ यो में मुचिहिंस मुचिनिमृदारि मुचिः मुचिः ॥१०६॥

क्षान्त्यामुध्यन्तिविद्वां सोदानेनाकार्यकारिणः प्रच्छन्नपापाजप्येनतपसावेद्वितमाः ११०७१ मृत्रोयै: मुध्यतेशो छंनदी वेगेन मुध्यति । र्जसाम्बीमनोदुष्टामंन्यामेनिङ्जोतमः ॥१०७॥ अद्गिर्गात्राणिमुध्यन्तिमनः सत्येनमुध्यति विद्यातपोभ्याम्भूतात्माबुद्धिज्ञीनेनमुध्यति ॥१०९॥ एषशौवस्यवःप्रोत्तःशारीरस्यविनिर्णयः १ नानाविधानान्द्रयाणां शुद्धेः शृणुतनिणीयम् ॥११०॥ तेजसानामणीनाचसर्वस्याश्ममयस्यच 1 भस्मना-द्विर्भृदाचेवशुद्धिरुत्तामनीषिभिः ॥१११॥ निर्लेपंकांचनम्भाण्डमद्विरेवविशुध्यति १ अधमश्ममयंचैवराजतंचानुपस्कृतम् ॥११२॥ अपामग्नेश्रमंयोगाडेमरूप्यंचनिर्वभौ १ तस्मातयोः स्वयोन्येवनिर्णेकोगुणवतरः ॥११३॥ ताम्रायःकास्यरेत्यानात्रपुणःसीसकस्यच शौचंयथाईंकतियंसाराम्रोदकवारिभिः १११४॥ द्रवाणांचैवसर्वेषां मुजिरत्पवनंस्मृतम् १ प्रोक्षणंसंहतानाचदारवाणाचतक्षणम् ॥११५॥

मार्ज्जनंथज्ञपात्राणाम्पाणिनायज्ञकम्भीण १ चमसानांयहाणांच शुडिः प्रक्षालनेनतु ॥११६॥ **चरूणां मुक्**मुवाणां च शुडिरू व्योनवारिणा स्यमूर्पशकटानां चमुसलोलूखलस्यच ॥११७॥ अद्भिस्तुप्रोक्षणंशौचम्बहूनान्धान्यवाससाम् १ प्रसालनेनत्वल्पानामिङ्गःशौवंविधीयते ॥११६॥ वैलव चर्मणां शुद्धिर्वेद लानान्तर्थेव च शाकमूलफलानांचधान्यवच्छु डिरियते १११९%। कौशेयाविकयोरूषेःकुतपानामरिष्टकेः १ श्रीफलेरंशुपट्टानं। स्रोमाणांगोरसर्विः 11 १२० ॥ **सौ**मवच्छंखगृंगाणामस्थिद्न्तमयस्यच मुडिविजानताकायीगोमूत्रेणोदकेनवा ॥१२१॥ प्रोक्षणातृणकाष्ठंचपलालंचेवमुध्यति १ मार्ज्जनोपांजनैर्वेश्मपुनःपाकेनमृन्मयम् ॥१२२॥ मद्येमूत्रेःपुर्विवीष्ठीवनैःपूयशोणितैः । संस्पृष्ठंनैवशुध्येतपुनःपाकेनमृन्मयम् ॥१२३॥ संगार्जनोपांजनेनमेकेनोल्लेखनेनच १ गवांचपरिवासेनभूमिः मुध्यतिपंचभिः ॥१२४॥

पक्षिज्ञग्धंगवाघ्रातमवधूतमवक्षुतम् १ दूषितंकेशकाटेश्रमृत्पक्षेपेणशुध्यति ॥१२५॥ यावन्नापैत्यमेध्यात्ताइन्धोलेपश्रतत्कृतः तावन्मृडारिचादेयंसवीसुद्रयशुद्धिषु ॥१२६॥ त्रीणिदेवाःपवित्राणिबासणानामकल्पयन् १ अदृष्टमिद्रिनिणितंयच्चाचाप्रशस्यते ॥१२७॥ आपः गुडाभू मिगतावैतृष्णयं यासुगोर्भवेत् १ अयाप्ता बेद मेध्येनगन्धव णरिसान्विताः ११२६१। नित्यं शुद्धः कारु हस्तः पण्यं यच्च प्रसारितम् १ ब्रह्मचारिगतम्भेश्यंनित्यंमेध्यमितिस्थितिः ॥१२९॥ नित्यमास्यं शुचिम्बीणां शकुनिः फलपातने प्रस्नवेचशुचिर्वत्सः स्वामृगयहणेशुचिः ११३०॥ **न्वभिर्हतस्ययन्मां मंत्रुचितन्मनुर्ब्रवीत्** क्रवाद्मिश्रहतस्यान्येश्वण्डालाद्येश्वदस्युभिः ११३११ **उ**र्द्वनाभेयीनिखानितान्मिध्यानिसर्वशः यान्यधस्तान्यमेध्यानिदेहीचेवमलाभ्युताः ॥१३२॥ मक्षिकाविप्रुषम्द्वायागौरम्वःसूर्यरक्ष्मर्यः रजोभूवीयुरग्निश्वस्पर्शेमेध्यानिनिर्दिशेत्

विण्मूत्रोत्सर्गिष्ठार्थभृद्वायीदेयमर्थवत् । दैहिकानंगमलामाचमुजिषुद्वाद्शस्वपि ॥१३४॥ वसायुक्रमसुद्भङ्बामूत्रविट्कणिविण्नखाः १ श्लेष्मा-श्रुदूषिकास्वेदोडादशैतेनृणामलाः ॥१३५॥ एकालिंगेगुदेतिस्रस्तथैकत्रकरेदश १ उभयोःसप्तदातचामृदः युजिमभीप्सता ॥१३६॥ ष्टंतच्छोचंगृहस्थानं। दिगुणंबसचारिणाम् १ त्रिगुणंस्याद्दनस्थानं।यतीनान्तुचतुर्गुणम् ॥१३७॥ कृत्वामूत्रमपुरीषंवाखान्याचान्तउपस्पृशेत् १ वेदमध्येषमाण अञन्नमश्नं असर्वदा ॥१३६॥ त्रिराचामेदपःपूर्वंदिःप्रमृज्यात्रतोमुखम् । शारीरंशौचिमिच्छनहिस्रीशूद्रस्तुसक्तसकृत् ॥१३९॥ **मूद्राणांमासिकंकार्यंवपनंन्यायवर्तिनाम्** १ वैश्यवच्छोचकलप्यद्विजोच्छिष्टंचभोज्नम् ११४०१। नोच्छिष्टंकुर्वतेमुख्याविप्रुषों गेपतन्तियाः । नश्मश्रुणिगतान्यास्यन्नद्न्तान्तर्धिष्ठितम् ॥१४१॥ स्पृशन्तिविन्दवःपादौयआचामयतःपरान् १ भौमिकैस्तेसमाज्ञेयानतैर्प्रयतोभवेत् ॥१४२॥

उच्छिप्टेनतुमंस्पृष्टोद्रयहस्तःक्षयंचन १ अनिधायैवतद्वयमाचान्तः शुचितामियात् nesem वान्तोविरित्तःस्नात्वातुपृतप्राशनमाचरेत् आचामेदेवभुक्तान्नंस्नानंभेधुनिनःस्मृतम् ॥१४४॥ मुप्तृाष्ठुत्वाचभुङ्गाचनिष्ठीयोङ्गा*नृ*तानिच पीत्वा-पो-ध्येथमाणअञाचामेत्प्रयतो-पिसन् ॥१४५॥ एषशौचविधिःकृत्स्नोद्रयगुडिस्तथेवच **उ**त्तोवःसर्ववणीनास्त्रीणान्धमीन्निबोधत **ทาช**ย์ท बालयावायुवत्यावावृद्धयावा-पियोषिता 9 नस्वातंत्र्येणकर्त्रगंकिंचित्कार्यगृहेष्विप ॥१४७॥ बाल्येपितुर्वशेतिष्ठेत्पाणियाहस्ययौवने पुत्राणाम्भर्तिरिप्रेतेनभजेत्स्रीस्वतंत्रताम् **พิจชะ**พ पित्राभत्रीसुतैवी-पिनेच्छेद्विरहमात्मनः एषाहिविरहेणस्रीगर्सेकुयीदुभेंकुले ॥१४९॥ सदाप्रहृष्टयाभ**ग्यं**गृहकार्येषुदश्चया मुसंस्कृतोपस्करयाययेचामुत्तहस्तया ॥१५०॥ यस्मैदद्यात्पितात्वेनांभ्रातावान्नुमतेपितुः तं गुत्रुषेत जीवन्तं मंस्थितं चनलंघयेत्

मंगलार्थस्वस्त्ययनंयज्ञशासाम्प्रजापतेः १ प्रयुज्यतेविवाहेषुप्रदानंस्वाम्यकारणम् ॥१५२॥ अनृतावृतुकालेचमंत्रसंस्कारकृत्पतिः । मुखस्यनित्यन्दातेहपरलोकेचयोषितः ११५३॥ विशीलःकामवृत्तोवागुणेवीपरिवर्ङ्गितः उपचर्यः स्त्रियासाध्यासततन्देववत्पतिः ११५४॥ नास्तिश्रीणाम्पृथग्यज्ञोनवतन्नाप्युपोषितम् पतिंशुत्रुषतेयेनतेनस्वर्गेमहीयते ॥१५५॥ पाणियाहस्यसाध्वीस्रोजीवतोवामृतस्यवा । पतिलोकमभीपान्तीनाचरेत्विंचिद्रियम् ॥१५६॥ कामन्तुक्षपयेदेहम्पुष्पमूलफलेः सुभैः १ नतुनामापिगृह्णीयात्पत्यौघेतेपरस्यतु ॥१५७॥ आसीताम रणात्सान्तानियताब्रह्मचारिणी योधर्मष्टकपत्नीनांकां सन्तीतमनुत्रमम् ॥१५६॥ अनेकानिसहस्राणिकुमारब्रह्मचारिणाम् 1 दिवंगतानिविप्राणामकृत्वाकुलसन्ततिम् ॥१५९॥ मृतेभर्ति साध्वीसीबसचर्येयवस्थिता । स्वर्गगच्छत्यपुत्रा-पियथातेब्रसचारिणः ११६०॥

अपत्यलोभाद्यातुस्रीभनीर्मतिवर्नते । मेहनिन्दामवाप्नोतिपतिलोकाचहीयते. ११६११ नान्योत्पन्नाप्रजास्तीहनचाप्यन्यपरिमहे निंडितीयसमाध्वीनांकुचिद्रत्रीपदिश्यते ॥१६२॥ पतिंहित्वा पकृष्टंस्व मुत्कृष्टं यानिषेवते । निन्धेवसाभवेलोकेपरपूर्वेतिचोचके ॥१६३॥ यभिचारातुभर्तुःस्रीलोकेप्राप्नोतिनिन्द्यताम् । मृगालयोनिम्प्राप्नोतिपापरोगैमपीउवनं ॥१६४॥ पतियानाभिचरतिमनोवाग्देहसंयता साभनृलोकमाप्नोतिसिःसाध्वीतिचोच्यते ॥१६५॥ अनेननारीवृतेनमनोवाग्देहसंयता १ इहाय्यांकीर्तिमाप्नोतिपतिलोकम्परत्रच ॥१६६॥ एवंवृत्रांसवर्णीस्नींद्विजातिःपूर्वमारिणीम् दाहयेदग्निहोत्रेणयज्ञ पात्रेयधर्मवित् ॥१६७॥ भायायेपूर्वमारिण्येदत्वा ग्जीनन्त्यकर्मणि पुनदीरिक्रयांकुर्यात्पुनराधानमेवच ॥१६६॥

अनेनविधिनानित्यम्पंचयज्ञान्नहापयेत् । दितीयमायुषोभागंकृतदारोगृहेवमेत् ॥१६९॥

१ इतिमानवेधमिशास्त्रेभृगुप्रोक्तायां संहितायाम् ॥
 १ शौचविधिः पंचमोन्ध्यायः ॥

n मानवेधर्मशास्त्रभृगुप्रोत्तायां संहितायां षष्ठोन्ध्यायः n

ट्वंगृहात्रमेस्थित्वाविधिवत्स्नातकोद्विजः वनेवसेनुनियतोयथाविदिजितेन्द्रियः गृहस्थस्तुयदापश्येइलीपलितमात्मनः अपत्यस्यैवचापत्यन्तदा-रण्यंसमात्रयेत् सन्त्य ज्ययाम्यमाहारं सर्वचैवपरिच्छदम् पुत्रेषुभार्यानिक्षिप्यवनंगच्छेत्सहैववा अग्निहोत्रंसमादायगृबंचाग्निपरिच्छदम् मामाद्रणयन्निः मृत्यनिवसेन्नियतेन्द्रियः मुन्यन्नेविविधेर्भेध्येःशाकमूलफलेनवा **एतानेवमहायज्ञान्निवीपेडिधिपूर्वकम् ॥५॥** वसीतचर्मची ग्वासायंस्नायात्प्रगेतथा जटा अविभृयान्नित्यंश्मशुलोमनखानिच यद्गस्यंस्याततोदद्याद्वलिम्भिक्षांचशत्रितः अम्मूलफलभिक्षाभिरचीयेदाश्रमागतान् ॥७॥ स्वाध्यायेनित्ययुक्तःस्याद्दान्तोमेत्रःसमाहितः दातानित्यमनाद्दातासर्वभूतानुकम्पकः वैतानिकंच जुहुयाद ग्निहोत्रंयथाविधि द्शीमस्कंद्यन्पर्वपौणीमासंचयोगतः ॥९॥ ऋक्षेष्ट्यायायणंचैवचातुमीस्यानिचाहरेत् १ उतरायणंचक्रमशोदाक्षस्यायनमेवच ॥१०॥ वासन्तशार्देमेंध्येमुन्यन्नैःस्वयमाहृतैः पुरोडाशां ऋहं भैवविधिवन्निवीयेत्पृथक् ॥११॥ देवताभ्यस्तुतद्यत्वावन्यंमेध्यतरंहविः शेषमात्मनियुंजीतलवणंचस्वयंकृतम् ॥१२॥ स्थलजौदकशाकानिपुष्पमूलफलानिच मेध्यवृक्षोद्रवान्यद्यात्स्नेहं। अफलसम्भवान् ॥१३॥ वर्जयेन्मधुमासंचभौमानिकवकानिच भूस्तृणंशियुकंचैवश्लेष्मातकपालानिच ॥१४॥ त्यजेदाश्वयुजेमासिमुन्यन्नम्एवीसंचितम् *जी*णीनिचैववासं।सिशाकमूलफलानिच नपालकृष्टमश्नीयादुत्सृष्टमपिकेनचित् नयामजातान्यात्रों-पिमूलानिचफलानिच

अग्निपकाशनोवास्यात्कालपकुभुगेववा अश्मकुट्टोभवेद्वा-पिदन्तोलूखलिको-पिवा ॥१७॥ सद्यःप्रक्षालकोवास्यान्माससंचयिको-पिवा षण्मासनिचयोवास्यात्समानिचयष्टववा ॥१६॥ नतंचान्नंसमश्नीयाद्वावाहत्यशक्तितः चतुर्थकालिकोवास्यात्स्याद्वान्यष्टमकालिकः 11991 चान्द्रायणविधानैवी मुक्केकृष्णे चवर्त्रयेत् १ पक्षान्तयोवी न्पश्नीयाद्यवागूं कृषितासकृत् ॥२०॥ पुष्पमूलफलेवी-पिकेवलेविनियेत्सदा १ कालपक्नेः स्वयंशीर्णेवें खानसमते स्थितः ॥२१॥ भूमौविपरिवर्तेततिष्ठेडाप्रपदेदिनम् । स्थानासनाभ्यांविहरेत्सवनेषूपयन्नपः ॥२२॥ मीष्मेपंचतपास्तुस्याइषीस्वभावकाशिकः आर्द्रवासास्तुहेमन्तंक्रमशोवर्द्धयंस्तपः ॥२३॥ उपस्पृशंस्त्रिषवणम्पितृन्देवं अतर्पयेत् १ तपश्रंश्रोयतरंशोषयेदेहमात्मनः अग्नीं शात्मनिवैतानान्समारो प्ययथाविधि अनिरिनर्निकेतःस्यान्मुनिर्मूलफलाशनः ॥२५॥

अप्रयत्नः मुखार्थेषु ब्रह्मचा रीध राशयः शरणेष्वममश्रेववृक्षमूलनिकेतनः ॥२६॥ तापमेष्वेवविप्रेषुयात्रिकमीक्षमाहरेत् १ गृहमेधिषुचान्येषुडिजेषुवनवासिषु ॥२७॥ यामादाहृत्यवा श्नीयाद शौयासान् वनेवसन् १ प्रतिगृह्यपुटेनैवपाणिनाशकलेनवा ॥२६॥ **ए**ता शान्या श्रमेवेतदी क्षावि प्रोवनेवसन् विविधा भौपनिषदी रात्म संसि इये श्रुतीः ॥ २९॥ ऋषिभिबीसणेश्चेवगृहस्थैरेवसेविताः विद्यातपोविवृद्यर्थंशरीरस्यच शुद्धये ॥३०॥ अपराजितांवास्थायवजेदिशमजिसगः आनिपाताच्छरीरस्ययुक्तोवार्यनिलाशनः 113911 आसं। महिषिचयीणान्त्यत्वान्यतमयातनुम् वीतशोकभयोविप्रोबसलोकेमहीयते ทุรุรุท वनेषुतुविहृत्येवन्तृतीयम्भागगायुषः चतुर्थमायुषोभागन्त्यन्वासंगान्परिव्रजेत् ॥३३॥ आत्रमादात्रमंगत्वाहतहोमोजिनेन्द्रियः १ भिक्षाबलिपरिश्रान्तः प्रवजन्पेत्यवर्डते nzen

ऋणानित्रीण्यपाकृत्यमनोमोक्षेनिवेशयेत् अनपाकृत्यमोक्षन्तुसेवमानोव्रजत्यधः ॥३५॥ अधीत्यविधिवडेदान् पुत्रं। श्रोतपाद्यधर्मनः द्रष्ट्राचशक्तितोयशैर्मनोमोक्षेनिवेशयेत् ॥३६॥ अनधीत्यद्विजोवेदाननुत्पाद्यतथामुतान् अनिष्टाचैवयज्ञेश्वमोक्षमिच्छन्वजत्यधः प्राजापत्यांनिरूप्येष्टिंसर्ववेद्सद्क्षिणाम् आत्मन्यग्नीन्समारोप्यबासणःप्रवजेहहात् ॥३६॥ योदत्वासर्वभूतेभ्यःप्रवजत्यभयंगृहात् तस्यतेजोमयालोकाभवन्तिब्रह्मवादिनः यस्मादण्वपिभृतानंाद्विजान्नोत्पद्यतेभयम् तस्यदेहाडिमुक्तस्यभयन्नास्तिकुतञ्चन ॥४०॥ आगारादभिनिष्कान्तःपवित्रोपचितोमुनिः । समुपोढेषुकामेषुनिर्पेक्षःपरिव्रजेत् **एकएवचरेन्नित्यं**सिखर्थयसहायवान् सिडिमेकस्यसम्परयन्नजहातिनहीयते ॥४२॥ अनिनर्निकेतं:स्याद्वाममन्नार्थमाश्रयेत् उपेक्षको-शंकुषुकोमुनिभीवसमाहितः

कपालं वृक्षमूला निकुचेलम सहायता १ समताचैवसर्वस्मिन्नेतन्मुक्तस्यलक्षणम् ॥४४॥ नाभिनन्देतमर्णन्नाभिनन्देतजीवितम् । कालमेवप्रतीक्षेतनिर्देशम्भतकोयथा ॥४५॥ दृष्टिं पूर्तेन्य मेत्पादं वस्न पूर्तं जलम्पिवेत् सत्यपूतांवदे बाचंमनः पूतंसमाचरेत् ॥४६॥ अतिवादं।स्तितिक्षेतनावमन्येतकंचन नचेमन्देहमात्रित्यवैरंकुवींतकेनचित् ॥४७॥ **क्रुध्यन्तं**नप्रतिक्रुध्येदाक्रुष्टःकुश्रालंवदेत् सप्तद्वारावकीणीचनवाचमनृतावदेत् ॥४६॥ अध्यात्मरतिरासीनोनिरपेक्षोनिरामिषः आत्मनैवसहायेनमुखार्धीविचरेदिह ॥४९॥ नचोत्पातनिभिन्नाभ्याननक्षत्रांगविद्यया नानुशासनवादाभ्याम्भिक्षंलिपोतकहिचित् ॥५०॥ नतापसेबीसणेवीवयोभिरिप्ताश्वभिः । आकीर्णिभिष्युकैवीन्चैरागारमुपसंवजेत् ॥५१॥ कुप्तकेशनखश्मशुःपात्रीदण्डीकुमुम्भवान् । विचरेन्नियतोनित्यंसर्वभूतान्यपीउयन् ॥५२॥

अतेजसानिपात्राणितस्यस्युर्निर्वणानिच 1 तेषामद्भिःसमृतंशौवंवमसानामिवाध्वरे ॥५३॥ अलाबुन्दारूपात्रंचमृन्मयंवैदलन्तथा १ ह्तानियतिपात्राणिमनुःस्वायम्भुवोन्त्रवीत् ॥५४॥ एककालंचरेद्रैक्षंनप्रमञ्जेतविस्तरे १ भैक्षेप्रसन्तोहियतिर्विषयेष्विपसङ्जति ॥५५॥ विधूमेसन्नमुसलेयंगारेभुत्तवज्जने १ वृत्तेशरावसम्पातेभिक्षान्नित्यंयति अरेत् ॥ ५६ ॥ अलाभेनविषादीस्यालाभेचेवनहर्षयेत् १ प्राणयात्रिकमात्रःस्यान्मात्रासंगाद्विनिर्गतः ที่ 49ท अभिपूजितलाभां स्तु जुगुप्सेतेवसर्वशः अभिपूजितलाभैश्यतिमृत्तो-पिबध्यते ॥५५॥ अल्पान्नाभ्यवहारेणरहःस्थानासनेनच । ह्रियमाणानिविषयैरिन्द्रियाणिनिवर्तयेत् ॥ ५९॥ इन्द्रियाणान्निरोधेनरागद्वेषक्षयेनच अहिंसयाचभूतानामभृतत्वायकल्पते ॥६०॥ अवेक्षेतगतीनॄणांकर्मदोषसमुद्रवाः 1 निर्येचैवपतनंयातना अयम स्ये ॥६१॥

विप्रयोगम्प्रियेश्वेवसंयोगंचतथा प्रियेः जरयाचाभिभवनं याधिभिश्रोपपी उनम् देहादुत्व्रमणंचास्मात्पुनर्गभेचसम्भवम् । योनिकोटिसहस्रेषुमृतीश्वास्यान्तरात्मनः ॥६३॥ अधर्मप्रभवंचैवदुः खयोगंशरीरिणाम् धमीर्यप्रभवंचैवसुखसंयोगमक्षयम् ॥६४॥ मूक्ष्मताचान्ववेक्षेतयोगेनपरमात्मनः देहेषुचसमुत्पतिमुतमेष्वधमेषुच ॥६५॥ दूषितो-पिचरेडर्मयत्रतत्रात्रमेरतः समः सर्वेषुभूतेषुनलिंगन्धर्मकारणम् ॥६६॥ फलंकतकवृक्षस्ययद्यपंबुप्रसादकम् ननामयहणादेवतस्यवारिप्रसीद्ति ॥६७॥ संरक्षणार्थं जन्तूनारात्रावहनिवासदा शरीरस्यात्यसेचैवसमोक्ष्यवसुधांचरेत् ॥६६॥ अद्वारात्र्याचयान् जन्तृन्हिनस्यज्ञानतोयतिः तेषांस्नात्वाविशुअर्थंप्राणायामान्षउाचरेत् ॥६९॥ प्राणायामाबासणस्यत्रयो-पिविधिवत्कृताः याहृतिप्रणंवैर्युताविज्ञेयम्परमन्तपः ११७०१

द्सन्तेध्मायमानानाधातूनाहियथामलाः १ तथेन्द्रियाणांदसन्तेदोषाःप्राणस्यनियहात् ॥७१॥ प्राणायामैदिहे दोषान्धारणाभि अकिल्विषम् १ प्रत्याहारेणसंसर्गान्ध्यानेनानीश्वरान्गुणान् ११७२१ **उ**चावचेषुभूतेषुदुर्ज्ञेयामकृतात्मभिः ध्यानयोगेनसम्पश्येद्गतिमस्यान्तरात्मनः ॥७३॥ सम्यग्दर्शनसम्पन्नः कम्मीभनीनबध्यते १ द्रशनेनविहीनस्तुमंसारम्प्रतिपद्यते ॥७४॥ अहिं सयेन्द्रियासंगैर्वेदिकेश्वेवकम्मीभः तपस्यर्णे योयेः माधयन्तीहतत्पदम् १७५१ **अस्थिस्थूणंस्नायुयुतंमासशोणितलेपनम्** चमीवनदंदुर्गन्धिपूर्णमूत्रपुरीषयोः ॥७६॥ जराशोकसमाविष्टंरोगायतनमातुरम् र जस्वलमनित्यंचभूतावासमिम्रन्त्यजेत् नदीकृलंयथावृक्षीवृक्षंवाशकुनियंथा तथात्यजन्निमन्दे हंकृच्छा द्वाहा द्विमुचते ทูงเท प्रियेषुस्वेषुसुकृतमप्रियेषुचदुष्कृतम् १ विसृज्यध्यानयोगेनब्रह्माभ्येतिसनातनम्

यदाभविनभवतिसर्वभावेषुनिःस्पृहः १ तदासुखमवाप्नोतिप्रेत्यचेहचशाश्वतम् ॥५०॥ अनेनविधिनासर्वास्त्यक्वासंगान्श्रनैःशनैः १ सर्वेद्वन्द्वविनिर्भृत्तोब्रह्मण्येवावतिष्ठते ॥ ६१॥ ध्यानिकंसर्वभेवैतद्यदेतद्भिशब्दितम् १ नसनध्यात्मवित्कि शित्कियाफल मुपा मनुते ॥ ६२॥ अधियज्ञम्बस्रजपेदाधिदै विकमेवच । अध्यात्मिकंचसततंवेदान्ताभिहितंचयत् ॥५३॥ इदंशरणमज्ञानामिदमेवविजानताम् १ इदमन्विच्छतां स्वर्गेमिदमानन्त्यमिच्छताम् ॥ ५४॥ अनेनक्रमयोगेनपरिवजितयोद्विजः १ सविध्येहपाप्मानम्परम्ब्रह्माधिगच्छ्ति ॥६५॥ एषधम्मि-नुशिष्ठोवोयतीनानियतात्मनाम् १ वेद संन्यासिकानान्तुकम्भयोगन्निबोधत ॥ ६६॥ बसचारीगृहस्थ यवानप्रस्थोयतिस्तथा १ **रितेगृहस्थप्रभवाश्वत्वारःपृथगात्रमाः ॥ ५७**॥

१३६

षष्ठोश्यायः

सर्वे पिक्रमशस्त्वेतेयथाशास्त्रं निषेविताः यथोत्तकारिणं विप्रंनयन्तिपरमंगितिम् सर्वेषाम पिचैतेषां वेदस्मृतिविधानतः गृहस्य उच्यते श्रेष्ठः सत्रीनेतान्विभर्ति हि ॥ ५९॥ यथानदीनदाःसर्वेसागरेयान्तिसंस्थितिम् । तथैवात्रभिणःसर्वेगृहस्थेयान्तिसंस्थितिम् ॥१०॥ चतुर्भिरिपचेवेतेनित्यमात्रमिभिदिजेः । दशलक्षणकोधम्भःमेवितयःप्रयत्नतः ॥ ११॥ धृतिः समादमो स्तेयंशौचिमिन्द्रियनियहः धीर्विद्यासत्यमक्रोधोदशकन्धर्मलक्षणम् ॥ ९२ ॥ दशलक्षणानिधर्मस्ययेविप्राःसमधीयते अधीत्यचानुवर्तन्तेतेयान्तिपरमागतिम् ॥९३॥ द्शलक्षणकन्धम्भमनुतिष्ठन्समाहितः १ वेदान्तंविधिवन्त्रत्वामंन्यसेदनृणोिवजः ॥ १४॥ मंन्यस्यसर्वकम्मीणिकम्मदोषानपानुदन् नियतोवेदमभ्यस्यपुत्रैश्वर्यमुखंबमेन ॥६५॥

मानवेधर्मशास्त्रे

939

ह्वंसंन्यस्यकम्मीणिस्वकार्यपरमोन्स्पृहः । संन्यासेनापहत्येनःप्राप्नोतिपरमागतिम् ॥९६॥ हषवो-भिहितोधर्मोबाद्यणस्यचतुर्विधः । पुण्यो-सयफलःप्रेत्यराज्ञान्धर्मनिबोधत ॥९७॥

ग इतिमानवेधम्भिशास्त्रेभृगुप्रोक्तायासंहितायाम् ॥ग षष्ठोनध्यायः ॥

१ मानवेधम्मेशास्त्रेभृगुप्रोत्तायांसंहितायांसप्तमोन्ध्यायः १।

राजधम्मीन्प्रवस्थामियथावृत्तोभवेन्नृपः सम्भवश्रयथातस्यसिडिश्रपरमायथा बाह्मम्प्राप्तेनसंस्कारं क्षत्रियेणयथाविधि सर्वस्यास्ययथान्यायंकर्तवस्परिर्क्षणम् **अराजकेहिलोके-स्मिन्सर्वतोविद्गतेभयात्** रक्षार्थमस्यसर्वस्यराजानममृजत्प्रभुः इन्द्रानिलयमाकीणामग्ने अवरूणस्यच वन्द्रवितेशयोश्रेवमात्रानिर्हृत्यशाश्वतीः यस्मादेषांसुरेन्द्राणाम्मात्राभ्योनिर्मितोनृपः तस्माद भिभवत्येषसर्वभूतानितेजसा तपत्यादित्यवचे धचक्षूं ि वमनासिच नचैनम्भुविशक्नोतिकश्चिद्यभिवीक्षितुम् सो-ग्निभवतिवायुश्रसो-की:सोमःसध्मर्भराट् सकुवेरः सवरणः समहेन्द्रः प्रभावतः ॥७॥

बालो-पिनावमन्तयोमनुषद्तिभूमिपः । महतीदेवताबेपानरु पेणतिष्ठति ॥ ६॥ **टक्रमेवद्हत्यग्निनीरंदुरू**पसर्पिणम् कुलन्दहतिराजाग्निःसपशुद्रवसंचयम् कार्यंमो ने स्यशितंच देशकाली चतन्चतः कुरुतेधर्मि सिद्यर्थं विश्वरूपम्पुनः पुनः ॥१०॥ यस्यप्रसादे पद्मात्री विजय अपराक्रमे **मृत्युश्रवसतिक्रोधेसर्वतेजोमयोहिसः** तंयस्तु दे ष्टिसंमोहात्सविनश्यत्यसंशयम् तस्यसायुविनाशायराजाप्रकुरतेमनः ॥१२॥ तस्माद्यर्भयमिष्टेषुसंयवस्येन्नराधिपः अनिष्टंचाप्यनिष्टेषुतन्धर्मनविचालयेत् ॥१३॥ तस्यार्थेसर्वभूतानागोप्तारन्धर्ममात्मजम् ब्रह्मतेजोमयन्दण्डममृजत्पूर्वमीश्वरः ॥१४॥ तस्यसवीणिभूतानिस्थाव राषिचराणि व भयाद्गोगायकल्पन्तेस्वधमीन्नचलन्तिच ॥१५॥ तन्देशकालौशितंचविद्यांचावेश्यतत्वतः । यथाहितःसम्प्रणयेन्नरेष्वन्यायवर्तिषु ॥१६॥

सराजापुरुषोदण्उःसनेताशासिताचसः चतुणीमात्रमाणांचधर्मस्यप्रतिभूःस्मृतः दण्डःशास्तिप्रजाःसवीदण्डरवाभिरक्षति दण्डःसुप्तेषुजागर्तिदण्डन्धर्मविदुर्बुधाः समीस्यसधृतःसम्यक्सवीरं जयतिप्रजाः असमीस्यप्रणीतस्तुविनाशयतिसर्वतः ॥१९॥ यदिनप्रणयेद्राजादण्डन्दण्ड्येष्वतन्द्रितः १ मूलेमत्यानिवापस्यन्दुर्बलान्बलवत्रराः ॥२०॥ **अद्या**त्काकः पुरोडाशंश्वाचिलसादविस्तथा स्वाम्यंचनस्यात्कस्मि चित्प्रवर्तेताधरोतरम् ॥२१॥ सर्वोदण्डजितोलोकोदुर्लभोहिशुचिर्नरः १ दण्उस्यहिभयात्सर्वजगद्गोगायकल्पते ॥२२॥ देवदानवगन्धवीरक्षांसिपतगोरगाः १ ते-पिभोगायकल्पन्तेदण्डेनैवनिपीडिताः ॥२३॥ दृषेयुःसर्ववणीयभिद्येरन्सर्वसेतवः सर्वलोकप्रकोप अभवे इण्डस्य विश्रमात् ॥२४॥ यत्रश्यामोलोहितासोदण्ड बर्तिपापहा प्रजास्तत्रनमुद्धन्तिनेताचेत्साधुपश्यति ॥२५॥

तस्याहुःसम्प्रणेतार्राजानंसत्यवादिनम् समीक्ष्यकारिणम्प्राज्ञन्धर्मकामार्थकोविदम् ॥२६॥ तंराजाप्रणयन्सम्यक्त्रिवर्गेणाभिवर्दते कामात्माविषमः शुद्रोद्ण्डेनैवनिहन्यते ॥२७॥ दण्डोहिसुमहतेजोदुर्द्वर्याकृतात्मभिः धमीडिचलितंहन्तिनृपमेवसवान्धवम् ॥२६॥ ततोदुर्गंचराष्ट्रंचलोकंचमचराचरम् । अन्तरिक्षगतांभैवमुनीन्देवांभपीउयेत् ॥२९॥ सो-सहायेनमूढेनलुब्धेनाकृतबुद्धिना १ नशक्योन्यायतोनेतुं सत्तेनविषयेषुच ॥३०॥ मुचिनासत्यसन्धेनयथाशास्त्रानुसारिणा १ प्रणेतुंशक्यतेदण्डःसुसहायेनधीमता ॥३१॥ स्वराष्ट्रेन्यायवृतःस्यादृशदण्डमशतुषु १ सुहत्तव जिलाः स्निग्धेषुवालणे षुक्षमान्वितः ॥३२॥ ट्वंवृतस्यनृपतेःशिलोञ्छेनाषिजीवतः । विस्तीर्यतेयशोलोकेतेलविन्दुरिवाम्भसि ॥३३॥ अतस्तुविपरीतस्यनृपतेर्जितात्मनः । संक्षिप्यतेयशोलोकेपृतविन्दुरिवाम्भि ॥३४॥

स्वेस्वेधमेंनिविष्टानांसर्वेषामनुपूर्वशः १

वणीनामात्रमाणांचराजामृष्टो-भिरक्षिता ॥३५॥

तेनयद्यत्मभृत्येनक्रत्वंरस्ताप्रजाः १

तत्रदोन्हम्प्रवस्थामियथावदनुपूर्वशः ॥३६॥

ब्रासणान्पर्युपासीतप्रातरत्थायपार्थिवः १

त्रैविद्यवृद्धान्विदुषस्तिष्ठेत्रेषांचशासने ॥३७॥

वृद्धां अनित्यं सेवेत विप्रान्वेद विदः शुचीम् १

वृद्धमेवीहिसततंरक्षोभिरपिपूज्यते ॥३६॥

तेभ्यो धिगच्छे द्विनयं विनीतात्मा पिनित्यशः ।

विनीतात्माहिनृपतिनीविनश्यतिकहिचित् ॥३९॥

बह्वो-विनयान्नष्टाराजानः सपरिच्छदाः ।

वनस्थाअपिराज्यानिविनयात्प्रतिपेदिरे ॥४०॥

वेणोविनष्टो-विनयान्नहुष्येवपार्थिवः १

सुदासोयवनभैवसुमुखोनिमिरेवच ं ॥४१॥

पृथुस्तुविनयाद्राज्यम्प्राप्तवान्मनुरेवच १

कुवेर अधनेश्वर्यम्ब्राह्मण्येचेवगाधिजः १४२१

त्रैविद्येभ्यस्योंविद्यान्दं उनीतिं चशास्वतीम् ।

अान्वीक्षिकींचात्मविद्यांवातीर्भाश्रलोकतः ॥४३॥

इन्द्रियाणां जयेयोगंसमातिष्ठे दिवानिशम् १ जितेन्द्रियोहिशकोतिवशेस्थापयितुम्प्रजाः द्शकामसमुत्यानितया-श्रोक्रोधजानिच १ यसनानिदुरन्तानिप्रयत्नेनिवज्जीयेत् ॥४५॥ काम जेषुप्रसत्तोहियसनेषुमहीपतिः वियुज्यते र्थधमी भ्यां को धजेष्वात्मनेवतु ॥४६॥ मृगया-सादिवास्वप्नःपरिवादःस्त्रियोमदः तौर्यत्रिकंवृथा न्ट्याचकामजोदशकोगणः वै मुन्यं साहसन्द्रोहई थी न्यूया खेदू षणम् । वाग्दण्डजंचपार्थंकोधजो-पिगणो-एकः द्वयोरप्येतयोर्मूलंयंसर्वेकवयोविदुः । तंयत्नेनजयेस्नोभन्तज्ञावेतावुभेगणो ॥४९॥ पानमक्षाः स्त्रियमेव मृगया चयथा क्रमम् **टतत्कप्टतमं**विद्याचतुष्कंकामजेगणे ॥५०॥ द्ण्डस्यपातनं वैववाक्पार थार्थद्वणो व्रोधजे-पिगणेविद्यात्वष्टमेतविकंसदा सप्तकस्यास्यवर्गस्यसर्वत्रैवानुषंगिणः पूर्वपूर्वगुरुतरं विद्याद्मसनमात्मवान् ॥५२॥

यसनस्यचमृत्योश्रयसनंकष्टमुच्यते १ यसन्यधोन्धोव्रजतिस्वयीत्ययसनीमृतः ॥५३॥ मौलाञ्यास्रविदः शुरासन्धलक्षान्कुलो इतान् मचिवान्सप्तचाष्टीवाप्रकुर्वीतपरीक्षितान् ॥५४॥ अपियत्मुकारं कर्मतद् प्येकेनदुष्करम् । विशेषतो नसहायेन किमुरा ज्यंम होदयम् ॥ ५५%। तैःसार्डं चिन्तयेन्नित्यंसामान्यंसन्धिवियहम् स्थानंसमुद्यंगुप्तिंलन्धप्रशमनानिच ॥५६॥ तेषां स्वंस्वमभिप्रायमुपलभ्यपृथक्पृथक् समस्तानाचकार्येषुविद्ध्याद्वितमात्मनः ॥५७॥ सर्वेषान्तुविशिष्टेनब्रास्रणेनविपिश्रता १ मंत्रयेत्परमंमंत्रंराजाषाङ्गुण्यसंयुतम् ॥५६॥ नित्यंतस्मिन्समाश्वस्तः सर्वकायीणिनि सिपेत् १ तेनसार्वविनिश्चित्यततः कम्मीसमारभेत् ॥ ५९॥ अन्यानिपप्रकुर्वीतशुचीन्प्राज्ञानवस्थितान् सम्यगर्थसमाहतृनमात्यान्सुपरीक्षितान् ॥६०॥ निर्वर्तेतास्ययावद्गिरितकर्तयतानृभिः तावतोन्तन्द्रितान्द्शान्पकुर्वीतविचश्रणान् ॥६१॥

तेषामर्थेनियुं जीबमूरान्द्क्षान्कुलोइतान् **गुचीनाकरकमीन्नेभीरूनन्तर्निवेशने** दूतचेवप्रकुर्वीतसर्वशास्रविशार्दम् । इंगिताकारचेष्टज्ञंशुचिन्दक्षंकुलोइतम् ॥६३॥ अनुरत्तः मुचिर्दक्षः स्मृतिमान्देशकालवित् वपुष्मान्वीतभीवीग्मीदूतोराज्ञःप्रशस्यते ॥६४॥ **अमात्येदण्उआयतोदण्डेवैनयिकीक्रिया** नृपतौकोषराष्ट्रेचदूतेसन्धिविपर्ययौ ॥६५॥ दुतरविसन्धतेभिनन्येवचसंहतान् द्तस्तन्कुरुतेकर्मभिद्यन्तेयेनवानवा ॥६६॥ सविद्याद्स्यकृत्येषुनिगूढेंगितचेष्टितेः आकारमिंगितंचेष्टांभृत्येषुचिकीषितम् ॥६७॥ बुद्वाचसर्वन्तव्वेनपरराजचिकीर्षितम् १ तथाप्रयत्नमातिष्ठेद्यथात्मानंनपीउयेत् ॥६६॥ जांगलंसस्यसम्पन्नभार्यप्रायमनाविलम् रम्यमानतसामन्तंस्वाजीयन्देशमावसेत् धनुदुर्गमहीदुर्गमब्दुर्गवार्शमेववा नृदुर्गगिरिदुर्गवासमात्रित्यवसेतपुरम् ११७०१।

सप्तमो ध्यायः

सर्वेणतुप्रयत्नेनगिरिदुर्गंसमात्रयेत् । ष्टं हिबाह्युण्येनगिरिदुर्गं विशि**ष**ते त्रीण्याद्यान्यात्रितास्त्वेषामृगगतीत्रयापाराः त्रीण्युतराणिक्रमशः प्लवंगमनरामराः यथादुर्गात्रितानेतान्नोपहिंसन्तिशत्रवः तथा-र्योनहिंसन्तिनृपंदुर्गसमाश्रितम् **एकः**शतंयोधयतिप्राकारस्थोधनुर्दरः शतन्द्शसहस्राणितस्माद्दुर्गविधीयते ॥७४॥ तत्स्यादायुधसम्पन्नन्धनधान्येनवाहनैः ब्राह्मणे:शिल्पिभर्यंत्रैर्यवसेनोदकेनच ॥७५॥ तस्यमध्येसुपयीप्तंकारयेदृहमात्मनः गुप्तंसर्वर्नुकंगुभ्रंजलवृक्षसमन्वितम् ॥७६॥ तद्ध्यास्योइहेद्रायातवणीलक्षणान्विताम् १ कुलेमहतिसम्भूताहृद्यां रूपगुणान्विताम् १७७१ पुरोहितंचकुर्वीतवृणुयादेवचर्त्विजम् ते स्यगृद्याणिकमीणिकुर्युर्वेतानिकानिच यजेतराजाक्रतुभिविविधेराप्तद्सिंणेः धमीर्षंचैवविप्रेभ्योद्दाद्दोगान्धनानिच ॥७९॥ मंावत्सरिकमाप्ते बराष्ट्रादाहारये इलिम् १ स्याचाम्नायापरोलोकेवर्नेतिपतृवन्नृषु ॥ ६०॥ अध्यक्षान्विविधान्कुर्यात्रत्रतत्रविपश्चितः तेन्स्यसवीण्यवेक्षेरन्नृणांकायीणिकुर्वताम् ॥ ६१॥ आवृतानंगुरुकुलादिप्राणापूजकोभवेत् १ नृपाणामस्योबेषनिधित्रीत्नो-भिधीयते ॥ ५२॥ नतंस्तेनानचाभित्राहरन्तिनचनश्यति १ तस्माद्राज्ञानिधातयोत्राह्मणेष्वसयोनिधिः ॥५३॥ नस्कन्दतेनयथतेनविनश्यतिकहिचित् । वरिष्ठमग्निहोत्रेभ्योबाद्यणस्यमुखेहुतम् ॥५४॥ सममबासणेदानं द्विगुणम्बासणबुवे प्राधीतेशतसाहस्रमनन्तंवेदपार्गे ॥ ५५॥ पात्रस्यहिविशेषेणत्रद्धानतयैवच । **अल्पंवाबहुवाप्रेत्यदानस्यावाप्यतेफलम्** nten समोत्रमाधमेराजात्वाहृतःपालयन्प्रजाः निवर्नेतसंयामात् सात्रन्धम्मीमनुस्मरन् nton संयामेष्वनिवर्तित्वम्प्रजानाचैवपालनम् मुत्रुषाबाद्यणानांचराज्ञात्रेयस्करम्परम् ॥ ६६॥

आह्वेषुमिथोन्योन्यंजिधांसन्तोमहासितः युध्यमानाः परंशक्त्यास्वर्गयान्त्यपरा ऱ्मुखाः nten नक्टैरायुधेर्हन्याद्यध्यमानोरणेरिपून् १ नकर्णिभिनीपिदिग्धैनीग्नि उवलितते जनैः नचहन्यात्स्थलारूढन्नक्वीवंनकृतांजलिम् नमुक्तकेशन्नासीनन्नतवास्मीतिवादिनम् ॥९१॥ नसुप्तन्नविसन्नाहन्ननग्नन्ननि रायुधम् १ नायुध्यमानम्पश्यन्तन्नपरेणसमागतम् ॥ ९२॥ नायुधयसनप्राप्तन्नार्तन्नातिपरिक्षतम् नभीतन्नपरावृतंसतान्धम्मिमनुस्मरन् ॥ ९३ ॥ यस्तुभीतःपरावृतःसंगामेहन्यतेपरैः भर्तुर्यदुष्कृतंकिंचित्रत्सर्वम्प्रतिपद्यते ॥ ९४॥ यचास्यमुकृतंकिंचि सुत्रार्थमुपार्जितम् १ भनीतत्सर्वमादनेपरावृत्तहतस्यतु ॥९५॥ रथार्ष्वंहस्तिनञ्छ्त्रन्धनन्धान्यम्पशृन्स्वियः सर्वद्रयाणिकुप्यंचयोयज्जयतितस्यतत् राज्ञ बद्युरु डार्मित्येषावैदिकी श्रुतिः राज्ञाचसर्वयोधेभ्योदातयमपृथि जितम् ॥ ९७॥

ष्षोनुपस्कृतःप्रोत्तोयोधधर्मःसनातनः । अस्माजम्मीन्नच्यवेतक्षत्रियोञ्चन्रणेरिपून् ॥१६॥ अलब्धंचैव लिप्मेतलब्धं र क्षेत्रयलतः रिसतंवर्डयेचेववृडम्पात्रेषुनिक्षिपेत् ॥ १९॥ ष्टतचतुर्विधंविद्यातपुरुषार्थप्रयोजनम् १ अस्यनित्यमनुष्ठानंसम्यकुर्यादतन्द्रतः ॥१००॥ अलब्धभिच्छेदण्डेनलब्धंरक्षेदवेक्षया १ रिक्षतंवर्वयेङ्खावृद्धन्दानेननिक्षिपेत् ॥१०१॥ नित्यमुद्यतद्ण्डःस्यान्नित्यंविवृतपौरूषः नित्यंमंवृतमंवायोनित्यञ्छिद्रानुमार्य्यरेः ॥१०२॥ नित्यमुद्यतद्ण्उस्यकृत्स्नमुद्धिजतेजगंत् १ तस्मात्सवीणिभूतानिदण्डेनैवप्रसाधयेत् ॥१०३॥ **अमाययैववर्तेतनक्यंचनमायया** बुध्येतारिप्रयुक्तांचमायान्नित्यंस्वसंवृतः ॥१०४॥ नास्यिह्रिद्रम्परोविद्याद्विद्याच्छिद्रम्परस्यतु । गृहेत्कुम्भेद्वांगानिरक्षेद्विवरमात्मनः ॥१०५॥ वकव चिन्तयेदं थीनिसंहव चपराक्रमेत् । वृक्वचावलुम्पेतशशवचविनिष्पतेत् ॥१०६॥

एवंविजयमानस्यये स्यस्यः परिपन्थिनः तानानयेइशंसवीन्सामादिभिरुपक्रमेः ११०७॥ यदितेतुनतिष्ठेयुर्पायैः प्रथमेस्त्रिभिः । दण्डेनेवप्रसंदेताञ्क्नकेर्वशमानयेत् ॥१०६॥ सामादीनामुपायानांचतुणीमपिपण्डिताः सामद्ण्डोप्रशंसन्तिनित्यंराष्ट्राभिवृद्यये ॥१०९॥ यथोद्धरतिनिद्दीताकक्षन्धान्यं चर्क्षति तथारक्षेत्नृपोराष्ट्रंहन्याचपरिपन्थिनः ॥११०॥ मोहाद्राजास्वराष्ट्रंयःकर्षयत्यनवेश्वया १ सो विराद्वश्यतेराज्याञ्जीविताचसवान्धवः ११११॥ शरीरकर्षणात्प्राणाः सीयन्तेप्राणिनायशा तथाराज्ञामपिप्राणाः क्षीयम्तेराष्ट्रकर्षणात् ॥११२॥ राष्ट्रस्यमंगहेनित्यंविधानमिद्माचरेत् १ मुसंगृहीतराष्ट्रोहिपार्थिवः मुखमेधते ॥११३॥ इयोखयाणाम्यं वानामध्येमल्ममधिष्ठितम् 🦪 🥕 तथायामशतानांचकुर्याद्राष्ट्रस्यसंयहम् १११४१ यामस्याधिपतिंकुर्याद्वश्रयामपतिन्तथा ।

विंशतीशंशतेशंचसहस्रपतिमेवच ॥११५॥

यामेदोषान्समुत्पन्नान्यामिकःशनकैःस्वयम् १ शंसेडामद्शेशायद्शेशोविंशतीशिनम् ॥११६॥ विंशतीशस्तुतत्सर्वंशतेशायनिवेद्येत् १ शंसे द्वामशतेशस्तुसहस्रपतयेस्वयम् ॥११७॥ यानिराजप्रदेयानिप्रत्यहं यामवासिभिः अन्नपानेन्धनादीनियामिकस्तान्यवाप्नुयात् ॥११६॥ दशीकुलन्तुभुंजीतविंशीपंचकुलानिच १ यामंयामशताध्यक्षःसहस्राधिपतिःपुरम् ॥११९॥ तेषां याम्याणिकार्याणि पृथकार्याणिचेवहि राज्ञोन्यःसचिवःस्निग्धस्तानिपश्येदतन्द्रितः ॥१२०॥ नगरेनगरेचैकंकुर्यात्सवीर्यचिन्तकम् उचैःस्थानंघोररूपंनक्षत्राणामिवयहम् ॥१२१॥ सताननुपरिकामेत्सवीनेवसदास्वसम् १ तेषांवृत्तम्परिणयेत्सम्ययाधेमृतचरैः ॥१२२॥ राज्ञोहिरक्षाधिकृताःपरस्वम्दायिनःशंठाः भृत्याभवन्तिप्रायेणतेभ्योरक्षेद्रिमाःप्रजाः ॥१२३॥ येकार्यिकेभ्योन्धभेवगृह्णीयुःपापचेतसः । तेषांसर्वस्वमादायराजाकुर्यात्प्रवासनम् ॥१२४॥

राजकम्मीसुयुक्तानास्त्रीणाम्प्रेथजनस्यच १ प्रत्यहंकल्पयेइ तिंस्थानकम्भीनुरूपतः ॥१२५॥ पणोदेयो न्वकृष्टस्यष उत्कृष्टस्यवेतनम् १ षाण्मासिकस्तथाह्यादोधान्यद्रोणस्तुमासिकः ॥१२६॥ व्रयविव्रयमध्वानम्भतं वसपरिवयम् १ योगक्षेमंचसम्प्रेक्ष्यवणिजोदापयेत्करान् ॥१२७॥ यथाफलेनयुज्येतराजाकतीचकम्मीणाम् १ तथा नेक्ष्यनृपोराष्ट्रेकल्पयेत्सततंकरान् ॥१२५॥ यथा-ल्पाल्पमदन्त्याद्यंवार्थ्योकोवत्सषट्पदाः १ तथा-ल्पाल्पोयहीतयोराष्ट्राद्वाज्ञा-न्दिकःकरः ११२९१ पंचामद्योराज्ञापमुहिरण्ययोः १ धान्यानामष्टमोभागःषष्ठोद्वादश्रह्ववा ॥१३०॥ आददीताथषद्भागन्द्रमासमधुसपिषाम् । गन्धौषधिरसानांचपुष्पमूलफलस्यच ॥१३१॥ पत्रशाकतृणानांचचर्मणांवैदलस्यच १ मृन्मयानाचभाण्डानां सर्वस्याश्ममयस्यच ॥१३२॥ भ्रियमाणो न्याददीतनरा जात्रोत्रियात्नरम् नचशुधान्स्यमंसीदेच्छोत्रियोविषयेवसन् ॥१३३॥

यस्य राज्ञस्तु विषयेश्रोत्रियः सीद् ति सुधा तस्यापितत् सुधाराष्ट्रमचिरेणैवसीद्ति ११३४॥ शुतवृत्तेविदित्वा स्यवृतिन्धर्म्याम्प्रकल्पयेत् संरक्षेत्सर्वतचेनम्पतापुत्रमिवौरसम् ॥१३५॥ संरस्यमाणोराज्ञायंकुरुतेधर्ममन्वहम् १ तेनायुर्वे इति राज्ञोद्रविणं राष्ट्रमेवच ॥१३६॥ यत्विं चिद् पिव षेस्यदापयेत्वर संज्ञितम् यवहारेणजीवन्तंराजाराष्ट्रेपृथग्जनम् ॥१३७॥ कारकाञ्छिल्पनश्चेवशृद्राश्चात्मोपजीविनः एकैकंकारयेत्कम्मीमासिमासिमहीपतिः ॥१३६॥ नोच्छिन्द्यादात्मनोमूलम्परेषांचातितृष्णया उच्छिन्दन्सात्मनोमूलमात्मानन्तां अपीउयेत् ११३९१ तीक्षाचैवमृदु बस्यात्कार्यंवीक्ष्यमहीपतिः तीक्षाचेवमृदुचेवराजाभवतिसम्मतः ॥१४०॥ अमात्यमुख्यन्धम्मी सम्प्राज्ञन्दान्तं कुलोक्तम् स्थापयेदासनेतस्मिन्खिन्नःकार्येक्षणेनृणाम् ॥१४१॥ एवंसर्वविधायेद्भितिकर्तियमात्मनः युत्तभैवाप्रमत्भपरिरक्षेदिमाःप्रजाः ११४२१

विक्रोशन्त्योयस्य राष्ट्राद्वियन्तेदस्युभिःप्रजाः संपरयतःसभत्यस्यमृतःसनतुजीवति ॥१४३॥ क्षत्रियस्यपरोधर्मः प्रजानामेवपालनम् निर्द्दिष्ठफलभोत्नाहिराजाधर्मेणयुज्यते ॥१४४॥ उत्थायपश्चिमेयामेकृतशौचःसमाहितः इताग्निबीसणां शाचिप्रविशेत्स गुभासभाम् ॥१४५॥ तत्रस्थितःप्रजाःसवीःप्रतिनन्द्यविसर्जयेत् विमृज्यचप्रजाःसवीमंत्रयेत्सह्मंत्रिभिः ॥१४६॥ गिरिपृष्ठंसमारखप्रासादंवारहोगतः १ अर्ण्येनिःशलाकेवामंत्रयेद्विभावितः ॥१४७॥ यस्यमंत्रंनजानन्तिसमागम्यपृथग्जनाः सक्त्रनापृथिवीम्भंतेकोषहीनो-पिपार्थिवः ॥१४६॥ जउमूकान्धबिधरास्तिय्येग्योनान्वयो निगान् स्वोम्लेच्छयाधितयंगान्मंत्रवालेन्पसारयेत् ॥१४९॥ भिन्दन्त्यवमतानं जन्ते य्यग्योना स्तथेवच स्त्रियश्वेवविशेषेणतस्मातत्राद्योभवेत् ॥१५०॥ मध्यन्दिनेर्न्धरात्रेवावित्रान्तोविगतकूमः चिन्तयेडमेकामाधीन्सार्डन्तेरेक्टववा ११५११

परस्पर विरुद्धानान्तेषां वसमुपाड्डीनम् कन्यानं सम्प्रदानं चकुमाराणां चरक्षणम् ॥१५२॥ दृतसम्प्रेषणंचैवकार्यशेषन्तथैवच । अन्तःपुरप्रचारंचप्रणिधीनांचचेष्टितम् ॥१५३॥ क्त्सनंचाष्टविधंकर्मपंचवर्गंचतत्वतः । अनुरागापरागौचप्रचारम्गण्डलस्यच १११४१ मध्यमस्यप्रचारंचविजिगीषो अचेष्टितम् । उदासीनप्रचारंचशत्रोशेवप्रयत्नतः ॥१५५॥ **एताःप्रकृतयोमूलम्मण्डलस्यसमासतः** अष्टीचान्याःसमाख्याताद्वादशेवतुताःस्मृताः ॥१५६॥ अमात्यराष्ट्रदुर्गार्थदण्डाख्याःपंचचापराः १ प्रत्येकंकिषालेताः मंक्षेपेणिडिसप्ततिः ॥१५७॥ अनन्तरमरिंविद्यादरिमेविनमेवच । अरेरनन्तरस्मित्रमुदासीमन्तयोः पर्म् ॥१५८॥ तान्सवीनभिसन्द्ध्यात्सामादिभिरूपक्रमैः यस्तेश्रेवसमस्तेश्रपौरूषेणनयेनच १११९॥ सन्धिंचवियहंचैवयानमासनमेवच देधीभावंसंत्रयंचषद्रगुणां भिन्तयेत्सदा ॥१६०॥

948

सप्तमो ध्यायः

आसनंवैवयानं चसन्धिं वियह मेवच १ कार्य्यवी स्यप्रयुं जीत है धें मंत्रय मेवच ॥१६१॥ सन्धिन्तु द्विषिं विद्याद्रा जावियह मेवच १ अभेयाना सने चैव द्विविधः संत्रयः स्मृतः ॥१६२॥

समानयानकमीचविपरीतस्तथैवच ।

तदात्वायतिमंयुक्तःसन्धिर्सेयोद्विलक्षणः ॥१६३॥

स्वयंकृतश्वकायीर्थमकालेकालएववा १

मित्रस्यचैवापकृतेद्विविधोवियहःस्मृतः ॥१६४॥

एकाकिनशात्ययिकेकार्येप्राप्तेय दृच्छ्या १

संहतस्यचिमत्रेणिडिविधंयानमुच्यते ॥१६५॥

क्षीणस्यचैवक्रमशोदेवात्पूर्वकृतेनवा १

मित्रस्यचानुरोधेनिद्विधंस्मृतमासनम् ॥१६६॥

बलस्यस्वामिनभैवस्यितिःकार्य्यार्थसिद्वये १

दिविधंकीत्यतेदेधंषाड्गुण्यगुणवेदिभिः ॥१६७॥

अर्थसम्पादनार्थंचपीउचमानस्यशत्रुभिः १

माधुषुयपदेशार्थं दिविधः संत्रयः स्मृतः ॥१६६॥

यदान्वगच्छेदायत्यामाधिक्यन्धुवमस्मनः १

तदात्वेचाल्पिकाम्पीउान्तदासन्धिंसमात्रयेत् ११६९॥

यदाप्रकृष्टामन्येतसवीस्तुप्रकृतीभृशम् १ अत्युच्छितन्तथात्मानन्तदाकुर्वीतवियहम् ॥१७०॥ यद्रमन्येतभावेनहृष्टम्पुष्टंबलंखकम् १ परस्यविपरीतंचतदायायाद्रिपुम्प्रति ॥१७१॥ यदातुस्यात्परिक्षीणोवाहनेनबलेनच १ तदासीतप्रयत्नेनशनकैःसान्त्वयन्नरीन् ॥१७२॥ मन्येतारियदाराजासर्वधाबलवतरम् १ तदाडिधावलंकृत्वासाधयेत्कार्य्यमात्मनः ॥१७३॥ यदापरवलानान्तुगमनीयतमोभवेत् १ तदातुमंत्रयेत्सिप्रन्धाम्मिकंबलिनंनृपम् ॥१७४॥ नियहम्प्रकृतीनांचकुरयीद्योगरिबलस्यच १ उपमेवेततन्नित्यंसर्वयत्नेर्ग्रंयथा १९७५॥ यदितत्रापिसम्पश्येद्दोषंसंत्रयकारितम् १ मुयुद्धमेक्तत्रापिनिविशंकःसमाचरेत् ॥१७६॥ सर्वोपायेस्तथाकुर्यान्नीतिज्ञःपृथिवीपितः यथान्याभ्यधिकानस्युर्मित्रोदासीनशत्रवः ॥१७७॥ आयतिं सर्वकार्याणान्तदात्वंचिवचारयेत् १ अतीतानांचसर्वेषांगुणदोषौचतत्वतः ॥१७६॥

आयत्यांगुणदोषज्ञस्तदात्वेक्षिप्रनिश्चयः **अती**तेकार्यशेषज्ञःशत्रुभिनीभिभूयते 1190011 यथैनन्नाभिसन्दध्युर्मित्रोदासीनशत्रवः तथासर्वं संविद्ध्यादे षसामासिकोनयः 19 601 यदातुयानमातिष्ठेदिराष्ट्रमप्रतिप्रभुः तदा नेनविधानेनयायादि रिपुरंशनैः **ท9 +** 9 ท मार्गशीर्षे मुभेमासियायाद्यात्रां महीपतिः फाल्गुनंवा श्वेत्रंवामासौप्रतियथाबलम् 119621 अन्येष्वि पितुकालेषुयदापश्येद्वुवंजयम् तदायायाद्विगृसेवयसनेचोत्थितेरिपोः ११ १३ १ कृत्वाविधानम्मूलेतुयात्रिकंचयथाविधि उपगृक्षास्पदं चैव चारान्सम्यग्विधायच ที่ 9 6 8 ที **संशोध्यत्रिविधं**मार्गंपद्भिधंचबलंखकम् साम्परायिककल्पेनयायादि रिपुरंशनैः १११ ६५१ शतुसेविनिमिन्नेचगूढेयुक्ततरोभवेत् गतप्रत्यागतेचेवसहिकष्टतरोरिपुः ११६६॥ दण्उयूहेनतन्मार्गयायानुशकटेनवा ।

वराहमकराभ्यांवासूचावागरू उनवा

यत अभयमा शंके ततो विस्ता र ये इलम् पद्मेनचैवयूहेननिविशेतसदास्वयम् ॥१६६॥ सेनापतिबलाध्यश्लौसर्वदिश्वुनिवेश्ययेत् । यत अभयमाशंकेत्प्राचीन्तांकल्पये द्शिम् ॥१६९॥ गुल्मां सस्थापयेदाप्तान् कृतसंज्ञान्समन्ततः १ स्थानेयुद्वेचकुशलानभीरूनविकारिणः ११९०॥ संहतान्योधयेदल्पान्कामंविस्तार्येइहृन् । मूचाव ज्रेणचैवेतान्गृहेनगृसयोधयेत् ॥१९१॥ स्यन्दनाश्वेस्समेयुध्येदनूपेनौद्विपेस्तथा वृक्षगुल्मावृतेचापेरसिचम्मीयुधैःस्थले ॥१९२॥ कुरक्षेत्राश्वमत्यं। श्रपंचालाञ्कूरमेनजान् १ दीधीं सधूरे वनरानयानी केषुयोधयेत् ॥१९३॥ प्रहर्षयेइलंगू सता असम्यक्परी स्थेत् । वेष्टा भैवविजानीयाद रीन्योधयतामपि ॥१९४॥ उपरुध्यारिमासीतराष्ट्रंचास्योपपीउयेत् दुषयेचास्यसततंयवसान्नोदकेन्धनम् ११११॥ भिन्धाचेवत उगानिप्राका र परिखास्तथा समवस्कन्द्येचेनंरात्रोवित्रासयेतथा ॥१९६॥

उपज्ञानुपजपेइध्येतैवचतत्कृतम् । युक्तेचदैवेयुध्येतज्ञयप्रेप्सुर्पेतभीः ॥१९७॥ साम्नादानेनभेदेनसमस्तैर्थवापृथक् विजेतुम्प्रयतेतारीन्नयुद्धेनकदाचन ॥१९६॥ अनित्योवि जयोयस्मा दृश्यते युध्यमानयोः पराजयसंगामेतस्माद्युदंविवर्ड्ययेत् ॥१९९॥ त्रयाणामप्युपायानाम्पूर्वोत्तानामसम्भवे १ तथायुध्येतसम्पन्नोविज्ञयेतरिपुन्यथा ॥२००॥ जित्वासम्पूजयेदेवान्ब्राह्मणां श्रेवधार्मिकान् प्रद्द्यात्परिहारं। अख्यापयेदभयानिच ॥२०१॥ सर्वेषान्तुविदित्वैषांसमासेनचिकीषितम् । स्थापयेतत्रतद्वंश्यंकुय्याचसमयक्रियाम् ॥२०२॥ प्रमाणानिचकुर्वीततेषान्धर्म्यान्यथोदितान् । रत्नेश्वपूजयेदेनम्प्रधानपुरुषेःसह ॥२०३॥ आदानमप्रियक्रन्दानंचप्रियकार्कम् । अभी िमतानामधीनां कालेयुक्तम्प्रशस्यते ॥२०४॥ सर्वकर्मेद्मायतंविधानेदैवमानुषे । तयोईवमचिन्त्यन्तुमानुषेविद्यतेक्रिया ॥२०५॥

भ्हवार्णवजेद्युत्तःसन्धिंकृत्वाप्रयत्नतः १ मित्रंहिरण्यम्भूमिंवासम्पश्यंस्त्रिविधम्फलम् ॥२०६॥ पाष्णियाहं चसम्प्रेक्ष्यतथा क्रन्दं चमण्डले । मित्राद्याप्यमित्राद्वायात्राफलमवाप्नुयात् ॥२०७॥ हिरण्यभूमिसम्प्राप्त्यापार्थिवोनतथेधते १ यथामित्रन्धुवंलब्धवाकृशमप्यायतिक्षमम् ॥२०६॥ धम्मी तंचकृत तंचतुष्टप्रकृतिमैवच १ अनुरतंस्थिरारम्भंलधुमित्रम्प्रशस्यते ॥२०९॥ प्राज्ञंकुलीनं शूरं चद सन्दातार भेवच । कृतज्ञन्धृतिमन्तंचकष्टमाहुररिम्बुधाः ॥२१०॥ आर्यतापुरुषज्ञानंशौर्यंकरणवेदिता १ स्थौललक्ष्यंचसततमुदासीनगुणोदयः ॥२११॥ क्षेम्यासस्यप्रदान्नित्यम्पशुवृद्धिकरोमपि परित्यजेन्नृपोभूमिमात्यार्थमविचारयन् ॥२१२॥ आपद्रथन्धनंरक्षेद्दारान्रक्षेडनेरपि १ आत्मानंसततंरक्षेदारैरपिधनैरपि ॥२१३॥ सहसवीःसमुत्पन्नाः प्रसमीक्ष्यापदोभृशम् । संयुक्तां मिवयुक्तां मसवीपायान् मृजेड्धः १२१४॥

962

सप्तमो स्थायः

उपेतारमुपेयंचसर्वोपायां मक्त्सनमः ।

हतवयंसमात्रित्यप्रयतेतार्थसिदये ॥२१५॥

ह्वंसर्विमिद्राजासहसन्मंत्र्यमंत्रिभिः ।

यायाम्याप्लुत्यमध्याद्गेभोतुमन्तःपुरंविशेत् ॥२१६॥

तत्रात्मभूतैःकाल्झेरहार्थैःपरिचारकैः ।

मुपरीक्षितमन्नाद्यमद्यान्मंत्रैर्विषापहैः ॥२१७॥

विषध्नेरगदेशास्यसर्वद्रवाणियोजयेत् ।

विषद्मानिचरत्नानिनियतोधार्येतसदा ॥२१६॥

परीक्षिताः स्वियशैनं यजनोदक धूपनेः १

वेषाभरणसंगुदाःसपृशेयुःसुसमाहिताः ॥२१९॥

एवम्प्रयत्नंकुर्वीतयानशय्यासनाशने १

स्नानेप्रसाधनेचैवसवीलंकारकेषुच ॥२२०॥

भुत्तवान्विहरेचैवस्वीभिरन्तःपुरेसह ।

विद्वत्यतुयथाकालम्पुनःकार्य्याणिचिन्तयेत् ॥२२१॥

अलंकृत ससम्पश्येदायुधीयम्पुनर्जनम् १

वाहनानिचसवीणिशस्त्राण्याभरणानिच ॥२२२॥

सन्ध्याचोपास्य गृणुयाद न्तर्वेशमनिशस्त्रभृत् १

रहस्याख्यायिनांचैवप्रणिधीनांचचेष्टितम् ॥२२३॥

गत्वाकसान्तरन्त्वन्यत्समनुज्ञाप्यतंजनम् १

प्रविशेद्रोजनार्थंचस्रीवृतोन्तःपुरम्पुनः ॥२२४॥

तत्रभुन्नापुनः विंत्रिनूर्यघोषेः प्रहर्षितः ।

संविशेनुयथाकालमुतिष्ठेचगतकुमः ॥२२५॥

ष्ट्रति धानमाति थेद रोगः पृथिवीपतिः ।

अस्वस्थः सर्वमेततुभृत्येषुविनियोजयेत् ॥२२६॥

१ इतिमानवेधम्मीशास्त्रेभृगुप्रोक्तायां संहितायाम् ॥१ राजधम्मीनामसप्तमोन्ध्यायः ॥

१ मानवेधर्मशास्त्रभृगुप्रोत्तायां संहिताया - ष्टमो स्यायः १।

यवहारान्दि दक्षुस्तु ब्राह्मणैः सहपार्थिवः मंत्रज्ञेमीत्रिभिश्रेवविनीतःप्रविशेत्सभाम् ॥१॥ तत्रासीनःस्थितोवा-पिपाणिमुद्यम्यद्क्षिणम् विनीतवेषाभग्णः पश्येत्कार्य्याणिकार्यिणाम् प्रत्यहन्देश दृष्टे अशास्त्र दृष्टे अहेतु भिः अष्टादशमुमार्गेषुनिबद्धानिपृथक्पृथक् ॥३॥ तेषामाद्यमृणादानन्निक्षेपो न्वामिविक्रयः सम्भ्रयचसमुत्थानन्द तस्यानपकम्मीच ॥ ११ ॥ वेतनस्येवचादानं संचिद्ययतिक्रमः क्रयविक्रयानुशयोविवादः स्वामिपालयोः सीमाविवाद्धम्भियपार्थेद्ण्उवाचिके स्तेयंचसाहसंचैवस्वीसंयहणमेवच ॥६॥ स्रीपुन्धम्मोविभागश्रद्यतमाह्यरवन १ पदान्यष्टादशैतानियवहार स्थिताविह

एषुस्थानेषुभृयिष्ठंविवादंचरतांनृणाम् । धर्म शास्वतमात्रित्यकुर्यात्कार्यविनिर्णयम् यदाम्वयन्नकुर्यातुनृपतिःकार्यद्रीनम् तदानियंज्यादिदां सम्बाह्मणंकार्यदर्शने सो नयकार्याणिसम्पश्येत्सभ्येरेवत्रिभिवृतः सभामेवप्रविश्याय्यामासीनःस्थितएववा ॥१०॥ यस्मिन्देशेनिषीद् न्तिविप्रावेद्विदस्त्रयः राज्ञश्वाधिकृतोविद्वान्ब्रह्मणस्तासभाविदुः 119911 धर्मोविद्यस्वधर्मेणसभायत्रोपतिष्ठते शल्यंचास्यनकृन्तन्तिविद्यास्तत्रसभासदः ॥१२॥ सभावानप्रवेष्टयंवत्त्रयंवासमंजसम् १ अबुवन्विबुवन्वा-पिनरोभवतिकिल्विषी ॥१३॥ यत्रधम्मोबधम्मेणसत्यंयत्रानृतेनच । हन्यतेप्रेक्ष्यमाणानाहतास्तत्रमभासदः ॥१४॥ धर्मे एवहतोहन्तिधर्मीरक्षतिरक्षितः तस्माजम्मीनहन्तयोमानोधम्मीहतोन्बधीत् ॥१५॥ वृषोहिभगवान्धर्मस्तस्ययःकुरुतेसलम् । वृषलन्तं विदुर्देवास्तस्मा बर्मन्नलोपयेत् ॥१६॥

अष्टमो श्यायः

एकएव मुहृद्वमीनिधने न्यल्यातियः शरीरेणसमन्नाशंसर्वमन्यद्विगच्छति ॥१७॥ पादो धर्मस्यकती रम्पादः साक्षिणमृच्छति पादस्सभासदस्सवीन्पादोराजानमृच्छति राजाभवत्यनेनास्तुमुचन्तेचसभासदः **टनोगच्छतिकतीरन्निन्दार्हीयत्रनिन्दाते** जातिमात्रोपजीवीवाकामंस्याङ्कासणबुवः धम्मिप्रवक्तानृपतेनीतुशूद्रःकथंचन ॥२०॥ यस्य शूद्रस्तुकुरते राज्ञोधम्भविवेचनम् । तस्यसीद्तितद्राष्ट्रम्पंकेगौरिवपश्यतः ॥२१॥ यद्राष्ट्रंगूद्रभृयिष्ठंनास्तिकाक्रान्तमदिजम् विनश्यत्याशुतत्कृत्स्नन्दुभिक्षवाधिपी उतम् ॥२२॥ धर्मासनमधिष्ठायसंतीतांगःसमाहितः प्रणम्यलोकपालेभ्यःकार्य्यद्श्रीनमार्भेत् ॥२३॥ अर्थानथीवुभौबुङ्गाधम्मीधम्मेचिकेवलौ १ वर्णक्रमेणसर्वाणिपरयेत्कार्याणिकार्यिणाम् ॥२४॥ वासेविभावये सिंगे भीवमन्तर्गतं नृणाम् । स्वरवर्णेगिताकारेशशुषाचेष्टितेनच ॥२५॥

आकारेरि द्वितेरीत्याचेष्टयाभाषितेनच नेत्रवक्कविकारेशगृबतेन्तर्गतम्मनः ॥२६॥ बालदायादिकंरिक्थन्तावद्राजानुपालयेत् । यावत्सस्यात्सभावृत्तोयावचातीतश्रेशवः वशा-पुत्रामुचैवंस्याद्रश्लणन्निष्कुलामुच पतिव्रतामुचस्रीषुविधवास्वातुरामुच ॥२६॥ जीवन्तीनान्तुतासंायेतद्वरेयुः स्वबान्धवाः ताञ्छिषाचौरदण्डेनधार्मिकःपृथिवीपितः ॥२९॥ प्रणष्टस्वामिकंरिक्शंराजात्र्यब्दन्निधापयेत् । अवीक्त्र्यब्दाइरेसवामीपरेणनृपतिहरित् ॥३०॥ ममेद्मितियोब्र्यात्सोन्नुयोज्योयथाविधि १ मंवाद्यरूपमंख्यादीन्स्वामीतद्वयमहिति ॥३१॥ अवेदयानोनष्टस्यदेशंकालंचतत्वतः **ः** वर्णे रूपम्प्रमाणं चतत्समन्दण्डमहित ॥३२॥ आददीताथषद्भागम्प्रणंष्टाधिगतान्नृपः दशमन्द्रादशंवा-पिसतान्धर्ममनुस्मरन् ॥३३॥ प्रणष्टाधिगतन्द्रयन्तिष्ठेद्युतेरिधिष्ठितम् यास्तत्रचौरान्गृह्णीयातानाज्ञेभेनघातयेत् ॥३४॥

अष्टमो ध्यायः

ममायमितियोबुयान्निधिंसत्येनमानवः १ तस्याददीतषड्भागंराजाद्वादशमेववा ॥३५॥ अनृतन्तुवद्न्द्ण्ड्यः स्ववित्रस्यांशमष्टमम् तस्यैववानिधानस्यसंख्यायाल्पीयसींकलाम् ॥३६॥ विद्वास्तुबासणोरश्वापूर्वोपनिहितन्निधिम् अशेषतो स्याददीतसर्वस्याधिपति हिंसः यन्तुपश्येन्निधिराजापुराणंनिहितंसितौ तस्माद्विजेभ्योदत्वार्न्डमर्जनोषेप्रवेशयेत् ทุзะท निधीनान्तुपुराणानान्धातूनामेवचित्रतौ अर्बभायसणाद्राजाभूमेरधिपतिहिंसः ॥३९॥ दातयंसर्ववणेभ्योराज्ञाचौरैदृतन्धनम् । राजातदुपयुंजानभौरस्याप्नोतिकिल्विषम् ॥४०॥ जातिजानपदान्धमीञ्चेणीधमीयधर्मवित् समीक्ष्यकुलधर्माश्रस्वधर्मम्प्रतिपाद्येत् ॥४१॥ स्वानिकमीणिकुवीणादू रेसन्तो-पिमानवाः प्रियाभवन्तिलोकस्यस्वेस्त्रेकर्मण्यवस्थिताः nsen नोत्पादयेत्स्वयंकार्यराजानाप्यस्यपूरुषः नचप्रापितमन्येनयसेदर्थंकथंचन ॥४३॥

यथानयं त्यमृक्पाते भृगस्य मृगयुः पद्म् १ नयेत्रथा-नुमानेनधर्मस्यनृपतिःपर्म् ॥४४॥ सत्यमर्थंचसम्पश्येदात्मानमथसाक्षिणः । देशंरूपंचकालंचयवहारविधोस्थितः ॥४५॥ सिद्राचरितंयत्याद्यामिके बिद्धातिभिः तदेशकुलजातीनामविरुडम्प्रकल्पयेत् ॥४६॥ अधमणीर्थसि अर्थमु तमर्णेनचोदितः । दापयेद्वनिकस्यार्थमधमणीद्विभावितम् ॥४७॥ येयेर पायेर्थं स्वम्प्राप्नुयादुतमणिकः १ तेस्तेरुपायैःसंगृबदापयेद्धमणिकम् ॥४६॥ धम्भेणयवहारेणच्छलेनाचरितेनच । प्रयुक्तंसाधयेद्रथिम्पंचमेनबलेनच ॥४९॥ यः स्वयं साधयेद र्थमृतमणीं न्धमणिकात् । नसराज्य-भियोत्तवः स्वकंसंसाधयन्धनम् ॥५०॥ अर्थे-पययमानन्तुकरणेनविभावितम् । दापयेज्ञनिकस्यार्थन्दण्डलेशंचशक्तितः ॥५१॥ अपद्मवेन्धमणस्यदेदीत्युक्तस्यसंसदि । अभियोक्तादिशेदेश्यंकरणंवा न्यदु दिशेत् ॥ ५२॥ अदेश्यंय बदिशतिनिर्दिश्यापद्गृतेचयः यशाधरोत्ररानधीन्विगीतान्नावबुध्यते ॥५३॥ अपदिश्यापदेश्यं चपुनर्यस्त्यपधावति सम्यक्प्रणिहितंचार्थम्पृष्टः सन्नाभिनन्द्ति असम्भाषेसाक्षिभिबदेशेसम्भाषतेमियः निरू यमानम्प्रम्नं चने च्छे धर्यापिनिष्पतेत् ब्रहीत्युत्तयनब्र्यादुतंचनविभावयेत् १ नचपूर्वीपरंविद्यातस्मादशीत्सहीयते ॥ ५६॥ साक्षिणःसन्तिमेत्युन्नादिशेत्युन्नोदिशेन्नयः धर्मस्थः कारणेरेते हींनन्तम पिनिर्दिशेत 114911 अभियोक्तानचेड्रयाइध्योदण्ड्यवधर्मतः नचेत्रिपशात्प्रब्र्याडर्मम्प्रतिपराजितः योयावन्निद्ववीतार्थंभिष्यायावतिवावदेत् । तोनृपेणसधर्मज्ञोदाप्योतिद्विगुणन्दमम् ॥५९॥ पृष्टो-प्ययमानस्नुकृतावस्थोधनेषिणा त्र्यवरेः साक्षिभिभीयोनृपबासणसन्निधी या द्याधिनिभिःकायीयवहारेषुसाक्स्णिः ताद्यान्सम्प्रवस्थामियथावाच्यमृतंचतेः ग६११

गृहिणः पुत्रिणोमोलाः सत्रविद्रशूद्रयोनयः अर्ध्युत्ताःसास्यमर्हन्तिनयेकेचिदनापदि ॥६२॥ आप्ताःसर्वेषुवर्णेषुकाय्यीःकार्य्येषुसाक्षिणः सर्वधर्मविदो-लुन्धाविपरीतांस्तुवर्जयेत् nesn नार्थसम्बन्धिनोनाप्तानसहायानवैरिणः न दृष्टदोषाः कर्तयानयाध्यातीनदूषिताः nesn नमासीनृपतिःकाय्योनकारककुशीलवी नत्रोत्रियोनलिंगस्थोनसंगेभ्योविनिर्गतः गईपग नाध्यधीनोनवक्तयोनदस्युनीविकर्मकृत् नवृद्योनशियुर्नेकोनान्त्योनविकलेन्द्रियः ॥६६॥ नार्त्रोनमत्रोनोन्मत्रोनशुत्रृष्णोपपीउितः नत्रमार्तोनकामार्तोनकुद्योनापितस्करः स्रीणां मास्यं स्रियः कुर्युर्डिजानां म छ्यादिजाः **शृद्रायसन्तः**शृद्राणामन्त्यानामन्त्ययोनयः अनुभावीतुयःकश्चित्कुरयीत्साक्ष्यंविवाद्विनाम् अन्तर्वेश्मन्यर्ण्येवाशरीरस्यापिचात्यंये ॥६९॥ स्त्रिया-प्यसम्भवेकार्यम्बालेनस्थविरेणवा शियेणबन्धुनावा-पिदासेनभृतकेनवा ॥७०॥

वालवृद्धातुराणाचसाक्ष्येषुवदताम्मृषा १ जानीयाद्स्थिरावाचमुत्सित्तमनसान्तया ११७१॥ साहसेषुचसर्वेषुस्तेयसंयहणेषुच वाग्दण्डयोयपार्येनपरीक्षेतसाक्षिणः १७२१ बहुत्वम्परिगृद्धीयात्साक्षिद्वैधेनराधिपः समेषुतुगुणोत्कृष्टान्गुणिडैधेडिजोतमान् ॥७३॥ समस्दर्शनात्साक्ष्यंत्रवणाचेवसिध्यति १ तत्रसत्यंबुवन्साक्षीधम्भीष्यीभ्यान्नहीयते ॥७४॥ साक्षी दृष्टश्रुताद्न्यदिबुवन्नार्य्यसंसदि १ अवाङ्गरकमभ्येतिप्रेत्यस्वगी बहीयते ॥७५॥ यत्रानिवडो-पीक्षेतशृणुयाद्वा-पिकिंचन पृष्टस्तत्रापितड्याद्यथार्ष्टयथाश्रुतम् ११७६१ **ए**को न्लुब्धस्तुसाक्षीस्याइत्यः शुच्यो पिनस्त्रियः स्त्रीबुदेरस्थिरत्वातुदोषेशान्ये-पियेवृताः ॥७७॥ स्वभावेनेवयड्र्युस्तद्वासंयावहारिकम् १ अतोयद्न्यदिब्र्युर्डिमीर्थन्तद्पार्थकम् १७७१ सभान्तःसाक्षिणःप्राप्तानर्थिप्रत्यर्थि अन्निधी १ प्राड्विवाको नुयुंजीतविधिना नेनसान्त्वयन् ११७९१। यद्वयोर्नयोर्वेत्यकार्येनिसन्वेष्टितम्भिषः । तड्नतसर्वसत्येनयुष्माकं सत्रमाक्षिता १६०१ सत्यंसाक्ष्येब्रुवन्साक्षीलोकानाप्नोतिपुष्कलान् १ इह्चानु हमांकीर्तिवागेषा बसपूजिता १६१॥ साक्ष्येन्नृतंवदन्पाशैर्बध्यतेवार्णोर्भशम् १ विवशःशतमाजातीस्तस्मात्साक्ष्यंवदे दतम् ॥ ५२॥ सत्येनपृयतेसाक्षीधर्मः सत्येनवर्दते १ तस्मात्सत्यंहिवत्त्रयंसर्ववर्णेषुसाक्षिभिः ॥ ६३॥ आत्मैवद्यात्मनः साक्षीगति रात्मातवात्मनः मान्वमंस्थाःस्वमात्मानंनृणासाक्षिणमुतमम् ॥५४॥ मन्यन्तेवैपापकृतोनकश्चित्पश्यतीतिनः । तांस्तुदेवाःप्रपश्यन्तिस्वस्यैवान्तरपूरुषः ॥५५॥ द्योभूमिरापोहृद्यंचन्द्राकीिनयमानिलाः रात्रिःसन्ध्येचधर्मभवृतनाःसर्वदेहिनाम् ॥५६॥ देवबासणसान्निध्येसास्यम्पृच्हे दतंदिजान् । उदद्मुखान्प्राङ्मुखान्वापूर्वीह्नवेशुचिःशुचीन् १६७॥ बूहीतिबासणम्पृच्छेरसत्यम्ब्रहीतिपार्थिवम् । गोवीजकांचनैवेंश्यंशृद्रंसर्वेंस्तुपातकेः

ब्रह्मच्चोयेस्मृतालोकायेचस्त्रीबालघातिनः मित्रदूहःकृतपूस्यतेतेस्युर्बुवतो**मृ**षा जन्मप्रभृतियत्विंचित्पुण्यम्भद्रत्वयाकृतम् ततेसर्वं मुनोगच्छेद्यदि ब्र्यास्त्वमन्यथा **एको**न्हमस्मीत्यात्मानंयत्वं कल्याणमन्यसे नित्यंस्थितस्तेहृद्येषपुण्यपायेस्तितामुनिः ॥ ९१॥ यमोवेवस्वतोदेवोयस्तवेषदृदिस्थितः १ तेनचेदविवादस्तेमागंगाम्माकुरून्गमः ॥ ९२॥ नग्नोमुण्उःकपालेनभिक्षार्थीक्षुत्पिपासितः अन्धःशत्रुकुलंगच्छेद्यःसास्यमनृतंवदेत् ॥ ९३॥ अवाविशारास्तमस्यन्धेकिल्विषीनर्कंव्रजेत् १ यःप्रश्नंवितयम्ब्र्यात्पृष्टःसन्धर्मनिश्रये ॥ ९४ ॥ अन्धोमत्स्यानिवाश्नातिसनरः कंटकैः सह योभाषते - र्थवैकल्पमप्रत्यक्षंसर्भणतः ॥ ९५॥ यस्यविद्वान्हिषद्तःक्षेत्रज्ञोनाभिशंकते तस्मान्नदेवाःश्रेयां संलोकेन्यम्पुरूषंविदुः ॥ ९६॥ यावतोबान्धवान्यस्मिन्हन्तिसाक्ष्येन्नृतंवदन् । तावतः संख्ययातस्मिन् गृणुसोम्यानुपूर्वशः

पंचपश्वनृतेहन्तिदशहन्तिगवानृते १ शतमम्वानृतेहन्तिसहसम्पुरूषानृते ॥९८॥ हन्तिजातानजातां शहरण्यार्थे नृतंवदन् १ सर्वम्भूम्यनृतेहन्तिमास्मभूम्यनृतंवदीः ॥ ९९॥ अप्सुभूमिवदित्याहुःस्त्रीणाम्भोगेचमेथुने १ अडोषुचैवरत्नेषुसर्वेष्वश्ममयेषुच ॥१००॥ ह्तान्दोषानवेक्ष्यत्वंसवीननृतभाषणे १ यथाश्रुतंयथादृष्टंसर्वभेवं।जसावद ॥१०१॥ गोरक्षकान्वाणिजिकांस्तथाकार्कुशीलवान् । प्रैयान्वार्डिषिकांश्वेवविप्रान्शूद्रवदाचरेत् ॥१०२॥ तद्दन्धर्मतो श्रेषुजानन्नप्यन्यथानरः १ नस्वगीच्यवतेलोकाद्दैवींवाचंवदन्तिताम् ॥१०३॥ मूद्र विट्स्त्र विप्राणायत्र तीं तो भवेडधः तत्रवत्त्रयमनृतन्ति असत्यां दिशिषते ॥१०४॥ वार्देवत्ये अचर भियं जेरं स्तेसरस्वतीम् १ अनृतस्यैनसस्तस्यकुवीणानिष्कृतिम्पराम् १११०५१ कूष्माण्डेवीनिपजुईयाइतमरनीयथाविधि १ उदित्यृचावावारण्यात्र्यृचेनाब्दैवतेनवा ॥१०६॥

अष्टमोन्ध्यायः

त्रिपक्षाद ब्रुवन्सास्य मृणादि षुनरो नगदः १ तद्याम्प्राप्नुयात्सर्वन्दशबन्धंचसर्वतः ११०७१ यस्य दृश्येतसप्ताहादु त्रवाक्यस्यसाक्षिणः । रोगो-ग्निज्ञीतिमरणमृणन्दाप्योदमंचसः ॥१०६॥ असाक्षिकेषुत्वर्थेषुमिथोविवदमानयोः १ अविन्दंस्तत्वतस्सत्यंशपथेनापिलम्भयेत् ॥१०९॥ महर्षिभि अदेवे अकार्यार्थंशपथाः कृताः । वसिष्ठशापिशप्यंशेपेपेयवनेनृपे ॥११०॥ नवृथाशपथंकुयीत्स्वल्पेन्यर्थेनरोबुधः १ वृथाहिशपथंकुर्वन्प्रेत्यचेहचनश्यति ॥१११॥ कामिनीषुविवाहेषुगवाम्भक्ष्येतथेन्धने १ बासणाभ्युपपतौचशपथेनास्तिपातकम् ॥११२॥ सत्येनशापयेडिपंक्षत्रियंवाह्नायुधेः १ गोवीजकांचनैर्वेश्यंशूद्रंसर्वेस्नुपातकेः ॥११३॥ अग्निंवाहारयेदेनमप्सुचैनन्निमड्ययेत् पुत्रदारस्यवा न्येनंशिरां सिस्परीयेतपृथक् ॥११४॥ यमिजोनदहत्यग्निरापोनोन्मङ्जयन्तिच । नचार्तिमृच्छतिक्षिप्रंसन्नेयःशपथेश्चिः १११५॥

वत्सस्यस्भिशस्तस्यपुराभ्रात्रायवीयसा १ नाग्निद्दाहरोमापिसत्येनजगतःस्पृशः ॥११६॥ यस्मिन्यस्मिन्विवादेतुकौटसाक्ष्यंकृतम्भवेत् १ तत्रत्वार्यंनिवर्तेतकृतंचाप्यकृतम्भवेत् ॥१९७॥ लोभान्मोहाद्रयान्मेत्रात्कामात्क्रोधातयेवच अज्ञानाडालभावाचसाध्यंवितथमुच्यते ॥११६॥ ष्षामन्यतमेस्थानेयः साक्ष्यमनृतंवदेत् तस्यदण्डविशेषांस्तुप्रवश्याम्यनुपूर्वशः ॥११९॥ लोभात्सहस्चन्दण्ड्यस्तुमोहात्पूर्वन्तुसाहसम् १ भयाद्वीमध्यमोदण्डोमेत्रात्पूर्वंचतुरीणम् ॥१२०॥ कामाद्रशगुणम्पूर्वक्रोधानुत्रिगुणम्परम् अज्ञानाद्वेशतेपूर्णेवालिश्याच्छतमेवतु ॥१२१॥ **ए**तानाहःकोटसास्येप्रोक्तान्दण्डान्भनीषिभिः धर्मस्यायभिचारार्थमधर्मनियमायच ॥१२२॥ कोटसास्यंतुकुवीणास्नीन्वणीन्धार्मिकोनृपः प्रवासयेद्ण्डियत्वाबाह्मणन्तुविवासयेत् ॥१२३॥ दशस्थानानिदण्उस्यमनुःस्वायम्भुवोन्त्रवोत् १ त्रिषुवर्णेषुयानिस्युर्क्षतोबाद्यणोवजेत् ॥१२४॥

उपस्थमुद्रं जिह्नाहस्तोपादीचपंचमम् १ वशुनीसाचकर्णीवधनन्देहस्तथैवच ॥१२५॥ अनुबन्धम्परिज्ञायदेशकालीचत्रत्वतः मारापराधौचालोक्यदण्डंदण्ड्येषुपातयेत् ॥१२६॥ **अधम्मेदण्डनंलोकेयशोधंकीर्तिनाशनम्** अस्वर्यंचपरत्रापितस्मातत्परिवर्ड्डीयेत् ॥१२७॥ **अद**ण्ड्यान्दण्डयनाजादण्ड्यां श्रेवाप्यदण्डयन् अयशोमहदाप्नोतिनरकंचैवगच्छति ॥१२५॥ वाग्दण्डम्प्रथमंकुय्यीजिग्दण्डन्तद्नन्तरम् । तृतीयन्धनदण्डन्तुबधदण्डमतःपरम् ॥१२९॥ बधेनापियदात्वेतान्नियहीतुन्नशक्त्यात् । तदेषुसर्वमप्येतत्प्रयुंजीतचतुष्टयम् ॥१३०॥ लोकसंयवहारार्थयाः संज्ञाः प्रियताभुवि ताम्रह्णयसुवर्णानान्ताःप्रवस्याभ्यशेषतः ॥१३१॥ आलान्तरगतेभानौयत्मृक्ष्मन्दश्यतेर्जः प्रथमन्तरप्रमाणानात्रसरेणुम्प्रचक्षते ॥१३२॥ त्रसरेणवो सोविज्ञेयालिक्षेकापरिमाणतः ताराजसर्वपस्तित्वस्तेत्रयोगौरसर्वपः

सर्वपाःषड्यवोमध्यस्त्रियवन्त्वेककृष्णलम् १ पंचकृष्णलकोभाषस्ते मुवर्णस्तुषो उश ทุงสุขุท पलंमुवणीयत्वारःपलानिधरणन्दश देकृष्णलेसमधृतेविज्ञेयोरौप्यमाषकः ॥१३५॥ तेषोउशस्यादरणम्पुराणश्चेवराजतः काषीपणस्तुविज्ञेयस्ताभ्रिकःकार्षिकःपणः ॥१३६॥ धरणानिद्यज्ञेयःशतमानस्तुराजतः चतुःसीवर्णिकोनिष्कोविज्ञेयस्तुप्रमाणतः ॥१३७॥ पणानान्द्रेशतेसार्द्वेप्रथमःसाहसःस्मृतः मध्यमः पंचिवज्ञेयः सहस्रन्त्वेवचोत्रमः ॥१३६॥ ऋणेदेयेप्रतिज्ञातेयंचकंशतमहिति १ अपद्मवेति द्विगुणन्तन्मनोरनुशासनम् ॥१३९॥ विसष्ठविहितांवृद्धिंमृजेद्दितविविद्धिनीम् अशीतिभागंगृद्धीयान्मासाद्वार्डुषिकःशते ॥१४०॥ द्विकंशतंवागृह्णीयात्सतान्धर्ममनुस्मरन् १ दिकंशतंहिगृह्नानोनभवत्यर्थिकिल्विषी ॥१४१॥ दिकंत्रिकंचतुष्कंचपंचकंचशतंसमम् १ मासस्यवृद्धिंगृद्धीयाद्वणीनामनुपूर्वशः ॥१४२॥

नत्वेवाधौसोपकारेकौसीदीवृद्धिमाप्नुयात् । नचाधेःकालसंरोधान्निसर्गोनस्तनविक्रयः ॥१४३॥ नभोक्तयोबलादाधिर्भुजानोवृद्धिमुत्मृजेत् १ मूल्येनतोषयेचैनमाधिस्तेनोन्न्यथाभवेत् ॥१४४॥ आधियोपनिधियोभोनकालात्ययमहितः अवहार्योभवेतान्तौदीर्घकालमवस्थितौ ॥१४५॥ सम्प्रीत्याभुज्यमानानिननश्यन्तिकदाचन धेनुरुष्ट्रोवहन्नश्वोयश्वदम्यःप्रयुज्यते ॥१४६॥ यत् किं चिद्राव शीणिसन्निधौप्रेक्षतेधनी भुज्यमानम्परेस्तृष्णीन्नसतलन्धुमहिति ॥१४७॥ अजउभेदपोगण्डोविषयेचास्यभुज्यते १ भग्नन्तद्भवहारेणभोत्नातद्भयमहित ॥१४६॥ आधिःसीमाबालधननिक्षेपोपनिधिःस्त्रियः राजस्वंत्रोत्रियस्वंचनभोगेनप्रणश्यति ॥१४२॥ यः स्वामिनान्ननुज्ञातमाधिम्भुंते विचक्षणः तेनार्जविज्ञमीत्रयातस्यभोगस्यनिष्कृतिः ॥१५०॥ कुसीदवृद्धिर्देगुण्यंनात्येतिसकृदाहृता । धान्यैसदेलवेवा सेना तिकाम तिपंचताम् ॥१५१॥

कृतानुसाराद्धिकायतिरिक्तानसिध्यति १ कुसीद पथमाहुस्तम्पंचकंशतमहिति ॥१५२॥ नातिसंावत्सरींवृजिन्नचा दशम्पुनहरेत् १ चक्रवृज्ञिःकालवृज्ञिःकारिताकायिकाचया ॥१५३॥ ऋणन्दातुमशक्तोयःकर्तुभिच्छेत्पुनः क्रियाम् १ सदत्वानिर्जितांवृद्धिंकरणम्परिवर्तयेत् ॥१५४॥ अद्शीयत्वातत्रेवहिरण्यम्परिवर्तयेत् १ यावतीसम्भवेडृ जिस्तावतीन्दातुमहिति १११५१ चव्रवृद्धिंसमारूढोदेशकालयवस्थितः १ अतिक्रामन्देशकालौनतत्फलमवाप्नुयान् ॥१५६॥ समुद्रयानकुशलादेशकालार्थद्शिनः १ स्थापयन्तितुयावृद्धिंसातत्राधिगमम्प्रति ॥१५७॥ योयस्यप्रतिभूस्तिष्ठेद्शनायेहमानवः । अद्रीयन्सतन्तस्यप्रयच्छे स्वधना छाम् ॥१५৮॥ प्रातिभायंवृथादानमासिकंसौरिकंचयत् । दण्उमुल्कावशेषंचनपुत्रोदातुमहिति ॥१५९॥ द्शीनप्रातिभागेतु विधिःस्यातपूर्वचोदितः । दानप्रतिभुविप्रेतेदायादानपिदापयेत् ॥१६०॥

अदातिरपुनदीताविज्ञातप्रकृतावृणम् १ पशास्त्रतिभ्विप्रेतेपरी भेत्वेनहेतुना ॥१६१॥ निरादिष्टधनश्रेतुप्रतिभृःस्यादलन्धनः स्वधनादेवतद्द्यान्निरादिष्ठइतिस्थितिः ॥१६२॥ मत्रोन्मतात्रीध्यधीनैबीलेनस्थविरेणवा असम्बद्धकृतसेवयवहारोनासध्यति ॥१६३॥ सत्यानभाषाभवतियद्यपिस्यात्प्रतिष्ठिता वहिबेद्राथतेधम्मीन्नियताद्यावहारिकात् ॥१६४॥ योगाधमनविक्रीतंयोगदानप्रतियहम् यत्रवान्युपिभ्पश्येत्रत्सर्वविनिवर्तयेत् ॥१६५॥ यहीतायदिनष्टःस्यात्कुदुम्बार्थेकृतोययः दातयम्बान्धवैस्तत्स्यात्प्रविभन्तेरिपस्वतः ॥१६६॥ कुदुम्बार्थे-ध्यधीनो-यियवहार्यमाचरेत् स्वदेशेवाविदेशेवातं ज्यायान्नविचालयेत ૧૧૬૭૧ वलाइतम्बलाइतम्बलाद्यचापिलेखितम् सवीन्बलकृतानथीनकृतान्मनुर वित् ॥१६५॥ त्रयः परार्थे क्लिश्यन्तिसा क्षिणः प्रतिभूः कुलम् वत्वारस्तूपचीयन्तेविप्रआढ्योवणिङ्गृपः 119 ફ ર ૧૧ अनादेयन्नाददीतपरिक्षीणोः पिपार्थिवः नचादेयंसमृडो-पिसूस्ममप्यर्थमुतसृजोत् ॥१७०॥ अनादेयस्यचादानादादेयस्यचवर्जनात् दौर्बल्यंख्याप्यतेराज्ञःसप्रेत्येहचनश्यति ॥१७१॥ स्वादानाइणीसंसगी दुविलानां चरक्षणात् १ वलंगंजायते राज्ञः सप्रेत्येहचवर्जते ॥१७२॥ तस्माद्यमद्वस्वामीस्वयंहित्वाप्रियाप्रिये १ वर्नेतयाम्ययावृत्याजितक्रोधोजितेन्द्रियः ॥१७३॥ यस्त्वधर्मेणकायीणिमोहात्कुयीन्नराधिपः १ अचिरातन्द्रात्मानंवशेकुवीन्तशत्रवः ॥१७४॥ कामकोधौतुसंयम्ययोन्धीन्धर्मेणपश्यति प्रजास्तमनुवर्नन्तेसमुद्रमिवसिन्धवः ॥१७५॥ यःसाधयन्तं इन्देनवेदयेद्वनिकंनपे । सराज्ञातचतुर्भागन्दाप्यस्तस्यचतद्यनम् ॥१७६॥ कम्मीणा-पिसमंकुयीजनिकायाधमणिकः समोन्वकृष्टजातिस्तुद्द्याच्छेयांस्तुतच्छनेः ११७७॥ अनेनविधिनाराजामिथोविवद्तान्नृणाम् साक्षिप्रत्ययसिद्धानिकार्याणिसमतान्नयेत् ॥१७५॥ कुलजेवृतसम्पन्नेधर्मज्ञेसत्यवादिनि १

महापक्षेधनिन्यार्थेनिक्षेपन्निक्षिपेडुधः ॥१७९॥

योयषानिक्षिपेइस्तेयमर्थयस्यमानवः १

सत्येवयहीतयोययादायस्तयायहः ॥१५०॥

योनिक्षेपंयाच्यमानोनिक्षेप्तुर्नप्रयच्छति ।

सयाचःप्राड्विवाकेनतन्निःक्षेप्तुरमन्निधौ ॥१८१॥

साक्ष्यभावेप्रणिधिभिवियोरूपसमन्वितैः १

अपदेशेश्वसंन्यस्यहिर्ण्यन्तस्यतन्वतः ॥१६२॥

सयद्प्रितिपद्येतयथान्यस्तंयथाकृतम् ौ

नतत्रविद्यतेकिंचिद्यतपरेरिभयुज्यते ॥१६३॥

तेषान्नद्द्याद्यदितुतद्विर्ण्यंयथाविधि १

उभौनिगृबदाप्यःस्यादितिधर्मस्यधारणा ॥१५४॥

निक्षेपोपनिधीनित्यंनदेयौप्रत्यनन्तरे ।

नश्यतोविनिपातेताविनपातेत्वनाशिनौ ११५५१

स्वसमेवतुयोदद्यान्मृतस्यप्रत्यनन्तरे ।

नसराज्ञानियोक्तयोननिर्सेप्तु अवन्धुभिः ॥१६६॥

अच्छलेनैवचान्विच्छेत्रमर्थम्प्रीतिपूर्वकम् १

विचार्यतस्यवावृतंसाम्नेवपरिसाधयेत् ॥१६७॥

निक्षेपेष्वेषुप्तर्वेषुविधिःस्यात्परिसाधने । समुद्रेनाप्नुयात्किचिद्यदितस्मान्नसंहरेत् १११ ६ ११ चौरेहृतं जलेनो हम रिनना द रध मेववा नद्द्याद्यदितस्मात्सनसंहर्ति किंचन 19 4 6 11 निक्षेपस्यापहर्तीर्मनिक्षेप्तार्मेवच सर्वेरपायेरन्विच्छेच्छपथेश्वेववैदिकैः ११९०१ योनिक्षेपन्नार्पयतियशानिक्षिप्ययाचते तावुभीचौरवच्छास्यौदाप्यौवातत्समन्द्मम् ॥१९१॥ निक्षेपस्यापहतीरन्तत्समन्दापयेद्**म**म् तथोपनिधिह्तीर्मविशेषेणपार्थिवः 1196311 उपधाभिश्रयः कश्चित्परद्रयंहरेन्नरः ससहायः सहन्तयः प्रकाशंविविधेवधेः 1198311 निक्षेपोय:कृतोयेनयावां मकुलसन्निधौ तावाने वसविज्ञेयोवि बुवन्दण्डमहित 1199911 मिथोदाय:कृतोयेनगृहीतोमिथएववा मिथ्य वप्रदानयोयथादायस्तथायहः ११९५१ निश्चिप्तस्यधनस्यैवभ्यीत्योपनिहितस्यच राजाविनिणीयंकुयीद सिण्वन्न्यासधारिणम् ११९६१।

विक्रीणीतेपरस्यस्वयो स्वामीस्वाम्यसम्मतः नतन्नयेतसाध्यन्तुस्तेनमस्तेनम्गानिनम् ॥१९७॥ अवहाय्योभवेचेवसान्वयःषट्शतन्द्मम् ी निरन्वयो नपसरः प्राप्तः स्याचौर किल्विषम् ११९६१ अस्वामिनाकृतोयस्तुदायोविक्रयएववा अकृतः सतुविज्ञेयोयवहारेयथास्थितिः 1199en सम्भोगो दृश्यतेयत्रन दृश्येतागमः कुचित् आगमःकारणन्तत्रनसम्भोगदतिस्थितिः ॥२००॥ विव्याद्योधनंकिंचिइक्षीयात्कुलसन्निधौ व्रयेणसविशुइंहिन्यायतोलभतेधनम ॥२०१॥ अथमूलमनाहार्यम्प्रकाशक्रयशोधितः अदण्ड्योमुच्यतेराज्ञानाष्टिकोलभतेधनम् ॥२०२॥ नान्यदन्येनसंसृष्टरू पंविक्रयमहीति नचासारंनचन्यूनन्नद्रेनतिरोहितम् ॥२०३॥ अन्यांचेद्रशियत्का न्यावोदुःकन्याप्रदीयते उभेते एक शुल्केनव हे दित्य ब्रवीन्मनुः ॥२०४॥ नोन्मतायानकुष्ठिन्यानचयास्पृष्टमेथुमा पूर्वदोषानभिख्याप्यप्रदातादण्डमहित ॥२०५॥

अत्विग्ददिवृतोयशेखकर्मपरिहापयेत् । तस्यकम्मीनुरूपेणदेयों श्राःसहकर्तृभिः ॥२०६॥ दक्षिणासुचदनासुस्वकम्भीपरिहापयन् क्रस्नमेवलभेतांशमन्येनैवचकार्येत् ॥२०७॥ यस्मिन्कर्मणियास्तुस्युरुत्ताः प्रत्यंगद क्षिणाः सरवताआद्दीतभजेरन्सर्वरववा ॥२०६॥ रथंहरेतचाध्वर्युर्बेसाधानेचवाजिनम् होतावा-पिहरेद स्वमु द्वाताचाप्यनः क्रये 1130611 सर्वेषामर्जिनोमुख्यास्तद्र्जेनार्जिनोन्परे नृतीयिनस्तृतीयं।शायतुर्थाशायपादिनः ॥२१०॥ सम्भूयस्वानिकमीणिकुर्वद्विरिहमानवैः अनेनविधियोगेनकर्तयांशप्रकल्पना ॥२११॥ धर्मार्थंयेनद्तंस्यात्कस्मैचिद्याचतेधनम् पश्चाचनतथातस्यान्नदेयन्तस्यतद्भवेत् ॥२१२॥ यदिसंसाधयेततुद्पीत्नोभेनवापुनः राज्ञादाप्यः मुवर्णस्यातस्यस्तेयस्यनिष्कृतिः ॥२१३॥ द्रतस्यैषोदिताधर्म्याययावदनपित्रया अतुर्द्वम्प्रवस्थामिवेतनस्थानपिक्रयाम् १२१४॥

भृतोनार्त्रीनकुर्याद्योदपीत्कर्मयथोदितम् । सद्ण्यःकृष्णलान्यष्टौनदेयंचास्यवेतनम् ॥२१५॥ आर्त्रस्तुकुयीत्सुस्थःसन्यथाभाषितमादितः सदीर्घस्यापिकालस्यतलभेतैववेतनम् ॥२१६॥ यथोक्तमार्तः सुस्थोवायस्तत्कर्मनकार्येत् नतस्यवेतनन्देयमल्पोनस्यापिकर्मणः ॥२१७॥ ष्ट्रषधम्मी-खिलेनोत्तोवेतनादानकर्मणः अतु क्ष्यवस्थामिधर्मं समयभेदिनाम् ॥२१६॥ योगामदेशसंघानांकृत्वासत्येनसंविदम् १ विसंवदेन्नरोलोभातंराष्ट्राडिप्रवासयेत् ॥२१९॥ निगृसदापयेचेनंसमययभिचारिणम् १ चतुःसुवर्णान्षिषष्काञ्छतमानंचराजतम् ॥२२०॥ **एतर्**ण्डविधिंकुयीद्वार्मिकःपृथिवीपतिः यामजातिसमूहेषुसमययभिचारिणाम् ॥२२१॥ क्रीत्वाविक्रीयवार्किचिद्यस्येहानुशयोभवेत् । सो-न्तर्शाहातद्रयन्दद्याचेवाददीतच ॥२२२॥ परेणनुदशाहस्यनदद्यान्नापिदापयंत आददानोद्रदचेवराज्ञादण्यः शतानिषट् ॥२२३॥

यस्तुदोषवतींकन्यामनाख्यायप्रयक्ति । तस्यकुर्यान्नृपोदण्डंस्वयंषषवितम्पणान् ॥२२४॥ अकन्येतितुयःकन्याम्ब्र्याद्वेषेणमानवः १ सशतम्प्राप्नुयाद्ण्डन्तस्यादोषमदर्शयन् ॥२२५॥ पाणियहणिकामंत्राःकन्यास्वेवप्रतिष्ठिताः १ नाकन्यामुकुचिंन्नृणांलुप्तधमिक्रियाहिताः ॥२२६॥ पाणियहणिकामंत्रानियतन्दारलक्षणम १ तेषान्निष्ठातुविज्ञेयाविद्वद्भिःसप्तमेपदे ॥२२७॥ यस्मिन्यस्मिन्कृतेकार्य्येयस्येहानुशयोभवेत् । तमनेनविधानेनधर्म्येपिधनिवेशयेत् ॥२२६॥ पमुषुस्वाभिनाचेवपालानाचयतिक्रमे १ विवादं सम्प्रवस्थामियथाव अर्मातत्वतः ॥२२१॥ दिवावत्त्रयतापालेरात्रोस्वामिनितइहे 1 योगक्षेमे न्यथाचेतुपालोवत्तयतामियात् ॥२३०॥ गोपः क्षीरभृतोयस्तु सदु साइ यतोवराम् । गोस्वाम्यनुमतेभृत्यःसास्यात्पालेनभृतेभृतिः ॥२३१॥ नष्टंविनष्टंकृमिभिःश्वहतंविषमेमृतम् १ हीनम्पुरुषकारेणप्रद्दात्पालस्वतु ॥२३२॥

वियुचतुहृतंचोरेनीपालोदातुमहिति । यदिदेशेचकालेचस्वामिनः स्वस्यशंमति ॥२३३॥ कर्णीवम्भीवबालाश्ववस्तिस्नायुंचरोचनाम् १ पशुषुस्वामिनान्दद्यानमृतेष्वंगानिद्रश्येत् ॥२३४॥ अजाविकेतुसंर्द्धेवृकैःपालेत्वनायति । याम्प्रसद्धवृकोहन्यात्पालेतत्कित्विषमभवेत् ॥२३५॥ तासंचिद्वरुडानांचरन्तीनाम्भिथोवने १ यामुत्लुत्यवृकोहन्यान्नपालस्तत्रकिल्विषी ॥२३६॥ धनुःशतम्परीहारोयामस्यस्यात्समन्ततः श्रम्यापातास्रयोवा-पित्रिगुणोनगरस्यत् ॥२३७॥ तत्रापरिवृतन्धान्यंविहिंस्युःपशवोयदि १ नतत्रप्रणयेद्दण्डन्नृपतिःपशुरक्षिणाम् ॥२३६॥ वृतिन्तत्रप्रकुर्वीतयाभुष्ट्रोनविलोकयेत् हिदंचवारयेत्सर्वैश्वश्वरमुखानुगम् ॥२३९॥ पिष्टक्षेत्रेपरिवृतेयामान्तीये खवापुनः मपालःशतदण्डाहोविपालान्वार्येत्पशून् ॥२४०॥ क्षेत्रेष्वन्येषुतुपन्यःसपादम्पणमहिति । सर्वत्रतुसदोदेयःक्षेत्रिकस्येतिधारणा ॥२४१॥

अनिदेशाहं।गं।सूतं।वृषान्देवपशुंस्तथा सपालान्वाविपालान्वानदण्ड्यान्मन्र ब्रवीत् ॥२४२॥ **क्षेत्रिकस्यात्ययेदण्डोभागाइशगुणोभवेत्** ततोर्द्धदण्डोभृत्यानामज्ञानात्क्षेत्रिकस्यतु ॥२४३॥ **एतद्विधानमातिष्ठेद्वार्मिकःपृथिवीपतिः** । स्वामिनांचपशूनांचपालानांचयतिक्रमे ॥२४४॥ सीमाम्प्रतिसमुत्पन्नेविवादेयामयोईयोः ज्येष्ठेमासिनयेत्सीमासुप्रकाशेषुसेतुषु ॥२४५॥ सीमावृक्षां बकुर्वीतन्ययोधा श्वत्य किंशुकान् । शाल्मलीन्सालतालां यक्षीरिण भैवपाद्पान् ॥२४६॥ गुल्मान्वेणूं यविविधाञ्क्मीवल्लीस्थलानिच शरान्कु अक्युल्मां अतथासीमाननश्यति ॥२४७॥ तउागान्युद्पानानिवाष्यःप्रस्रवणानिच सीमासन्धिषुकार्य्याणिदेवतायतनानिच ॥२४६॥ उपन्छन्नानिचान्यानिसीमालिंगानिकार्येत् । सीमाज्ञानेनृणावीस्यनित्यंलोकेविपर्ययम् ॥२४९॥ **अश्मनो** स्थीनिगोबालां स्तुषान्भस्मकपालिकाः करीषमिष्ठकांगाराञ्छकीरावालुकास्तथा ॥२५०॥

यानिचेवम्प्रकाराणिकालाङ्गमिनभक्षयेत् १ तानिसन्धिषुसीमायामप्रकाशानिकारयेत् ॥२५१॥ **हते** लिंगे नियेत्सी माराजा विवद् मानयोः पूर्वभुत्रयाचसततमुद्कस्यागमेनच ॥२५२॥ यदिसंशयएवस्यालिंगानामपिद्रशिने साक्षिप्रत्ययष्ट्वस्यात्सीमावाद्विनिर्णयः ॥२५३॥ मामीयककुलानाचसमक्षंसीम्निसाक्षिणः १ प्रष्याःसीमलिंगानितयोभैवविवादिनोः ॥२५४॥ तेपृष्टास्तुयथाब्र्युःसमस्ताःसीम्निनिश्रयम् निबधीयातथासीमांसवीस्तां भैवनामतः ॥२५५॥ शिरोभिस्तेगृहीत्वोवीं चिग्वणोर् त्रवाससः मुकृतेःशापिताःस्वैःस्वैनीययुस्तेसमंजसम् ॥२५६॥ यथोत्तेननयन्तस्तेपूयन्तेसत्यसाक्षिणः विपरीतंनयन्तस्तुदाप्याःस्युर्द्विशतन्दमम् ॥२५७॥ सास्यभावेतुचन्वारोयामाः सामन्तवासिनः सीमाविनिर्णयंकुर्युःप्रयताराजसन्निधौ ॥२५६॥ सामन्तानामभावेतुमौलानांसीम्निसाक्षिणाम् रमानप्यनुयुंजीतपुरुषान्वनगोचरान् ॥२५९॥

याधाञ्डाकुनिकान्गोपान्कैवतीन्मृलखानकान् यालयाहानुंच्छवृतीनन्यां अवनचारिणः ॥२६०॥ तेपृष्टास्तुयथात्र्युःसीमासन्धिषुलक्षणम् १ तत्रधास्थापयेद्राजाधर्मेणयामयोईयोः ॥२६१॥ क्षेत्रकूपतउागानामारामस्यगृहस्यच सामन्तप्रत्ययोज्ञेयःसीमासेतुविनिर्णयः ॥२६२॥ सामन्ता बेन्मृषा ब्र्युः सेती विवद्तान्नृणाम् । सर्वेपृथक्पृथयदण्ड्याराज्ञामध्यमसाहसम् ॥२६३॥ गृहन्त उगमारामं सेत्रं वाभीषयाहरन् १ शतानिपंचदण्ड्यःस्यादज्ञानाद्विशतोदमः ॥२६४॥ सीमायामविषद्यायां स्वयं राजेवधर्मवित् प्रदिशेद्र्मिमेतेषामुपकारादितिस्थितिः ॥२६५॥ **एषो**-खिलेनाभिहितोधर्मः सीमाविनिर्णये अतुर्द्वम्प्रवस्थामिवाक्पार्रं चिनिर्णयम् ॥२६६॥ शतम्बासणमाकुश्यक्षत्रियोदण्उमहिति वैश्यो-प्यद्वीयतंद्रेवामूद्रस्तुबधमहिति ॥२६७॥ पंचाशद्वासणोदण्डचः सत्रियस्याभिशंसने वैश्येस्याद् ईपंचाशच्क्द्रे द्वादशकोदमः ॥२६५॥

समवर्णेडिजातीनान्डादशैवयतिक्रमे १ वादेष्ववचनीयेषुतदेविद्वगुणम्भवेत् ॥२६१॥ एकजातिर्द्विजातींस्तुवाचादार्णयासिपन् । जिह्नायाःप्राप्नुयाच्छेदं जधन्यप्रभवोहिसः ॥२७०॥ नामजातियहन्त्वेषामभिद्रोहेणकुर्वतः निक्षेयो-योमयःशंकुर्ज्वलन्नास्येद्शांगुलः ॥२७१॥ धर्मोपदेशन्दर्पेणविद्याणामस्यकुर्वतः १ तप्तमासेचयेतेलंवक्रेत्रोत्रेचपार्थिवः ॥२७२॥ श्रुतन्देशंचजातिंचकर्मशारीरमेवच 1 वितथेनबुवन्दपीदाश्यःस्याद्विशतन्दमम् ॥२७३॥ काणंवा न्यथवा खंजमन्यंवा नेपतथा विधम् तथ्येनापिबुवनदाप्योदण्उंकाषीपणावरम् ॥२७४॥ मातरम्पितरंजायाम्भातरन्तनयंगुरम् १ आक्षारयञ्चतन्दाप्यःपन्थानं चादद हुरोः ११९५१ ब्रासगप्तत्रियाभ्यान्तुदण्उःकार्योविजानता १ बासणेसाहसःपूर्वःक्षत्रियेत्वेवमध्यमः ॥२७६॥ विद्गूद्रयोरेवमेवस्वजातिम्प्रतितत्वतः

हेदवर्जम्प्रणयनन्दण्डस्येतिविनिषयः ॥२७७॥

रषदण्उविधिः प्रोक्तोवाक्पार्यस्यतत्वतः अतुर्विम्प्रवस्थामिदण्डपारूचनिर्णयम् ॥२७६॥ येनकेनचिदंगेनहिंस्याचेच्छेष्ठमन्त्यजः १ क्रेत्रयन्ततदेवास्यतन्मनोरनुशासनम् ॥२७९॥ पाणिमुद्यम्यदण्उंवापाणिच्छेदनमहिति पादेनप्रहरन्कोपात्पादच्छेदनमहित ॥२६०॥ सहासनमभिप्रेप्सुरूत्कृष्टस्यापकृष्टजः १ कट्यांकृतांकोनिवीस्यःस्फिचंवास्यावक्रवयेत् ॥२६१॥ अवनिष्ठीवतोद्पीद्वावोष्ठोहेद्येन्नृपः १ अवमूत्रयतोमेद्रमवशर्वयतोगुदम् ॥२६२॥ केशेषुगृह्णतोहस्तौहेदयेदविचारयन् ा पादयोद्दी दिकायां चयीवायां वृषणेषुच ॥२६३॥ त्वग्भेदकःशतन्दण्ड्योलोहितस्यचदर्शकः मांसभेतातुषिष्कान्प्रवाज्यस्त्वस्थिभेद्कः ॥२५४॥ वनस्पतीनासर्वेषामुपभोगोयथायथा तथातथाद्मःकाय्योहिंसायामितिधारणा ॥२६५॥ मनुषाणाम्पनूनाचदुःखायप्रहृतेसति । यथायथामहदुःखन्दण्डंकुय्यीतथातथा ॥२६६॥

398

अंगावपीउनायाचव्रणशोणितयोस्तथाः । समुत्यानगयन्दाप्यःसर्वदण्डमथापिवा ॥२६७॥ द्रवाणिहिंस्याद्योयस्यज्ञानतो-ज्ञानतो-पिवा सतस्योत्पाद्येतुष्टिंराज्ञोदद्याचतत्समम् ॥२६६॥ वर्मचार्मिकभाण्डेषुकाष्ठलोष्टमयेषुच मृत्यात्पंचगुणोदण्उःपुष्पमृतफलेषुच ॥२६९॥ यानस्यवैवयातुग्यानस्वामिनष्टवच १ दशातिवर्तनान्याहःशेषेदण्डोविधीयते ॥२९०॥ **क्रिन्ननास्येभग्नयुगेतिर्य्यक्**प्रतिमुखागते अक्षभंगेचयानस्यचक्रभंगेतथैवच ॥२९१॥ **हेदनेचैव**यंत्राणायोक्तरश्म्योस्तथेवच आक्रन्देचाप्यपैहीतिनदण्डम्मनुरब्रवीत् ॥२९२॥ **यत्रापदर्ततेयुग्मंवेगुष्यात्प्राजवस्यतु** तत्रस्वामीभवेद्ण्डचोहिंसायान्डिशतन्द्मम् ॥२९३॥ प्राजक्षेद्रवेदाप्तः प्राजकोदण्उमहित युग्यस्थाःप्राजकेनाप्तेसर्वेदण्ड्याःशतंशतम् ॥२९४॥ सचेतुपश्चिसंर दः पमुभिवीर थेनवा प्रमापयेत्प्राणभृतस्तत्रदण्डो-विचारितः ॥२९५॥

मनुषमार्णेक्षिप्तंचौरवत्किन्विषम्भर्वेत् । प्राणभृत्सुमहत्त्वर्जगोगजोष्ट्रहयादिषु ॥२९६॥ **सुद्रकाणाम्पशूनान्तुहिंसायान्दिशतोदमः** पंचारानुभवेद्ण्डः मुभेषुमृगपिसषु ॥२९७॥ गर्दभाजाविकानान्तुद्ण्उःस्यात्पंचमाषिकः माषकस्तुभवेद्ण्डःश्वशूकरनिपातने ॥२९५॥ भार्यीपुत्रबदासबशिषोभ्राताचसोदरः प्राप्तापराधास्ताउचाःस्यूरज्वावेणुदलेनवा ॥२९९॥ पृष्ठतस्तुशरीरस्यनोत्रमागेकथंचन अतोन्यथातुप्रहरन्प्राप्तःस्याचौरिकिल्विषम् ॥३००॥ ष्यो-खिलेनाभिहितोदण्उपार्यनिर्णयः स्तेनस्यातःप्रवस्थामिविधिन्दण्डविनिर्णये ॥३०१॥ पर्मंयत्नमातिष्ठेत्स्तेनानान्नियहेनृपः स्तेनानान्नियहादस्ययशोर्ष्यंचवर्षते ॥३०२॥ **अभयस्यहियोदातासपू**ज्यं:सततन्नृपः सत्रंहिवर्जनेतस्यसदेवाभयदक्षिणम् ॥३०३॥ सर्वतोधर्मषङ्भागोराज्ञोभवतिरक्षतः अधमीद पिषड्भागोभवत्यस्य सरक्षतः ॥३०४॥

अष्टमो श्यायः

यद्धीतेयद्यजतेयद्दातियद्चीति । तस्यषड्भागभायाजासम्यग्भवतिरक्षणन् ॥३०५॥ रसन्धर्मेणभूतानिराजाबध्यायघातयन् १ यजतेन्हरहर्यज्ञैःसहस्वशतदक्षिणैः ॥३०६॥ यो-रसन्बलिमादनेकरं मुल्कंचपार्थिवः । प्रतिभागंचदण्डंचससद्योनर्कंवजेत् ॥३०७॥ अरक्षितारंराजानम्बलिषड्भागहारिणम् १ तमाहःसर्वलोकस्यसमयमलहारकम् ॥३०७॥ अनपेक्षितमय्यीदं नास्तिकंविप्रलुम्पकम् अरिश्वतारमतारंनृपंविद्याद्धोगतिम् ॥३०९॥ अधार्मिकंत्रिभिन्यीयेनिगृह्णीयात्प्रयत्नतः निरोधनेनबन्धेनविविधेनबधेनच ॥३१०॥ नियहेणहिपापानां प्राधृनां संयहेणच दिजातयद्वेज्याभिःपूयन्तेसततंनृपाः ॥३११॥ **सन्तरम्प्रभुणानित्यं सिपतां कार्यिणान्नृणाम** बालवृद्धातुराणांचकुर्वतप्रहितमात्मनः ॥३१२॥ यः सिप्तोमर्षयत्यार्ते स्तेनस्वर्गेमहीयते । यस्त्रेश्वर्यान्नक्षमतेनरकन्तेनगच्छति ॥३१३॥

राजास्तेनेनगन्तयोमुक्तकेशेनधावता १ आचक्षाणेनततस्तेयमेवंकर्मास्मिशाधिमाम् ॥३१४॥ स्कन्धेनादायमुसलंलगुउंवा-पिखादिरम् शितंचोभयतस्तीकृणामायसन्द्ण्डभेववा ॥३१५॥ शासनाद्वाविमोक्षाद्वास्तेनः स्तेयाद्विमुच्यते अशासित्वातुतंराजास्तेनस्याप्नोतिकिल्विषम् ॥३१६॥ अन्नादेभूणहामार्ष्टिपत्यौभार्य्या-पचारिणी गुरौशिषश्याज्यश्वस्तेनोराजनिकिल्विषम् ॥३१७॥ राजनिर्दूतदण्डास्तुकृत्वापापानिमानवाः निर्मलाः स्वरीमायान्तिसन्तः सुकृतिनोयथा ॥३१६॥ यस्तुरज्जुंघटंकूपाउरेद्रिन्द्याचयःप्रपाम् १ सदण्डम्प्राप्नुयान्माषन्तचतस्मिन्समाहरेत् ॥३१९॥ धान्यन्दशभ्यःकुम्भेभ्योहरतो भ्यधिकम्बधः शेषे भ्येकादशगुणन्दाप्यस्तरयचतद्वनम् ॥३२०॥ तथाधरिममेयानं।शतादभ्यधिकेवधः १ मुवर्णरजतादीनामुतमानाचवाससाम् ॥३२१॥ पंचाशतस्त्वभ्यधिकेहस्तच्छेदनमिष्यते १ शेषेत्वेकादशगुणम्मूल्याद्ण्डम्प्रकल्पयेत् ॥३२२॥

पुरुषाणांकुलीनानानारीणांचविशेषतः मुख्यानाचेवरत्नानाहरणेबधमहित ॥३२३॥ महापशूनांहरणेशस्राणामौषधस्यच १ कालमासाद्यकार्य्यचदण्डंराजाप्रकल्पयेत् ॥३२४॥ गोषुब्राह्मणसंस्थासुक्रूरिकाया अभेदने पशूनांहरणेचैवसद्यःकाय्योंर्द्वपादिकः กระเก **सूत्रकापीसिकण्वानागोमयस्यगुउस्यच** द्भः क्षीरस्यतक्रस्यपानीयस्यतृणस्यच ॥३२६॥ वेणुवैदलभाण्डानालवणानान्तथेवच मृन्मयानां चहरणे मृदोभस्मन एवच ॥३२७॥ मत्स्यानाम्पक्षिणाचैवतेलस्यच पृतस्यच मांसस्यमधुनभैवयचान्यत्पशुसम्भवम् ॥३२६॥ अन्येषांचैवमादीनाम्मद्यानामोदनस्यच पक्वान्नानाचसर्वेषान्तन्मूल्यारद्वगुणोद्मः ทุงระท पुष्पेषुहरितेधान्येगुल्मवलीनगेषुच अन्येष्वपरिपूतेषुदण्उःस्यात्पंचकृष्णलः 1133011 परिपूरेषुधान्येषुशाकमूलफलेषुच 1 निर्न्वयेशतन्द्ण्उःसान्वये र्द्वशतन्द्मः 1133911

स्यात्साह्सन्त्वन्वयवत्प्रसभंकर्मयत्कृतम् १ निरन्वयम्भवेतस्तेयंहृत्वा प्ययतेचयत् ॥३३२॥ यस्त्वेतान्युपकुतानिद्रवाणिस्तेनयेन्नरः तमाद्यन्दण्उयेद्राजायश्वाग्निचोर्येहहात् ॥३३३॥ येनयेनयथा-द्गेनस्तेनोनृषुविचेष्टते तत्रदेवहरेतस्यप्रत्यादेशायपार्थिवः ॥३३४॥ प्रिताचार्यः सुहृन्माताभार्य्यापुत्रः पुरोहितः नादण्ड्योनामराज्ञोनस्त्यःस्वधर्मेनतिष्ठति ॥३३५॥ काषीपणम्भवेद्ण्ड्योयत्रान्यःप्राकृतोजनः तत्रराजाभवेदण्ड्यःसहस्रमितिधारणा ॥३३६॥ अष्टापाद्यन्तुशूद्रस्यस्तेयेभवति**कि**ल्विषम् षोउरोवतुवैश्यस्यद्वात्रिंशत्सत्रियस्यच ॥३३७॥ ब्राह्मणस्यचतुःषष्टिःपूर्णंवा-पिशतम्भवेत् **डिगुणावाचतुःषष्टिस्तद्दोष**ाणविद्धिपः nzztn वानस्पत्यम्मूलफलन्दार्वग्न्यर्थन्त्रथेवचं तृणंचगोभ्योयासार्थमस्तेयम्मनुर्वनीत् ग३३९१ योन्दतादायिनोहस्ताह्मिप्सेतब्राह्मणोधनम् याजनाध्यापनेनापियथास्तेनस्तथैवसः no85m

दिजो स्वगः सीणवृति दीविष्ठ्रदेवमूलके । आद्दानःपरक्षेत्रान्नदण्डन्दातुमहिति ॥३४१॥ असन्धितानांसन्ध्यातासन्धितानां**चमोक्ष**कः दासाम्बर्यहतीचप्राप्तःस्याचौरिकिल्विषम् ॥३४२॥ अनेनविधिनाराजाकुर्वाणः स्तेननियहम् १ यशो-स्मिन्प्राप्नुयाल्लोकेप्रेत्यचानुत्रमंसुखम् ॥३४३॥ हेन्द्रंस्थानमभिप्रेप्सुर्यशयाक्षयम्यम् १ नोपेक्षेतक्षणमपिराजासाहसिकन्नरम् ॥३४४॥ वाग्दुष्टातस्कराचैवदण्डेनैवचहिंसतः साहसस्यनरःकतीविज्ञेयःपापकृतमः ॥३४५॥ साहमेवर्तमानन्तुयोमर्षयतिपार्थिवः सविनाशंवजत्यामुविद्वेषंचाधिगच्छति ॥३४६॥ नमित्रकारणाद्राजाविपुलाद्वाधनागमात्. समुत्मृजेत्साहसिकान्सर्वभूतभ्यावहान् ॥३४७॥ शस्त्रन्दिजातिभियीखन्धर्मीयत्रीपर्ध्यते **डिजातीनाचवणानाविप्तवेकालकारिते** ग३४६७ आत्मन अपरित्राणेद क्षिणानां वसंगरे १ स्रीविप्राभ्युपपत्रौचपून्धर्मेणनदुचित ॥३४९॥

गुरंवादालवृडौवाबाह्यणंवाबहुश्रुतम् १ आततायिनमायान्तंहन्यादेवाविचार्यन् ॥३५०॥ नाततायिबधेदोषोहन्तुर्भवतिक्यन प्रकाशंवा-प्रकाशंवामन्युस्तन्मन्युमृच्छ्ति ॥३५१॥ परदाराभिमर्षेषुप्रवृतान्नृन्महीपतिः उद्देजनकरेदिण्डेश्चिद्वयित्वाप्रवासयेत् ॥३४२॥ तत्समुत्थोहिलोकस्यजायतेवणीसंकरः येनमूलहरोन्धर्मः सर्वनाशायकल्पते ॥३५३॥ परस्यपत्न्यापुरूषःसम्भाषायोजयन्रहः पूर्वमाक्षारितोदोषेःप्राप्नुयातपूर्वसाहसम् ॥३५४॥ यस्त्वनाक्षारितः पूर्वमिभाषेतकारणात् १ नदोषम्प्राप्नुयात्किंचिन्नहितस्ययतिक्रमः ॥३५५॥ परिवयंयोःभिवदेतीर्थें रण्येवने पिवा नदीनांवा-पिसम्भेदेससंग्रहणमाप्नुयात् ॥३५६॥ उपचार क्रियाकेलिः स्पर्शीभूषणवाससाम् १ सहरवद्वासन्चैवसर्वसंयहणंस्मृतम् ॥३५७॥ स्वियंस्पृशेद्देशेयःस्पृष्टोवामर्षयेतया परस्परस्यानुमतेसर्वंसंयहणंस्मृतम् ॥३५৮॥

अबाह्मणःसंयहणेप्राणान्तन्दण्डमहिति १ चतुणीमपिवणीनान्दारारक्ष्यतमाःसदा ॥३५९॥ भिष्नुकावन्दिन भैवदी क्षिताः कारवस्तथा सम्भाषणंसहस्त्रीभिःकुर्य्युरप्रतिवारिताः ॥३६०॥ नसम्भाषाम्परस्रोभिः प्रतिषिद्यः समाचरेत् निषिद्योभाषमाणस्तुसुवर्णन्दण्डमहित ॥३६१॥ नैषचार पदारेषु विधिनीत्मोप जीविषु सब्बयन्तिहितेनारोनिगृढाश्चारयन्तिच ॥३६२॥ किंचिदेवतुदाप्यः स्यात्सम्भाषान्ताभिराचरन् प्रैयामुचैकभक्तामुरहःप्रव्रजितामुच ॥३६३॥ यो-कामान्द्र वयेत्कन्यां ससद्योवधमहिति सकामान्दूषयंस्तुल्योनबधम्प्राप्नुयान्नरः ११३६४ ॥ कन्याम्भजन्तीमुत्कृष्टन्नकिंचिद्पिदापयेत् जघन्यंसेवमानान्तुसंयतावासये हहे **उत्तर्मासेवमानस्तु**जधन्योबधमहिति **युल्कन्द्द्यात्सेवमानःसमा**प्तिच्छेत्पितायदि ॥३६६७ अभिषसत्यः कन्यां कुर्याद् पेणमानवः तस्यामुक्तर्येअंगुल्योदण्डंचाहितिषद्शतम् ॥३६७॥

सकामान्दूषयंस्तुल्योनांगुलिच्छेदभाप्नुयात् दिशतन्तुद्मन्हाप्यः प्रसंग्रविनिवृत्तये कन्येवकन्यायाकुय्यीतस्याःस्याद्विशतोद्मः शुल्कंचितराणन्दद्याच्छिपाभेवाप्नुयाद्श ॥३६९॥ यातुकन्याम्प्रकुयीत्स्वीसासद्योमौण्ड्यमहिति अंगुल्योरेववाच्छेदंखरेणोइहनन्तथा भती रंलंघयेद्यातुस्त्रीज्ञातिगुणद् पिता तं। श्वभिः खादयेद्राजासंस्थाने बहुसंस्थिते 1369n पुमासन्दाह्येत्पापंशयनेतप्तआयसे अभ्याद्ध्यु अकाष्ठानितत्रद् सेतपापकृत् ॥३७२॥ संवत्सराभिशस्तस्यदुष्टस्य**डिगुणोद्**मः वात्ययासहसंवासेचाण्डाल्यातावदेवतु ॥३७३॥ मूद्रोगुप्तमगुप्तंवाद्वेजातंवर्णमावसन् १ अगुप्तमंगसर्वस्वैर्गुप्तंसर्वेणतीयते ॥३७४॥ वैष्रयः सर्वस्वदण्उः स्यात्संवत्सर्निरोधतः सहस्रंक्षत्रियोदण्<u>ज्योमौण्</u>ज्यंमूत्रेणचाहिति 139471 ब्रासणीयद्यगुप्तान्तुग्रच्छेतावैश्यपार्थिवौ वैश्यम्पंचशतंकुर्यात्क्षत्रियन्तुसहस्रिणम् ॥३७६॥

उभावपितुतावेवबासण्यागुप्तयासह विप्लुतौत्रुद्रवद्णउचौद्रभयौवाकटारिनजा neeşn सहस्रम्बासणोदण्ड्योगुप्तांविप्राम्बलाइजन् शतानिपंचद्ण्ड्यःस्यादिच्छन्त्यासहसंगतः १३७६१ मौण्ड्यम्प्राणान्तिकोदण्डोब्राह्मणस्यविधीयते इतरेषान्तुवणीनान्दण्उःप्राणान्तिकोभवेत् ॥३७९॥ नजातुबाद्यणंहन्यात्सर्वपापेष्वपिस्थितम् राष्ट्रादेनंवहिःकुर्यात्समयधनमक्षतम् ॥३५०॥ नब्राह्मणबधाङ्गयानधर्मोविद्यतेभुवि तस्मादस्यबधंराजामनसा-पिनचिन्तयेत् ทุ่งเกา वैश्यभेत्सित्रयागुप्तावैश्यावासित्रयोवजेत् योबासण्यामगुप्तायान्तावुभौदण्उमहितः ทุ่งเรา **सहस्रम्बासणोदण्उन्दाप्योगुप्तेतृतेवजन् शूद्रायांक्षत्रियविशोः**साहस्रोनेभवेद्मः ทระรถ **स**ज्ञियायामगुप्तायांवेश्येपंचशतन्द्मः मूत्रेणमोण्ड्यमिच्छेतुक्षत्रियोदण्डमेववा ทุ่งเรา अगुप्तेक्षत्रिया**वै**श्येशूद्रावाबासणोवजन् शतानिपंचदण्ड्यःस्यात्सहस्रन्त्वन्त्यजिस्रियम् ॥३६५॥

यस्यस्तेनःपुरेनास्तिनान्यस्त्रीगोनदुष्टवाक् नसाहसिकदण्ड्योसराजाशकलोकभाक् ॥३५६॥ **ट**तेषान्नियहोराज्ञःपंचानं।विषयेस्वके साम्राज्यकृत्सजात्येषुलोकेचैवयशस्करः กระษา ऋत्विजंयस्त्यजेद्याज्योयाज्यं चर्त्वित्यजेद्यदि शतंकर्मण्यदुष्टंचतयोदण्उःशतंशतम् ॥३६६॥ नमातानपितानस्वीनपुत्रस्यागमहिति त्यजन्नपतितानेतानाज्ञादण्ड्यः श्रतानिषद् ॥३६९॥ आत्रमेषुदिजातीनांकार्य्येविवदताम्मिथः नविब्र्यान्नृपोधर्मविकीर्षन्हितमात्मनः ॥३९०॥ यथाहमेतानभ्यचीबालणेः सहपार्थिवः सान्त्वेनप्रशमय्यादौरवधर्मम्प्रतिपाद्येत् 1136911 प्रातिवेश्यानुवेश्योचकल्पाणेविंशति दिजे **अहीवभोजयनूविप्रोदण्उ**महितिमाषकम् 1136511 श्रोत्रियः श्रोत्रियंसाधुम्भूतिकृत्येष्वभोजयन् तदन्नन्द्रिगुणन्दाप्योहिरण्यंचेवमाषकम् ग३९३ग अन्धोजउःपीठसर्पीसप्तत्यास्थविर्ययः श्रोत्रियेषूपकुर्वश्रनदाप्याःकेनचित्करम् ॥३९४॥

त्रोत्रियं**याधितातीं वबालवृ**डाव किंचनम् महाकुलीनमार्य्यवराजासम्पृ जयेत्सदा ॥३९५॥ शाल्मलीफलकेश्लक्ष्णेनेनिज्यान्नेजकःशनैः नचवासंासिवासोभिनिईरेन्नचवासयेत् ॥३९६॥ तन्तुवायोदशपलन्दद्यादेकपलाधिकम् अतो न्यथावर्तमानोदापोद्वादशकन्दमंम् ॥३९७॥ कुर्युर्धयथापण्यन्ततोविंशंनृपोहरेत् ॥३९५॥ राज्ञःप्रख्यातभाण्डानिप्रतिषिद्वानियानिच तानिनिर्हरतोलोभात्सर्वहारंहरेन्नृपः 11998n **शुल्कस्थानम्परिहर्**न्नकालेक्रयविक्रयी मिथ्यावादीचसंख्यानेदाप्योन्ष्रगुणमत्ययम् ॥४००॥ आगमंनिर्गमंस्थानन्तथावृद्धिश्वयावुभौ १ विचार्यसर्वपण्यानांकार्येत्क्रयविक्रयो ॥४०१॥ पंचरात्रेपंचरात्रेपक्षेपक्षे-थवागते । कुर्वीतचेषाम्प्रत्यक्षमधीसंस्थापनन्नृपः ॥४०२॥ तुलामानम्प्रतीमानसर्वं चस्यात्<u>सुलि</u>क्षितम् षद्मुषद्मुचमासेषुपुनरेवपरीक्षयेत् ॥४०३॥

पणयानन्तरेदाप्यम्पौरुषोर्ज्वपणन्तरे । पादम्पमुखयोष्टिचपादाईरिक्तकःपुमान् ॥४०४॥ भाण्उपूर्णानियानानितार्यन्दाऱ्यानिसारतः रित्तभाण्डानियत्विंचित्पुमास्यापरिच्ह्दाः ११४०५॥ दीर्घाध्व नियथादेशंयथाकालन्तरोभवेत् । नदीतीरेषुति इद्यात्समुद्रेनास्तिलक्षणम् ॥४०६॥ गर्भिणीतु दिमासादिस्तथाप्रवजितोमुनिः बासणालिंगिनभैवनदाऱ्यास्तारिकन्तरे ॥४०७॥ यन्नाविकिं चिद्यां मानाविशीर्येतापराधतः तदासेरेवदातवंसमागम्यस्वती शतः १४०६॥ एषनौयायिनामुत्तोववहारस्यनिर्णयः दाशापराधतस्तोयेदैविकेनास्तिनियहः ॥४०९॥ वाणिज्यंकार्येदेश्यंकुशीदंकृषिमेक्च । पश्नारसणंचैवदास्यंशूदंदिअन्मनाम् ॥४१०॥ स्त्रियंचेववेश्यंचबासणोवृतिकाषितौ । विभृयादानृशंस्येनस्वानिक्मीणिकार्यन् ॥४११॥ दास्यन्तुकारयँलोभाड्डासणः संस्कृतान् डिजान् १ अनिक्तःप्राभवत्याद्रासादण्ड्यःशतानिषद् ११४१२॥

मूद्रन्तुकारये द्दास्यं की तमकी तमेववा दास्यायैवहिसृष्टो सोबासणस्यस्वयम्भुवा ॥४१३॥ नस्वाभिनानिमृष्टो-पिगुद्रोदास्यादिमुच्यते निसर्गजंहिततस्यकस्तस्मातद्पोहति ॥४१४॥ ध्वजाहृतोभन्नदासोगृहजः क्रीतद्त्रिमौ पैत्रिकोदण्डदासम्सन्तेनेदासयोनयः ॥४१५॥ भायीपुत्रबदासबत्रयष्ट्वाधनाःस्मृताः यतेसमधिगच्छन्तियस्यतेतस्यतज्ञनम् ॥४१६॥ विस्वन्धम्ब्राक्षणः शुद्राद्वयोपादानमाचरेत् नहितस्यास्तिविं चित्स्वंभर्तृहार्य्यधनोहिसः ॥४१७॥ वैश्यमूद्रौपयत्नेनस्वानिकमीणिकारयेत् । तौहिचुतौस्वकर्मभ्यः सोभयेतामिदं जगन् ॥४१६॥ अहन्यहन्यवे**सेतक**भीत्तान्वाहनानिच आयययोचनियतावाकरान्कोषमेवच 1189en ष्टवंसवीनिमानाजायवहारान्समापयन् १ यपोस्र किल्विषंसर्वम्प्राप्नोतिपर्मागतिम् ที่ชี่จิดท

n इतिमानवेधर्मशास्त्रेभृगुप्रोक्तायां मंहितायाम् n n अष्टमोस्यायः n

॥ मामवेधर्मशास्त्रेभृगुप्रोक्तायांसंहितायांनवमो स्यायः ॥

पुरूषस्यित्रयाश्रेवधर्म्येवत्र्मनितिष्ठतोः संयोगेविप्रयोगेचधमीन्वस्थामिशाम्वतान् अस्वतंत्राःस्त्रियःकायीःपुरुषेःस्वेदिवानिशम् विषयेषुचसङ्गन्त्यःसंस्थाप्याआत्मनोवशे ॥२॥ पितार्श्वतिकौमारेभर्तार्श्वतियौवने । रक्षन्तिस्थाविरेपुत्रानस्नीस्वातंत्र्यमहीत ॥३॥ कालेन्द्रातापितावाचोवाचश्रानुपयन्पतिः मृतेभर्ति रिपुत्रस्तुवा चोमातु र रिक्षता मुश्मेभ्यो-पिप्रसंगेभ्यःस्त्रियोरस्याविशेषतः इयोर्हिक्लयोःशोकमावहेयुर सिताः र्मंहिसर्ववणीनाम्पश्यन्तोधर्ममुत्रमम् यतन्तेरिक्षतुम्भार्याम्भतीरोदुर्वलाअपि गई॥ स्वाम्प्रमृतिंचरित्रंचकुलमात्मानमेवच खंचधर्मम्प्रयत्नेनजायां र**सन्हिर**सति

पतिभीर्यासम्प्रविश्यगर्भोभूत्वेहजायते । जायायास्तविजायात्वंयद्स्यांजायतेपुनः ॥৮॥ याद्याम्भजतेहिस्तीमुतंमूतेतथाविधम् १ तस्मात्प्रजाविशुबर्षेत्रियंर्श्वेत्पयलतः ॥९॥ नकियोषितःशक्तः प्रसद्यपरिरिधितुम् ष्टतेरपाययोगेस्तुशक्यास्ताःपरिरक्षितुम् ॥१०॥ अर्थस्यसंयहेचैनाययेचैवनियोजयेत् १ शौवेधर्मेन्नपत्रंगवपारिणासस्यवेशणे ११११ अरक्षितागृहेरुबाःपुरुषेराप्तकारिभिः । आत्मानमात्मनायास्तुरक्षेयुस्ताः सुरक्षिताः ॥१२॥ पानन्दु इजीनसंसरीः पत्याचिव रहो छनम् । स्वप्नोन्यगेहवासम्नारीसन्द्रवणानिषट् गु१३॥ नेता रूपम्परी सन्तेना संविय सिसंस्थितिः मुरूपंवाविरूपंवापुमानित्येवभुजते ॥१४॥ पोंबल्याचलचिताचनेस्नेबाचस्वभावतः रिसतायत्नतो-पीहभर्नृष्वेताविकुर्वते ॥१५॥ **एवं**स्वभावंज्ञात्वासाम्प्रजापतिंनिसर्गजम् १ परमंयत्नमातिष्ठेत्पुरुषोरक्षणम्प्रति ॥१६॥

शय्यासनमलंकारंकामंक्रोधमनार्जवम् द्रोहभावंकुचर्याचल्राभ्योमनुरकल्पयत् ॥१७॥ नास्तिस्रीणां क्रियामंत्रेरितिधर्मे बवस्थितः निरिन्द्रियासमंत्रावियोन्तृतमितिस्थितिः ११६॥ तथाचत्रुतयोबस्योनिगीतानिगमेष्वपि स्वालक्षण्यपरीक्षार्थन्तामां गृणुतनिष्कृतीः ॥१९॥ यन्मेमाताप्रलुलुभेविचर्न्त्य-पतिव्रता तन्मेरेतःपितावृत्तामित्यस्यैतन्निद्र्शनम् ॥२०॥ ध्यायत्यनिष्टंयत्किंचित्पाणियाहस्यचेतसा तस्यैषयभिचारस्यनिह्नवःसम्यगुच्यते ॥२१॥ यारुगुणेनभत्रीस्त्रीसंयुज्येतयथाविधि तारुगुणासाभवतिसमुद्रेणेवनिम्नगा ॥२२॥ अक्षमालावशिष्ठेनसंयुक्तान्धमयोनिजा १ शारंगीमन्दपालेनजगामाभ्यहीणीयताम् ॥२३॥ एता शान्या शलोके निमन्न पकृष्टप्रमृतयः उत्कर्षयोषित्ःप्राप्ताःस्वैःस्वैर्भर्तृगुणैःसुभैः ॥२४॥ **ट षोदितालोकयात्रानित्यंस्रीपुंसयोः गुभा** प्रेत्येह्चमुखोदकीन्प्रजाधमीन्निबोधत ॥२५॥

प्रजनार्थम्महाभागाःपूजाहीगृहदीप्तयः १ स्रियः त्रियश्रगेहेषुनविशेषो स्तिकश्रन ॥२६॥ उत्पाद्नमपत्यस्य जातस्यपरिपालनम् प्रत्यहंलोकयात्रायाः प्रत्यक्षंस्वीनिबन्धनम् ॥२७॥ अपत्यन्धर्मकायीणिशुश्रुषारतिरूतमा १ दाराधीनस्तथास्वर्गःपितृणामात्मनश्रह ॥२५॥ पतिंयानाभिचरतिमनोवाग्देहसंयता साभर्तृलोकानाप्नोतिसद्भिःसाध्वीतिचोच्यते ทระท यभिचारातुभर्तुःस्त्रीलोकेप्राप्नोतिनिन्द्यताम् मृगालयोनिंचाप्नोतिपापरोगैश्वपीउचते ॥३०॥ पुत्रम्प्रत्युदितंसद्गिः पूर्वजैश्रमहर्षिभिः विश्वजन्यमिमम्पुण्यमुपन्यासन्निबोधत ॥३१॥ भर्तुःपुत्रंविजानन्तित्रुतिद्वैधन्तुभर्तिरि १ आहरूत्पादकंकेचिदपरेक्षेत्रिणंविदुः ॥३२॥ **क्षेत्रभूतास्मृतानारीवीजभूतःस्मृतःपुमान्** क्षेत्रवीजसमायोगात्सम्भवःसर्वदेहिनाम् ॥३३॥ विशिष्टंकुत्रचिद्वी जांसीयोनिस्त्वेवकुत्रचित् १ उभयन्तुसमयत्रसाप्रसृतिःप्रशस्यते ॥३४॥

वीजस्यचैवयोन्याश्रवीजमुत्कृष्टमुचते सर्वभूतप्रमूतिर्हिवीजलक्षणलिक्षता ॥३५॥ या द्यान्तृप्यतेवी जंक्षेत्रेकालोपपादिते ता स्योहतितनस्मिन्वी जंस्वैर्यं जितंगुणैः ทิวิธ์ท इयम्भूमिर्हिभूतानाशाश्वतीयोनिर्चते नचयोनिगुणान्कां सिद्धी जम्पुष्पतिपृष्टिषु ॥३७॥ भूमावप्येककेदारेकालोप्तानिकृषीबलैः नानारूपाणिजायन्तेवीजानीहस्वभावतः वीहयःशालयोमुहास्तिलामाषास्तथायवाः यथावी जम्प्र रोहन्तिल शुनानी क्षवस्तथा अन्यदु प्तंजातमन्यदित्येतन्नोपपद्यते उप्यतेयि दियदी जन्तत्रदेवप्ररोहित १४०१ तत्प्राज्ञेनविनीतेनज्ञानविज्ञानवेदिना **आयुष्कामेनवप्तयन्नजानुपर्योषिति** अत्रगाथाचायुगीताः कीर्त्तयन्तिपुराविदः यथावीजन्नवप्तयम्पुंसापर्परियहे ॥४२॥ नश्यतीषुर्यथाविद्यःखेविद्यमनुविध्यतः तथानश्यतिवैक्षिप्रंवीजम्परपरियहे

नवमो ध्यायः

पृथोरपोमाम्पृथिवीम्भार्थ्यामपूर्वविदोविदुः स्थाणुच्छेदस्यकेदारमाहुःशल्यजतोमृगम् ॥४४॥ **एतावानेवपुरुषोयन्नायात्माप्रजेतिह** विप्राःप्राहस्तथाचैतद्योभनीसास्मृतान्द्भना ॥४५॥ ननिष्क्रयविसर्गीभ्याम्भर्तुभीर्य्याविमुच्चते ष्टवंधर्मीवजानीमःप्राक्प्रजापतिनिर्मितम् ॥४६॥ सकृदंशोनिपतितसकृत्कन्याप्रदीयते । सकृदाहददानीतित्रीण्येतानिसतांसकृत् ॥४७॥ यथागो-स्वोष्ट्रदासीषुमहिषजाविकासुच नोत्पादकःप्रजाभागीतथैवान्यांगनास्वपि १४५॥ ये श्लेत्रिणोवीजवन्तः पर्क्षेत्रप्रवापिणः तेवैसस्यस्य जातस्य नलभन्तेफलंकु चित् 118611 यदन्यगोषुवृषभोवत्तानाजनयेच्छतम् गोमिनामेवतेवत्सामोधंस्कन्द्रितमार्घभम् 9407 तथैवाक्षेत्रिणोवीजम्परक्षेत्रप्रवापिणः क्वन्तिक्षेत्रिणामर्थनवीजीलभतेफलम् ॥५१॥ फलन्त्वन भिसन्धायक्षेत्रिणावी जिनान्तथा प्रत्यक्षंक्षेत्रिणामर्थोवीजाद्योनिर्गरीयसी

क्रिया अयुपगमान्वेत दी जार्थयत्प्रदीयते । तस्येहभागिनौद्धौवीजीक्षेत्रिकट्वच ॥५३॥ ओधवाताहृतंवी जंयस्यक्षेत्रेप्ररोहति । क्षेत्रिकस्यैवतद्वीजन्नवप्तालभतेफलम् ॥५४॥ **एषधम्मोंगवाश्वस्यदास्युष्टाजाविकस्यव** विहंगमहिषीणांचविज्ञेयःप्रसवम्प्रति ॥५५॥ एतदःसारफल्गुत्वंवीजयोन्योःप्रकीर्तितम् । अतःपरम्प्रवस्थामियोषितान्धर्ममापदि ॥५६॥ भ्रातुर्ज्येष्ठस्यभार्यायागुरूपत्न्यनुजस्यसा १ यवीयसस्तुयाभार्य्यास्नुषाज्येष्ठस्यसास्मृता ॥५७॥ ज्येष्ठोयवीयसोभार्यायवीयान्वान्यजस्त्रियम् पतितोभवतोगत्वानियुक्तावप्यनापदि ॥५६॥ देवराद्वासपिण्डाद्वास्त्रियासम्यङ्गियुत्तया प्रजेप्सितान्धिमन्तवासन्तानस्यपरिक्षये १५९१ विधवायान्नियुक्तस्तुघृताक्तोवाग्यतोनिशि एकमुत्पाद्येत्पुत्रन्नित्रितीयंक्षयंचन ॥६०॥ **द्वितीयमेकेप्रजनम्म**न्यन्तेस्रीषुतद्विदः अनिर्वृतन्नियोगार्थम्पश्यन्तोधम्मेतस्तयोः ॥६१॥

विधवायान्नियोगार्थेनिर्वृतेतुयथाविधि गुरुवचस्नुषावचवर्तेयाताम्परस्परम् ॥६२॥ नियुक्तौयोविधिंहित्वावर्तेयातान्तुकामतः तावुभौपतिनौस्यानांस्नुषागगुरुतल्पगौ ॥६३॥ नान्यस्मिन्विधवानारीनियोत्तवादिजातिभिः अन्यस्मिन्हिनियुंजानाधर्महन्युःसनातनम् ॥६४॥ नोद्वाहिकेषुमंत्रेषुनियोगःकीर्त्यतेकृचित् नविवाहविधावुतंविधवावेदनम्पुनः १६५१ अयंद्रिजेहिविद्वद्भिः पशुधम्मोविगहितः मनुषाणामिपप्रोक्तोवेणेराज्यम्प्रशासित ॥६६॥ समहीमखिलाम्भुं जन्ना जिष्प्रवरः पुरा वणीनां मंत्र रंचकेकामोपहतचेतनः ॥६७॥ ततःप्रभृतियोमोहात्प्रमीतपतिकां स्वियम् । नियोजयत्यपत्यार्थन्तं विगर्हिन्तिसाधवः netn यस्याभ्रियेतकन्यायावाचासत्येकृतेपतिः तामनेनविधानेननिजोविन्देतदेवरः १६९॥ यथाविध्यधिमम्यैनांशुक्रुवस्नांशुचिव्रताम् मिथोभ जेताप्रसवारसकृत्सकृ दतावृती ११७०१

नदत्वाकस्यचित्कन्याम्पुनदेद्याद्विचक्षणः दत्वापुनःप्रयच्छन्हिप्रानोतिपुरुषानृतम् ॥७१॥ विधिवत्प्रतिगृह्यापित्यजेत्कन्यंविगहिताम् याधिताविप्रदुष्टांवाह्यनाचोपपादिताम् ॥७२॥ यस्तुदोषवर्तींकन्यामनाख्यायोपपाद्येत् तस्यतिक्वतंथंक्यीत्कन्यादातुर्दुरात्मनः विधायवृतिम्भार्य्यायाः प्रवसेत्कार्यवान्नरः अवृतिकर्षिताहिसीप्रदुचेत्स्थितिमत्यपि ॥७४॥ विधायप्रोषितेवृतिंजीवेन्नियममास्थिता प्रोषितेत्वविधायेवजीवेन्छिल्पेरगहितेः प्रोषितोधर्मकायीर्थम्प्रतीस्योन्होनरःसमाः विद्यार्थंषद्रयशोर्थंवाकामार्थंत्रींस्तुवत्सरान् ॥७६॥ संवत्सरम्प्रतीक्षेतदिषन्तीयोषितम्पतिः । उर्दुं संवत्सरात्वेनान्दायं हत्वानसंवसेत् ॥७७॥ अतिकामेन्प्रमतंयामतं रोगार्तमेववा १ सात्रीन्मासान्परित्याज्याविभूषणपरिच्दा ॥७६॥ उन्मतम्पतितंक्कीवसवीजम्पापरोगिणम् नत्यागो-स्ति दिषन्त्या बनचदायापवर्तनम् ॥७१॥

मद्यपान्साधुवृताचप्रतिकृलाचयाभवेत् १ याधितावा-धिवेत्रयाहिंस्ना-र्थिथ्रोचसर्वदा ॥ ६०॥ बन्ध्या-ष्टमे-धिवेद्या-ब्देदशमेतुमतप्रजा ह्काद्शेलीजननीमद्यस्वप्रियवादिनी ११ ११ यारोगिणीस्यानुहितासम्पन्नाचैवशीलतः सा-नुज्ञाप्याधिवेतवानावमान्याचकहिचित् अधिविन्नातुयानारीनिर्गच्छेद्रू षितागृहात् सासद्यःसन्निरोज्जयात्याज्यावाकुलसन्निधौ ทะงท प्रतिषिद्या-पिचेद्यातुमद्यमभ्युद्येष्विप प्रेशासमाजंगच्छे द्वासादण्ड्याकृष्णलानिषट् यदिस्वागापराभैवविन्देरन्योषितोडिजाः तासंवर्णक्रमेणस्याङ्येष्ट्यम्पूजाचवेश्मच ॥ ६५॥ भर्तुःशरीरमुश्रूषान्धर्मकार्यंचनेत्यिकम् । म्वाचैवकुयीत्सर्वेषान्नाम्वजातिः कथंचन यस्तुतत्कारयेन्मोहात्सजात्यास्थितयान्यया यथाबासणचाण्डालःपूर्वदृष्टस्तथेवसः ॥ ६७॥ उत्कृष्टायाभिरूपायव रायस दशायच अप्राप्ताम पितान्तस्मैकन्यान्द् द्याद्यथावि धि nttn

काममामरणातिष्ठे हुहे कन्यर्नुमत्यपि १ नचैवेनाम्प्रयच्छेतुगुणहीनायकहिचित् त्रीणिवषीण्युदीक्षेतकुमार्ग्यृतुमतीसती उर्द्वन्तुकालादेतस्माद्विन्देतस दशम्पतिम् अदीयमानाभनीरमधिगच्छेद्यदिस्वयम् नैनःकिंचिद्वाप्नोतिनचयंसा-धिगच्छ्ति अलंकारंनाददीतपित्र्यंकन्यास्वयंवरा मानृकम्भ्रानृद्वंवास्तेनास्याद्यदितंहरेत् **पित्रेनद्द्याच्छुल्कंतुकन्यामृतुमतींहरन्** सहिस्वाम्याद्तिकामे दत्नाम्प्रतिरोधनात् ॥ १३॥ त्रिंशद्वषींव हेत्कन्यां हृद्यान्द्वादशवार्षिकीम् त्र्यष्टवर्षो न्थवर्षां वाधर्मे सीद् तिसत्वरः देवदत्राम्पतिभीयीविन्दतेनेच्ह्यात्मनः तांसाध्वाम्बिभ्यान्नित्यन्देवानाम्प्रियमाचरन् १९५१ प्रजनार्थं स्वियः मृष्टाः सन्तानार्थं चमानवाः तस्मात्साधारणोधर्मः श्रुतौपत्न्यासहोदितः कन्यायान्दत्रगुल्काथाम्प्रियेतयदिशुल्कदः देवरायप्रदातवायदिकन्या-नुमन्यते ॥१७॥

B Fant Solo

and